

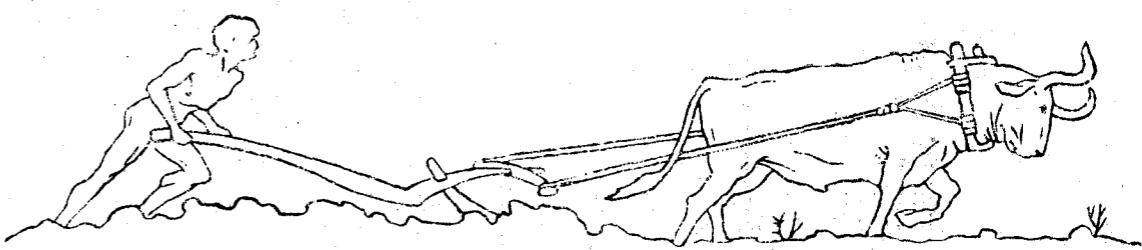
ΘΕΡΜΑΙΝΟΜΕΝΟ ΥΠΟ Ν. ΛΥΓΡΑ

ΖΑΠΠΕΙΟΝ

ΟΡΕΟΣ ΥΠΟ Ν. ΛΥΓΡΑ

ΖΑΠΠΕΙΟΝ

ΠΑΝΔΩΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 15 - 30
ΙΟΥΝΙΟΥ 1907

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Η Μακεδονία περιλαμβάνει τὰς δύο γενικὰς Διοικήσεις (Βιλαετία) τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τοῦ Μοναστηρίου. Αἱ δύο αὗται Γενικαὶ Διοικήσεις ὑπῆρξαν πάντοτε καὶ μόνον ἑλληνικαί. Ἡ τρίτη Γενικὴ Διοίκησις ἡ λεγομένη τοῦ Κοσσυφοπεδίου, τὴν δόποιαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἡ πανσλανιστικὴ Ἐταιρεία ζητοῦσι νὰ παραστήσωσιν ὡς μακεδονικὴν ἐπαρχίαν, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ χώρα. Καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶνε Σλαύοι, εἶνε Βούλγαροι εἶνε Ἀλβανοί, ἐλάχιστοι δὲ Ἑλληνες, περὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ, τὰ Σκόπια, κατοικοῦντες. Δέον νὰ γνωρίζωμεν, διτὶ ἡ βουλγαρικὴ πολιτεία, ἡ πανσλανιστικὴ πολιτεία πάντοτε, δταν λέγη Μακεδονίαν, ἐννοεῖ τὰς τρεῖς ταύτας Γενικὰς Διοικήσεις καὶ ζητεῖ συνεπῶς αὐτονομίαν ὑπὲρ τῶν τριῶν τούτων Γενικῶν Διοικήσεων. Τί δύναται νὰ συμβῇ ἀν τὴν σήμερον ἡ αὔριον, ἡ λεγομένη αὐτὴ Μακεδονία ἀποκατασταθῇ αὐτόνομος; Ο Ἑλληνισμὸς θὰ διατελῇ ἐν μειονότητι. Ἐκ τῶν δύο καὶ ἡμίσεως ἐκατομμυρίων περίπου πληθυσμοῦ ψυχῶν, αὕτινες κατοικοῦσι τὰς τρεῖς ταύτας Γενικὰς Διοικήσεις, περὶ τὰς 600—700 χιλιάδες εἶνε οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ μετὰ τῶν Ἑλληνοβλάχων, οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε Σλαύοι, Βούλγαροι, Ἀλβανοί, Οθωμανοί καὶ καθ' ξένης.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε οὖσιοδῶς σπουδαῖον διὰ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, καίτοι ἡ ἔτερα γνώμη, διτὶ ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τριῶν Γενικῶν Διοικήσεων (Βιλαετίων) παρίσταται ὡς γοητευ-

τική· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἀκριβῶς κείται ἡ πλάνη μερικῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ἡ ἐπιβούλη τῶν ἐναντίων. Ὁταν δὲ Ἑλληνισμὸς κηρύξῃ, διτὶ αἱ τρεῖς αὗται Γενικαὶ Διοικήσεις ὀποτελοῦσι τὴν Μακεδονίαν, δὲ Ἑλληνισμὸς ἀπόλλυται. Ἐκεῖνος ἐπομένως, δτις ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν ταύτην εἶνε προδότης ἡ ἐργαζεται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Βουλγάρων,

Ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ταύτῃ, ταῖς δυσὶ δηλοντί Γενικαὶ Διοικήσεις τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου σήμερον ἔστησαν τὰ δίκτυά των ἀπασι αἱ προπαγάνδαι αἱ φυλετικαί, αἱ προπαγάνδαι αἱ πολιτικαί, αἱ προπαγάνδαι αἱ ἐκκλησιαστικαί, ἀπασι ἀποβλέπουσαι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, εἰς τὴν ἴδιοποίησιν τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ πρώτη καὶ ἐπιφοβωτέρα τῶν προπαγανδῶν τούτων εἶνε ἡ βουλγαρική, τῆς δποίας ἔδρα εἶνε ἡ Σόφια, ἔχουσα οὐκ δλίγα κέντρα καὶ παραρτήματα εἴτε ἐν Βουλγαρίᾳ, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς.

Τὸ πρόγραμμα τῆς βουλγαρικῆς Προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ, εἶνε ἡ μακεδονικὴ αὐτονομία, διότι δὲν τολμῶσι νὰ εἴπωσιν οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν ἴδιοποίησιν τῆς Μακεδονίας, διτὶ αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' διτὶ οἱ Μακεδόνες εἶνε δμαίμονες κατὰ μέγα μέρος αὐτῶν, διτὶ ζητοῦσιν οὐτοι τὴν ἐλευθερίαν των, ὡς ἀντιπροσωπεύοντες, δπως προσπαθοῦσι νὰ καταστῇ πιστευτὸν ἐν Εύρωπῃ, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἢν οἱ Βούλγαροι θέλουσι νὰ καταστήσωσιν ἐλεύθεραν.

Τοιοῦτον είνε τὸ βουλγαρικὸν πρόγραμμα. Πρὸς τοῦτο διέθεσαν καὶ διαθέτουσι πολλὰ μέσα, ἀλλὰ κατ' ἔξοχὴν διέθεσαν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν περίνοιαν καὶ μέθοδον — ἃς διμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Οἱ Βούλγαροι ἔχουσιν ὅργανα τῆς πολιτικῆς αὐτῶν προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ ὅχι μόνον τὰς συμμορίας, διὰ τῶν ὅποιων ἐμπνέουσι τὸν τρόμον εἰς πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας, ἔχουσιν ἐπίσης ὅργανα τὸν ἐμπορικὸν λεγομένους πράκτορας, τὸν ἡμιεπισήμους δηλονότι πολιτικὸν ἀντιπροσώπους τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας: ἔχουσιν ὅργανα τὸν διδασκάλους αὐτῶν, τῶν ὅποιων ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ μόρφωσις είνε ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν ἐθνική. Οἱ Βούλγαροι διδάσκαλος, εἰς οἰανδήποτε κατηγορίαν καὶ ἀνὴρ, δὲν μανθάνει ἵσως πολλὰ γράμματα, ἀλλ' ἐν καὶ μόνον μανθάνει, ν' ἀγαπᾷ μέχρι φανατισμοῦ τὴν πατρίδα του καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἀνάγκῃ νὰ ψυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτῆς.

Τοῦτο είνε τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς βουλγαρικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ο βουλγαρικὸς κλῆρος ἐμφροεῖται πλήρους φανατισμοῦ ἀπὸ τοῦ Ἐξάρχου τῆς Κωνσταντινούπολεως μέχρι τοῦ τελευταίου ἰερέως τῆς Μακεδονίας.

Τοιαύτη ἐν συντομίᾳ ἡ δρᾶσις τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἄλλὰ κατ' ἔξοχὴν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον σήμερον καθιστῷ ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Εὐρώπης τὸν Βουλγάρους σημαίνοντας, είνε ἡ στρατιωτικὴ αὐτῶν σύνταξις, είνε τὸ δτὶ κατώρθωσαν ἐν διαστήματι εἰκοσιπενταετίας νὰ καταστῶσι κράτος.

***

Τὰ βουλγαρικὰ κεφάλαια, ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τοῖς δυσὶ δηλονότι Βιλαετίοις, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἀνέρχονται εἰς 150-200 χιλιάδας, διότι στατιστικαὶ ἔξηκριβωμέναν δῶς πρὸς τοῦτο δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι. Μετ' αὐτὸὺς είνε διλίγοι Σέρβοι καὶ Ἑλληνόσλανοι, ἡ Σλαυομακεδόνες, τούτεστι πληθυσμὸς μακεδονικός, λαῶν γλώσσαν μικτήν, τῆς δύοις αἱ μὲν ὅμιζαι είνε ἑλληνικαὶ δῶς ἐπὶ τὸ πλείστον, αἱ δὲ καταλήξεις σλαυηκαί.

Ἐν τῷ «Ἐλληνισμῷ», ὅργάνῳ τῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἐλληνισμοῦ, ἐδημοσιεύθησαν χίλιαι περίπου λέξεις τοῦ γλωσσικοῦ τούτου ἴδιωματος, τοῦ λαλούμενου ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ Βούλγαροι δὲν ἐννοοῦσι τὸν λαοὺς τούτους τῆς Μακεδονίας, δπως καὶ οὗτοι δὲν ἐννοοῦσι τοὺς Βουλγάρους.

Δὲν ἔχουσι λοιπὸν ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις Γενικαῖς Διοικήσεσιν οἱ Βούλγαροι πραγματικὴν ὑπεροχὴν ἀριθμητικὴν, ἀλλ' ἔχουσι τὸ σύνερος τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ὄργανωσεως, ἀρα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν τόλμης, οὐδὲν καθίστανται ἐπίφοβοι.

Οἱ Βούλγαροι δὲν ἐπιδεικνύονται δτὶ πράττουσι τὸ πράττουσιν ἐν κρυπτῷ καὶ μεθοδικῶς.

***

Ἐρχονται μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Ρωμοῦνοι, οἵ δποιοὶ ἀξιοῦσιν, δτὶ δύντως ἔχουσιν διοφύλους ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δισχυρίζονται ἔτι περὶ πλέον, δτὶ ἔχουσιν διοφύλους καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀκαρναίᾳ μέχρι τῶν Αθηνῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη ὑπῆρξε τεχνική, βεβαίως δὲ ὑπεκυνήθη ὑπὸ ἑνίης πολιτικῆς. Καὶ πρότερον μὲν, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1860 ὑδρύθη κομιτᾶτον, ἀξιῶσαν, δτὶ Ἡπειρος καὶ ἡ Μακεδονίᾳ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ρωμούνος διποσδήποτε ὅμως ἡ ἐργασία αὕτη ἔμεινεν δλως διόλου ἀτελέσφορος. Μόλις πρὸ 2δετίας ἀρχεται δρομούνικος μέχρι τῶν Μακεδονίᾳ. Μακεδὼν ἀρνηστατοις, δτὶ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, πρώην ἑλληνοδιδάσκαλος, μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστιον, δπον ἐτέθη, χρηματισμὸν ἔνεκεν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ρωμουνομακεδονικῆς Προπαγάνδας. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐγκατασταθεὶς ἰδίως ἐν Μοναστηρίῳ, δπον εὑρεν ὑποστήριξιν παρὰ τῷ ἐν αὐτόθι Μονῆ τῶν Φραγκισκανῶν ἀρχηγῷ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας τοῦ Μοναστηρίου, τῷ ἥγουμένῳ τῆς Μονῆς ταύτης Φαθεριάλ: ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τούτου, καὶ ἀνοχὴν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὁ Μαργαρίτης ἔσχε μεγίστην ὑποστήριξιν, ἐπίσης δὲ ἥλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ πρὸς τὸν ἀντιπροσώπους τῆς βουλγαρικῆς ἐν Μακεδονίᾳ Προπαγάνδας.

Οἱ Ρωμοῦνοι, διὰ νὰ βλάψωσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ, προετίμησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς καὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τῶν δποίων τὴν ἀνοχὴν ἐπέτυχον.

Ἐπὶ τέλους μετὰ ταῦτα ἐνόσαν οἱ ἐπίσημοι τῆς Ρωμούνιας κύκλοι, δτὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐργασθῶσιν ἐν Μακεδονίᾳ, διότι δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸὺς ἔδαφος ἐργασίας. Τοιουτορόπως δὲ ἐπισημότερος ἀντιπρόσωπος τῶν ἴδεων τούτων καὶ δὲ πρότος πρόδερος τοῦ μακεδονορρωμανικοῦ Κομιτάτου, δὲ γερουσιαστὴς Οὐρέκιας, ἐκήρυξεν, δτὶ εἶνε μάταιον νὰ δαπανῶνται χρήματα ὑπὲρ σκοποῦ, δὲ δποῖος δὲν δύνανται νὰ ἐπιτευχθῇ, διότι δὲν ὑπάρχου-

σι Ρωμοῦνοι Μακεδόνες, πάντες δὲ ἐκεῖνοι τοὺς δποίους θεωροῦσιν, δτὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ρωμούνιαν, οἱ κουτσοβλαχικοὶ πλημυσμοί, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλήν.

Τὰς ἴδεας ταύτας τοῦ Οὐρέκια καὶ ἄλλων Ρωμούνων, μετ' αὐτοῦ συμφωνούντων, ἀνέπτυξεν ἀπὸ τοῦ βῆματος τῆς ρωμουνικῆς Βουλῆς δὲ πουροφόρος τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσεως τῆς Ρωμούνιας κ. Χάροετ, δτὶς ἐκήρυξεν, δτὶ δὲν εἶνε σκόπιμον νὰ δαπανᾶ περὶ τὸ ἐν ἐκατομμύριον ἡ Ρωμούνια διὰ τὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ οὐδὲν ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἔχῃ. Τοιαῦτα ὑπεστήριξε καὶ ὁ ἄλλοτε ἐπιθεωρητὴς τῶν ρωμουνικῶν σχολείων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ Λαζαρέσκος Λεκάντας, τούτου ἐνεκα δολοφονηθεὶς ἐν Βουρεστίῳ!

Ἄλλα πῶς αἰφνιδίως ἀπὸ τριῶν - τεσσάρων ἐτῶν μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωμούνιας ὡς πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐπομένως ὡς πρὸς τὴν Ἡλλάδα; Τὸ αἴτιον ἀναζητητέον πάλιν παρ' ἡμῖν. Ἐχω πληροφορηθῆ, δτὶ πρὸ τινων ἐτῶν δὲν ἐνταῦθα πρέσβευτὴς τῆς Ρωμούνιας κ. Γκίκας ἡναγκάσθη νὰ ὀμολογήσῃ εἰς φύλον του, δτὶ οἱ Ρωμοῦνοι είνε διατεθειμένοι νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννοήσεις πρὸς τοὺς Ἑλλήνας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Ἑλλὰς είνε ἀχρηστος.

«Δὲν δυνάμεθα, εἶπε, νὰ ἔλθωμεν μετ' αὐτῆς εἰς οὐδεμίαν συνεννόησιν ὡς πρὸς τὴν Ἡλληνικὴν Χερσόνησον.» Ἡ Ἑλλὰς είνε παράγων ἀσήμαντος ἐν τῇ Ἡλληνικῇ Χερσονήσῳ ἐνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς ἀσυνταξίας». «Ενεκα τοῦ λόγου τούτου ἀποβλέπουσα εἰς ἄλλα συμφέροντα, ἥλλαξε πολιτικὴν ἡ ρωμουνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐκηρύχθη πολεμία τοῦ Ἡλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Σήμερον δ' οἱ Ρωμοῦνοι, δπως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀπόστολου Μαργαρίτου, συμπράττουσι πρὸς ἔξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων, τὸν δποίον εἶνον τὸν διάτοπον τοῦ σκοποῦ των.

***

Μετὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ρωμούνους ἔχουσι αἱ θρησκευτικαὶ προπαγάνδαι, εἴτε τῶν Καθολικῶν, εἴτε τῶν Διαμαρτυρουμένων, τῶν δποίων αἱ ἐνέργειαι τείνουσι πρὸς ἔξολόθρευσιν τῶν ἑλληνικῶν δικαιών.

Σήμερον δὲ ὁ Καθολικισμός, δὲ ἐπιδιώκων δχι θρησκευτικὸν προσηλυτισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐργάζεται δι' ἄλλοτρια συμφέροντα καὶ δὴ αὐτοτριακά.

Ἐννοεῖται, δτὶ τὸ Ἡλληνικόν, ἡ Ὁρθοδοξία

ἀνθίσταται ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου τὸ πάθος, τὸ δποίον ἔχουσιν αἱ καθολικαὶ προπαγάνδαι κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ προτεσταντικαὶ προπαγάνδαι ἐργάζονται διὰ τὸν ὕδιον σκοπόν, καὶ εἰς δλα τὰ τμῆματα αὐτῆς ἐγκατεστάθησαν ιεραπόστολοι εἴτε ἐξ Ἀμερικῆς, εἴτε ἐξ Ἀγγλίας προερχόμεναι. Οἱ Βούλγαροι είνε ἔτοιμοι, χάροιν τῆς ἐπιτευχεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν συμφερόντων, νὰ μεταβάλωσι πᾶσαν θρησκευτικὴν δοξασίαν καὶ ν' ἀποδεχθῶσι τὸν Προτεσταντισμόν, τὸν Καθολικισμόν, ἢ δτὶ ἄλλο.

Εἴπον εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν θρησκευτικῶν προπαγανδῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας; — Είμεθα ἔτοιμοι νὰ γίνωμεν προτεστάνται, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποστηρίξητε ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγῶνι ἡμῶν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου». Εὐρίσκουσι δὲ δυστυχῶς προστασίαν. Διὰ ποδὸν λόγον τὸ δημόσιον φρόντημα τῆς Ἀγγλίας, ἡγουμένων τῶς ἐπισκόπων, τῶν κατωτέρων κληρικῶν τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν μέρει καὶ τῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων;

Μόνον καὶ μόνον διότι ἀπολαμβάνουσι δεξιώσεως οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἐίνε προφανές, δτὶ πάντα ταῦτα ἐξασθενοῦσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἐτὶ δὲ ἐξασθενεῖται τοῦτο, ἀποναρκοῦται ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, διότι καὶ οἱ ἔξοντες πολιτικοὶ ἀντιπρόσωποι, καὶ οἱ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Ἡγγλοι καὶ οἱ Ρῶσοι κατὰ τούτον ἀποβλέπουσα εἰς ἄλλα συμφέροντα, ἥλλαξε πολιτικὴν ἡ ρωμουνικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐκηρύχθη πολεμία τοῦ Ἡλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Σήμερον δ' οἱ Ρωμοῦνοι, δπως καὶ ἐπὶ τοῦ Απόστολου Μαργαρίτου, συμπράττουσι πρὸς ἔξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων, τὸν δποίον εἶνον τὸν διάτοπον τοῦ σκοποῦ των.

Οἱ δολοφόνοι τῶν βουλγαρικῶν καὶ ρωμουνικῶν κομιτάτων εὑρίσκουσι παρ' αὐτοῖς προστασίαν δι' εὐνοήτους λόγους. Οἱ «Ἑλληνες οὐδέποτε ἐνεχον προστασίας, ἀλλὰ τούναντίον αὐτοὶ θεωροῦνται ὡς ὑπαίτιοι τῆς ὑφισταμένης ἐκρύθμου καταστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ!»

Ἐχει λοιπὸν δὲ Ἐλληνισμὸς ν' ἀντιπαλαίσῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, δχι μόνον πρὸς τὰς βουλγαρικάς, ρωμουνικάς καὶ λοιπάς θρησκευτικάς προπαγάνδας, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἔνης πολιτικῆς, εἴτε τοὺς πο-

λιτικούς, είτε τοὺς στρατιωτικούς, οἱ δόποιοι ἥλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν μὲ τὸ πρόσχημα μὲν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅμως τῆς ὑποδαυλίσεως τῶν ὑφισταμένων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐρίδων.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀποστολὴ ξένης πολιτικῆς δι' ἐκείνους, οἱ δόποιοι καλῶς τὴν ἐμελέτησαν καὶ τὴν γνωρίζουσιν. Ἀλλὰ τί πράττει ἐν Μακεδονίᾳ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις; Τὸ δόγμα τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς εἶνε τὸ «διαιρεῖ καὶ βασίλευε». Εἶνε εὐχάριστον εἰς αὐτὴν ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ ἔβασιλεύῃ ἐπὶ τῆς τάξεως, νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῆς φυλετικῆς, ἐπὶ τῆς ἀναρχίας, μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, μέχρις ὅτου ἀπομακρυνθῇ· ἀλλ' ἐννοεῖ ν' ἀφῆσῃ ἔρεπτα μόνον.

Καὶ τί δέον λοιπὸν ἡμεῖς νὰ πρᾶξωμεν;

Ἐχομεν εὐτυχῶς πολλὰς καὶ μεγάλας δυνάμεις, τὰς δόποιας ἐὰν ἐγνωρίζομεν, ἐὰν ἥθελομεν νὰ θέσωμεν αὐτὰς μεθοδικῶς καὶ μετ' εὑστοχίας εἰς ἐνέργειαν, ἥδυνάμεθα νὰ δημιούργησθομεν μεγάλην καὶ συμπαγῆ δύναμιν, ἡ δόποια νὰ ἐπιβιληθῇ, νὰ καταστῇ σεβαστή.

Ολίγα ἐλληνομακεδονικὰ σώματα, ἄνευ μεθόδου σοβαρᾶς, ἄνευ συντάξεως καὶ διευθύνσεως, ἥδυνήθησαν νὰ ἐπιβιληθῶσι καὶ νὰ ἐμπνεύσωσι φόβον, νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀντίδρασιν πολλαχόθεν. Ἐὰν τὰ σώματα ταῦτα ἐντόπια καθολοκληρίαν, διευθυνόμενα ὑπ' ἐντοπίων ἀρχηγῶν, εἰργάζοντο οὕτω, κατανοοῦντα τὴν ἐθνικὴν σημασίαν τῆς ἀποστολῆς των, ἔαν, λέγω, τὰ σώματα ταῦτα ἥγουμένων ἀρχηγῶν ἐντοπίων — ὁφείλω νὰ τονίσω τὴν λέξιν ἐντοπίων — τὰ συνέτρεχεν ὅλον τὸ Πανελλήνιον, βεβαίως ἡ Μακεδονία ἐν διαστήματι βραχυτάτου χρόνου ἥδυνατο νὰ ἐπιδεῖξῃ ἔξοχον ἐθνικὴν δύναμιν.

Λαμβανομένου ὑπ' ὅψει, δτι μεταξὺ τῶν χωρῶν, αἵτινες προούμαχησαν κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1821 ἐν τῇ ἐθνικῇ ἔξεγέρσει, πρωτεύουσαν θέσιν ἔχει καὶ ἡ Μακεδονία, σημαντεῖ, δτι ὑπάρχει ὅχι μόνον ἐθνικὸν αἰσθημα, ἀλλὰ φρόνημα, πραγματικὸν ἐν Μακεδονίᾳ, φρόνημα τὸ δόποιον ἀρκεῖ νὰ δοθῇ ἡ περίστασις διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ, δπως καὶ ἔξεδηλώθη σήμερον.

Διὰ ποῖον λόγον εἰς τὴν Σόφιαν, εἰς τὸ Βουκουρέστιον, εἰς τὴν Βιέννην, εἰς τὸ Λονδίνον, καὶ δποι ἀλλαχοῦ, μαίνονται κατὰ τῶν ἐλληνομακεδονικῶν σωμάτων; Τὸ αἵτιον εἶνε, διότι τὰ ἐλληνομακεδονικὰ σώματα ἔδειξαν, δτι δύναται, ἔαν θελήσῃ, νὰ ἐργασθῇ ὁ Ἑλληνισμός.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν τῶν πολεμικῶν σωμάτων, τὰ δόποια δσημέραι ἀναφαίνονται ἀπὸ τῆς

μακεδονικῆς γῆς, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δυνάμεις, αἱ δόποιαι, ὑπὸ τοῦ Πανελλήνιου ὑποστηριζόμεναι, ἐργάζονται καὶ πρέπει νὰ ἐργάζωνται τελεσφορώτερον καὶ μεθοδικώτερον. Αἱ δυνάμεις αὗται εἶνε: πρῶτον ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ὁφείλει νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἑλληνικῇ ἐνέργειᾳ. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται τὸ Σχολεῖον, τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ δόποιον ἐπίσης ὁφείλει νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς ἄγωνας καὶ τὰς ἐνέργειας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ δόποιον ὁφείλει νὰ ἔξασκῃ αὐτὴν τὴν σιγμήν οὐδὲν μικρὰν ἐνέργειαν ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι παράγοντες οἱ δόποιοι λειτουργοῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ πρώτιστος παράγων εἶνε ἡ ἐγγειος κτήσις. Οὐχὶ ὀλίγα κτήματα διατελοῦσιν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων. Ἐχουσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Μουσουλμάνοι πολλὰς ἴδιοκτησίας, ἀλλὰ μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ Ἑλληνες, καὶ θὰ εἴνε βεβαίως σκόπιμον, συντελεστικόν, ὅχι μόνον αὐταὶ αἱ κτήσεις, αἱ ἑλληνομακεδονικαὶ, νὰ ὑποστηριχθῶσι διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων ἐργατῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἄλλαι κτήσεις, δυνάμεναι νὰ ἐκποιηθῶσι, δέον ν' ἀγορασθῶσι.

Ἐπίσης μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐνέργειαν ἐν Μακεδονίᾳ δύναται νὰ προσφέρωσι καὶ αἱ ἑλληνικαὶ τράπεζαι, καὶ εὐτυχῶς ἀπὸ τίνος καιροῦ ἦρξατο ν' ἀναφαίνηται τοῦτο. Ἀλλοτε ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπῆρχε μία Τράπεζα, ἐβραϊκὴ καθολοκληρίαν, ἡ δόποια οὐδεμίαν προσέφερεν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς βοήθειαν οἱ πληθυσμοὶ ἀρα τῆς Μακεδονίας, οἱ ἐμπορικοί, οἱ γεωργικοί, οἱ βιομηχανικοί κ.λ. ἔμενον ἀπροστάτευτοι. Ἀπό τίνος καιροῦ ἐν τούτοις ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομικὴ δραστηριότης ἦρξατο ἐκδηλούμενη καὶ παντοιοτρόπως προσηλυτίζουσα εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐνέργειας τῆς.

Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁφείλομεν οἱ Ἑλληνες, είτε οἱ Μακεδόνες εἴτε οἱ μὴ Μακεδόνες νὰ προβῶμεν καὶ εἰς ἄλλο ἐργον, εἰς τὸ δόποιον πρὸ πολλοῦ καιροῦ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ Βουλγαρία προηγήθη ἡμῶν ἐννοῶ τὸν διαφωτισμὸν τῆς δημοσίας ἐν Εὐρώπῃ γνώμης. Οἱ Βουλγαροί κατ' ἔτος δημοσιεύουσι δεκάδας βιβλίων εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, διὰ ν' ἀποδεῖξωσι τὰ δῆθεν δικαιώματα αὐτῶν ἐπὶ ἑλληνικῶν χωρῶν.

Ἐκ μέρους ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἐλάχιστα ἐδημοσιεύθησαν, καίτοι ἡ ἐργασία αὐτὴ δέον νὰ θεωρῆται πρωτίστη καὶ ἀναγκαιοτάτη.

N. KAZAZΗΣ
Καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημῷ
Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΦΙΓΞ

Σφίγξ, ἀσχημὰ πεντάμορφη, πανώριο τέρας, πέ μον τὰ μυστικὰ ποῦ κρύβονται στὰ σκότη τῆς σιγῆς τοῦ ἥλιου τὸ φῶς τὰ καρτερεῖ, καὶ τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου προσμένονν νὰ τὰ φέροντε στὰ πέρατα τῆς γῆς.

Ωὶ μέ! τοῦ κάκου σ' ἔρωτον οἱ αἰῶνες πόθων πλήθη τοῦ κάκου ἀναθαρρεύοντες στὴν ὄψι σου μπροστά. Πάντ' ἀπομένονταν ἀπονα τὰ πέτρινά σου στήθη, ἀδάκρυτα τὰ μάτια σου, τὰ χεῖλη σου κλειστά.

Τὰ ὅρνεια περνοῦν στὸ πλάι σου καὶ τὴ φωνὴ των πνίγει ὁ φόβος, ὡς βασίλισσα τῶν ὅρνειων, ὡς θεὰ τοῦ ἀγνώστου, ποῦ στενεύονται τὸ νοῦ ἡ ψυχὴ ἔσαντον ὀνείρον κι' ὁσάν σκιᾶς σκιά.

Τοῦ κάκου ἡ Τέχνη ἐξήτησε νὰ βάλῃ στὴ μορφή σου κάπτοι ἀντιφέγγισμα τοῦ νοῦ ἡ κάποια ἐπιθυμιά τὴ δύναμί της ἔσφυγαν οἱ στοχασμοὶ οἱ κρυφοί σου καὶ μήτε τί εἶσαι ἐπρόδωκαν ἡ νέκρα κι' ἡ ἐρημά.

Εἶσαι ἡ Χαρὰ ποῦ ἐνέκρωσεν ὁ Πόθος; Εἶσαι ἡ Λύπη ποῦ ἐφτέρωσε κι' ἐπέτρωσεν ἡ Ἐλπίδα ἡ περισσή; εἶσαι ἡ λαχιάρα τῆς ζωῆς; εἶσαι τὸ καρδιοκτύπι; εἶσαι τὸ αἰώνιον αἴνιγμα; εἶσαι ἡ Γυναικα ἐσύ;

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ

Ω Πυραμίδες, στόματα πειρόχειλα τῆς Σιωπῆς, ποῦ ἀσήκωτα βαραίνει, ποτὲ ὁ βουνβός ὁ Θάνατος δὲν εὔρηκε βουνβότερα ἀπὸ σᾶς γιὰ νὰ σωπαίνῃ.

Ποτὲ δὲν ἐκουράστηκαν διαβαίνοντας ἀπὸ βουνά, ὅσο ἀπὸ σᾶς οἱ χρόνοι ποτὲ τυράννων θρόνοι δὲν ἐβάρυναν τὴ γῆ, δσον ἐσεῖς τοῦ Χάρου οἱ θρόνοι.

Τὸν ὑπὸ τῶν ὀνείρων δὲν ἔγνώρωσαν
οἱ πέτρες σας οἱ ἀμύλητες καὶ στεῦρες
καὶ μήτε ἐνθύμησοι ζωῆς ἐπέρασεν
ἀπ' τὶς κλειστὲς καὶ ἀπόκρυφές σας θύρες.

Στὴν δψι σας ἀποσταμένος ἔνοιωσα
νὰ πνίγῃ τὴν ἀναπνοή μου ὁ τρόμος
πὸν φέρνει στὴν ψυχή μας καὶ στὴ σκέψη μας
ὁ ἀτέλειωτος τοῦ παρελθόντος δρόμος.

Ο τρόμος τῆς Ζωῆς πὸν πάντα ἀνήσυχη
ρωτάει, ρωτάει, ρωτάει καὶ ἀποσταίνει
ὁ τρόμος τοῦ Θανάτου πὸν περήφανος
ἀκούει, ἀκούει, ἀκούει καὶ σωπαίνει.

ΣΑΧΑΡΑ

Τὴν βλέπω τὴν ἀκούραστη πατάρα
ποῦ ἀπλώνεται στὴ φλογερή σου στρῶσι
καὶ δὲν ἀφίνει ἀγκάδι νὰ φυτρώσῃ
στὸν κουρασμένον ἄμμο σου, Σαχάρα.

Σὰν νὰ πατῇ σὲ πυρωμένη σκάρα
περνάει τὸ καραβάνι μὲ βία τόση
καὶ βλέπει μὲ ἀνυπόμονη λαχτάρα
μὰν δᾶσι μακρινὴ γυὰ νὰ γλυτώσῃ.

Ἐτοι διαβαίνονταν βιαστικὰ καὶ τρομαγμένα
μέσ' στὴ Σαχάρα τῆς ζωῆς μου τὴ μεγάλη
τὰ καραβάνια τῶν ὀνείρων μου ἐνα - ἐνα.

Ομως τοῦ κάκου καρτεροῦν καὶ λαχταρίζονταν! ...
Ἄλλοι μονον! ἀπ' τὴ μὰν ἄκρη κι' ὡς τὴν ἄλλη
μὰν δᾶσι πονθενὰ δὲν ἀντικρύζονταν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΗΑ ΖΩΗ

Η θάλασσα ἀλλαγμένη μαύρη, πράσινη καὶ
θολὴ στήκωντα καὶ κύματά της, βογκοῦσε,
βρυχόταν! Ο οὐρανὸς μαῦρος θολὸς ἔρριχνε
σταγόνες βροχῆς...

Ο Πατάρης προχωροῦσε μὲ κομμάτια σκέψεων, στὸν νοῦ νὰ γυρίζουν, ἀπ' τὴν τόσες
σκέψεις, ἀπ' τὴ μεγάλη γραμμὴ τὴν ἀτελείωτη,
ποὺ πρὸ διλίγου ἀκόμα ἦταν ἀπλωμένη στὸν
νοῦ του καὶ πάλευε, σὰν νὰ τὸ ἐμπρός του θέαμα!

Εἶχε ἀποφασίσει νὰ ξῆσῃ πιὰ ζωὴ τιμίου
ἀνθρώπου, νὰ ἀποσυρθῇ ἀπ' τὴ συντροφιὰ καὶ
νὰ παύσῃ αὐτὴ τὴ ζωὴ τοῦ ἐγκλήματος! Κάτι
ὅμως τὸν στενοχωρησε καὶ τὸν στενοχωροῦσε
καὶ τόρα. Καὶ ἀλλοτε τὸ εἴπε καὶ τὸ ἔκαμε, εἶχε
ἀποσυρθῇ καὶ τότε ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτῆ, ἀλλὰ γιὰ
λίγο καιρό! Δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ πολύ, γιὰ
πάντα, τὴν ἀπόφασί του, γιατὶ τὸν ἔσυρε ή
παληὰ συντροφιά, τὸ ἐγκλημα, δὲ βίος τῶν κιν-
δύνων! .. "Α! ή ζωὴ τῆς ἀμαρτίας ἔχει θέλ-
γητρα μεγάλα, λάγνα, ποὺ τὰ σκεπάζουνε ὅμως
καλὰ τὰ κουρελιάρικα δοῦχα τῆς καὶ δὲν φαί-
νονται παρὰ σὲ κείνους, ποὺ τὴν γνωρίσουν,
ποὺ σχετισθοῦνε μαζί τῆς! ..

Μιὰ βροντὴ ἔγεινε πέρα πρὸς τὸ πέλαγος.

Η θάλασσα ἀλλαξε πάλι χρῶμα, ἔπαιρνε ἔνα
χρωματισμὸ γῆς σκοτεινό. Ἀστραπὴ ἔλαιμψε
πέρα στὴν ἄκρη τῆς καὶ φώτισε τὸν ὁρίζοντα
σὰ νὰ βγῆκε φλόγα ἀπὸ κάτω ἀπὸ κάποιο μέ-
ρος ὑποχθόνιο, ποὺ εἶχεν ἀνοίξει, ἀπ' τὰ βα-
σιλεια τοῦ "Άδον!" Ἔπειτα πάλι ἀλλὴ ἀστραπή,
ἄλλη, ἀλλὴ... Ο δρῖζων ἐφλέγετο πέρα σὰ
νὰ γινότανε πόλεμος, μάχη τοῦ "Άδον μὲ τὸν
Οὐρανό! Καὶ ή θάλασσα ἀγρίευε περισσότερο
μὲ τὸ χρῶμα τὸ θολὸ τοῦ χώματος, ὅμοιο μὲ
αἷμα καὶ δμοίαζε ἔτσι σὰν τέρας, ποὺ σπαράζει,
δαγκάνει τὴ μάνα του καθὼς βρίσκεται στὴν
ἀγκαλιά τῆς καὶ πηδᾷ, κυλίεται μὲ μανία καὶ
χαρὰ στὸ αἷμα τῆς!

Ο Πατάρης πήρε ἔνα δρομίσκο κομμένο
μέσα στὰ χωράφια, πήδησε ἔνα χαντάκι καὶ
βγῆκε σὲ μιὰ μάνδρα μεγάλη. "Ενα γαύγισμα
σκύλου βραχνό...

Ο κρότος τῶν κυμάτων ἔρχότανε στὰ αὐτιά
του. Καὶ ὁ οὐρανὸς ἔρριχνε, ἔρριχνε σταγόνες.

— Χωρὶς ἄλλο! .. Δὲν εἶνε πιὰ αὐτό! ..

Τὰ χεῖλια του εἶπαν κάτι ἀνακατωμένο ἀπὸ
κεῖνα, ποὺ εἶχε σκεφθῆ! Τὸ παρατήρησε καὶ
αὐτὸς καὶ σκέφθηκε καλλίτερα.

— Τώρα τὸ πρωὶ τὰ δοῦχα καὶ ἐμπρός!

Κούνησε καὶ τὸ χέρι σημαίνοντας μ' αὐτὸ
μόνο νὰ φύγῃ!

Η μάνδρα τελείωσε καὶ ἔστριψε.

Πέρα λίγο ἀπὸ κάτι χαλάσματα, ὅπου ἔνας
τοῖχος, ἀπομεινάρι σπιτιοῦ, μαυρισμένος ὑψωνε
μιὰ μυτερὴ κορυφὴ στὸ σκοτάδι, ἓνα φῶς σκλα-
βωμένο ἔτρεμε μέσα στὸ φανάρι, ἔξω ἀπὸ ἔνα
χαμηλὸ μαγαζάκι, σὰν νὰ διγοῦσε...

Εἶχε φθάσει κοντά στὰ χαλάσματα ὅταν ἀπὸ
τὸ μαγαζάκι μιὰ φωνὴ χονδρή, ἀλλὰ σὰν δαι-
σμένη σὲ πολλὲς μεριές, ἀρχισε νὰ τραγουδῇ
ἔνα τραγούδι μονότονο, τένθιμο, καὶ σὲ λίγο
πολλὲς φωνὲς χονδρές, βραχνές, λεπτὲς ἐνώθη-
καν μαζί της καὶ ὅλες μαζὶ ἀρχισαν νὰ τὸ
τραγουδοῦνε. Ἡταν ἔνα τραγούδι τῆς φυλα-
κῆς καὶ τὸ αἰσθάνθηκε τώρα, καθὼς θὰ αἰσθα-
νόταν ἐρπετὸ ἀσχημό νὰ τρέχῃ στὸ σῶμα του!

— "Ωρα καλή!"

Ξαφνιάσθηκε καὶ ἔβαλε τὸ χέρι στὴ μέση.

— Ο Μπαούρας!

— Ποῦ πᾶς;

— "Ισαμε τὸ δωμάτιο! ..

— "Ελα, πᾶμε μέσα! .." Εχω κάτι σπουδαῖο
νὰ σᾶς πῶ! .. "Ελα! ..

Εἶδε ὅτι ὁ Μπαούρας κρατοῦσε καὶ ἔνα δε-
ματάκι στὴ μασχάλη.

— Θὰ πάω γιὰ τελευταία φορά! σκέφθηκε
ὁ Πατάρης. "Επειτα σὰ νὰ ἀκούμπησε κάπου
μ' αὐτὴ τὴ σκέψη ὅπου πονοῦσε.

— "Αχ! μὲ τραβάει! εἶπε μὲ ἀπελπισία.

Στὴν πόρτα στάθηκε λίγο. Νὰ ὁ Σουραύλης
μὲ τὸ κόκκινο μαντίλι στὸν λαιμό, ὁ ἀσχημο-
μούρης Μπάλας μὲ τὰ ἀραιὰ δόντια καὶ τὴν
τριχωτὴ φεπούμπλικα, δ γέρο Κούλας μὲ τὰ
γουρλωμένα ἀγρια μάτια, τὸ βλογιοκομμένο
πρόσωπο...

— "Ελα ἔλα! τοῦ εἶπε ὁ Μπαούρας καὶ τὸν
ἔσυρε μέσα.

Ξακολουθοῦσαν ἀκόμη τὸ τραγούδι τῆς φυ-
λακῆς. "Αμα τοὺς εἶδαν ἔπαινσαν καὶ μὲ φωνὲς
τοὺς ὑπεδέχθησαν μεγάλες.

— Ζήτω!

Μόνο ἔνας χονδρός μὲ τὴ ὁραγισμένη τὴ
φωνὴ σὲ πολλὲς μεριές ξακολουθοῦσε τὸ τρα-
γούδι.

— Τί ἔγεινες; διώτησε ὁ Σουραύλης τὸν

Μπαούρα. "Ετοι τὸ σκᾶνε;

— Είχα ύπηρεσία!

— Κατάλαβα!

— Τί κατάλαβες; Τίποτα δὲν κατάλαβες!
— Καθήστε! διέκοψε ἄλλος.
‘Ο Πατάρης ἀρνήθηκε καὶ εἶπε μὲ κουρασμένη φωνῇ διτὸν ἄρρωστος.

— Νὰ καὶ ἔνας ἄρρωστος!
— ‘Ενα κονιάκ πάρε, μωρέ!
— Τί ἔχεις; τὸν ὁρτῆσε δένδρος στηλόνοντας πάνω του τὰ γουρλωμένα του μάτια.
Αὐτὸς ἔφερε τὰ δύο του χέρια στὸ στῆθος.
— ‘Ολο τὸ στῆθος μοῦ πονάει!.

— Κρύο εἰνε! Πάρε μιὰ φασκομηλιά, καὶ κόψε καὶ καμιὰ δεκαπενταριὰ βεντοῦζες καὶ θὰ γενῆς περδίκι!

‘Εκάθησε παράμερα καὶ γύρισε τὴς πλάτες κυτάζοντας ἔξω τὸ σκοτάδι. Μία ἀστραπὴ τοῦ ἔδειξε ἔνα δένδρο, ποὺ ἦταν ἀπ’ ἔξω νὰ σαλεύῃ τρελά, νὰ κινήται μανιακὰ σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ φύγῃ.

‘Ακουγε χωρὶς νὰ θέλῃ τί ἔλεγαν οἱ σύντροφοί του καὶ ἐνῷ δὲν ἥθελε νὰ ἀκούῃ, τὰ λόγια ἐρχόνταν καὶ τοῦ δηλούσαν τὸ τί ἥθελε αὐτὸς νὰ σκεφθῇ! Κάτι τοὺς φωτοῦσε ὁ Μπαούρας νὰ τοῦ ποῦνε...

— Μωρὲ τ’ εἰν’ τοῦτο;

— Βρέ βρέ!

— Ποῦ τὸ βρῆκες;

Στράφηκε καὶ αὐτὸς καὶ εἶδε τὸν Μπαούρα δρόμῳ νὰ κρατῇ στὸ χέρι του ἔνα κρανίο σκελετοῦ!

— Μπὰ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος! Πάντα τέτοιος!

Καὶ ὁ γέρος μὲ τὰ γουρλωμένα μάτια φασέλωσε τὸν Μπαούρα μὲ μισοκλεισμένα δάκτυλα.

— Δὲν σᾶς ἔχω ἀξιούς, βρὲ παιδιά, νὰ μοῦ πῆτε τίνος εἰνε αὐτὸ τὸ καύκαλο.

— Εέρουμε μεῖς!

— Γιὰ νὰ δῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ!

Εἶπε ὁ γέρος καὶ δρούθηκε στὸ κάθισμά του καὶ ἔκλινε λίγο ἐμπρός.

— Νά το! Δέ το!

Καὶ ὁ Μπαούρας τοῦ τὸ παρουσίασε, δπως θὰ παρουσίαζε μπουκέτο!

‘Ο γέρος τὸ εἶδε καὶ κουνῶντας λίγο τὸ σῶμα δεξιὰ καὶ ἀριστερά κρέμασε τὰ χεῖλια.

— Μωρὲ βάζω στοίχημα διτὸν Κούρκα! Κι’ αὐτὸν εἶδα ἀπόψε στὸν ψυκό μου!...

Φώναξε ἔνας μὲ πρόσωπο μπουλντὼκ καὶ δόντια μεγάλα.

— Πέτυχες!

— Μωρὲ ὅλα τὰ ἴδια εἰνε!

— ‘Εγὼ λέω ὅτι θᾶνε καμιανοῦ πρωθυπουργοῦ!

— ‘Ωχ! Μωρὲ σὺ βάρεσες διάνα! ‘Οχι μὴν εἶνε βασιλιᾶ!

— Καὶ τί ἔρε; Μὴ δὲν εἶνε τὰ ἴδια ὅλα.

— Δὲ λὲς καὶ χειρότερα!

‘Ο Σουραύλης κύταζε τὸ κεφάλι σκεπτικός.

‘Ο Μπαούρας τὸν εἶδε καὶ ἔκανε νὰ τοῦ μήση, ἀλλὰ κρότος κεραυνοῦ βρόντησε καὶ τὸ μαγαζὶ σεισμηκε. Πολλοὶ ἔκαναν τὸν σταυρό τους.

— Μέσα Παναγία, ἔξω Παναγία! φώναξε ὁ Μπαούρας, ἐνῷ τὸ νερὸ καὶ τὸ χαλάζι κτύπησε γοργά, δυνατὰ τὰ γναλιά.

— ‘Ελα ἔλα! Στὴ δουλειά μας!.. Τί λὲς ἐσὺ Σουραύλη; Τίνος λὲς εἰνε τὸ καύκαλο;

— Μωρέ!..

Καὶ ὁ Σουραύλης κούνησε τὸ κεφάλι λίγο δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

— Γιὰ νὰ πάρῃ ὁ Μπαούρας τὸ καύκαλο σημαίνει διτὸν θὰ εἶνε αὐτὸ ἀστυφύλακα, ἢ δικαστῆ, ἢ...

‘Ο Μπαούρας τὸν διέκοψε.

— Μπράβο, Σουραύλακι! Σὺ τὸ βρῆκες!

— Τί εἰνε; ἀστυφύλακα;

— ‘Οχι δικαστῆ!.. σχεδόν!

— Τί σχεδόν, ἔρε! Λαχεῖο τὸ κάνατε;

— Σταθῆτε τώρα, βρὲ παιδιά, νὰ σᾶς τὸ γνωρίσω καὶ ποιανοῦ ἦταν!.. Σταθῆτε!

Πήρε τὸ κρανίο στὸ δεξιὸ του χέρι, τράβηξε τὴν καρέκλα του καὶ τὴν γύρισε νὰ ἔχῃ τὸ ἀκούμπιστηρι πρὸς τὸ τραπέζι.

— Ρήτορας ἦταν καὶ ὅτιορας θὰ γένω!

Καὶ ἀνέβηκε πάνω στὴν καρέκλα.

— Λόγο, λόγο! φώναξεν δολοὶ καὶ μερικοὶ χτύπησαν τὰ χέρια τους στὸ τραπέζι. Ένα ποτῆρι κυλίσθηκε χάμω καὶ συντρίψθηκε.

— Χώρια τὰ γερά!

— Λόγο!

— Σκάστε τώρα!

— Θέλουμε...

— Σκάσες ἔρε.

“Εγεινε ἡ συχία καὶ ἀκούσθηκε ἔξω ἢ βροχή.

— Λοιπόν! ἀρχισε ὁ Μπαούρας κρατῶντας στὴν παλάμη του τὸ κρανίο τοῦ σκελετοῦ. ‘Ο Σουραύλης βρῆκε πάνω-κάτω τὸ τί δουλειὰ ἔκανε αὐτὸ ἑδῶ τὸ καύκαλο! Τώρα δημως ἔγω θὰ σᾶς τὸ συστήσω, θὰ σᾶς πῶ ποιός ἦταν καὶ πῶς τὸν ἔλεγαν!.. Μήπως θέλει νὰ πῆ κανείς; Μήπως τοῦ φαίνεται διτὸν ξέρει; Κανείς! Ούτε φωνή, ούτε ἀκρόασι! ‘Ετσι εἰνε! Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης!..

Καὶ δημως, κακομοίρηδες, δολοὶ τὸν γνωρίζαμε καὶ δλινς μᾶς πήγαινε νά!.. δταν είχε τὸ κρέας τριγύρω καὶ στῆς γούβες αὐτές, κάτι μάτια, καστανά, μαῦρα δὲν θυμάμαι, ποὺ δλα αὐτὰ τώρα τὰ ἔχουν μασήσει τὰ σκουλήκια, ἀλλοὶ δικαστάδες στὸν δικαστῆ!.. Σκᾶστε! ‘Η παύετε ἢ κατεβαίνω!.. Ρε γομάρι Μπάλα, δὲν σκᾶς;.. ‘Αι στὸ διάβολο! ‘Ολο τὸν ἔξυπνο θέλεις νὰ κάνης, Κούτα!.. Λοιπόν, κύριοι μὲ τὰ ψηλὰ καπέλα! Αὐτὸ τὸ καύκαλο εἶνε, εἶνε!..

— Πές το, ὁρέ, καὶ μᾶς ἔσκασες!

— Είνε τοῦ, τοῦ.. Δαγκάλη τοῦ εἰσαγγελέα.

— Τί λές, μωρέ!

— ‘Αστα λέω!

— Έκείνου τοῦ σκυλιοῦ!

— ‘Άλλον!

— Γιατί, δὲ Πίτα, σοῦ φαίνεται δύσκολο γιὰ μένα; Γιὰ νὰ πάρω ἔνα κεφάλι μιανοῦ ψωφιμοῦ σοῦ φαίνεται δύσκολο ἀφοῦ μπορῶ νὰ πάρω καὶ μιανοῦ ζωντανοῦ;

— Ο Πίτας μαζεύθηκε. ‘Η φοβέρα ἦταν φανερὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἔστιώτησαν.

— Ο Μπαούρας δὲν χοράτευε.

— Λέγε, μωρέ! Μήν τους ἀκοῦς!.. φώναξε δι γέρος.

— Ο Μπαούρας ἔξακολούθησε.

— Τὸν ἔλεγαν, ποὺ λέτε, δρήτορα, ποὺ τὰ ἔκανε δλα θάλασσα! Χτυποῦσε, γκρέμιζε, χαλοῦσε κόσμο, ἢ καλλίτερα, νὰ λέμε τὴ μαύρη ἀλήθεια, τὰ κεφάλια μας!.. Τὸν θυμασθε, βρὲ παιδιά, πῶς ἀγρίευε, πῶς πρασίνιζε, πῶς μαύριζε! Καὶ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ δνομα τοῦ δρήτορα χαντάκωσε χιλιάδες φτωχοὺς ἀνθρώπους, ποὺ πέσανε στὴ γλῶσσα του! Τὸ σκυλί!.. Περιστέροις ἔστελνε στὸν ‘Άδη αὐτὸ τὸ χρόνο παρὰ ἢ Μαύρη Θάλασσα!..

— Ήτανε πράκτορας τοῦ θανάτου!

— Σκάσε, Μπάλα, σοῦ είπα!.. ‘Ετσι λοιπὸν ποὺ λέτε!.. Τώρα πρέπει νὰ τὸ ποῦμε; Αὐτὸς χαντάκωσε καὶ μένα! Μούχαν πῆ, θυμοῦμαι τότε! — ‘Έχεις κανένα βουλευτή, ρὲ παιδί; ‘Εγὼ τοὺς ἀπήντησα! — Ποῦ νὰ τὸν βρῶ! Δὲν είχα πάρει ἀκόμα τότε τὸν ἀέρα!

— Φουκαρᾶ! μοῦ λένε, χάδηκες! Μήν ἔχεις τουλάχιστο, κανένα πλούσιο συγγενῆ; — Πετύχατε τοὺς λόρδους! τοὺς ἀπαντῶ ἔγω, αὐτοί, μάτια μου, εἶνε τόσο πλούσιοι ἀπὸ χρῆμα, δσο ἔνας κασίδης ἀπὸ μαλλί! — Τότε, βλάμη μου, βιούλιαξε! Τὸ είπαν καὶ ἔγεινε! ‘Ο εἰσαγγελέας εἶδε στὴ φάτσα μου τὸν κακούργο, τὸν Κάι καὶ δὲν ξέρω τί ἀκόμη! ‘Εβλεπε, λέει, στὰ μάτια μου νὰ κυτάζῃ σὰν ἀπὸ παραθύρῳ,

νὰ προβάλλῃ, ἔτσι δά!.. τὸν Διάβολο, τὸν Βεελζεβούλη καὶ δλη τον τὴν συντροφιά, καλὴ ὥρα! καὶ οἱ χαζοὶ οἱ ἔνορκοι τὰ χάψανε δλα σὰ λουκούμι! ‘Εκανε καὶ δικαστικήρος νὰ μὲ σώσῃ, εἶπε καλὰ καὶ μπόλικα λόγια, ἀλλὰ ποὺ νὰ φθάσῃ τὸν κύρο τοῦ εἰσαγγελέα, ποὺ ὅλο μὲ διαβόλους καὶ Καϊδες είχε νὰ κάνῃ καὶ δλο αὐτοὺς ξεφούρνιζε ἀπ’ τὸ στόμα του!.. Καὶ καὶ σᾶς πῶ, σκέψητηκα τότε, ποὺ τοὺς ἄπονγα νὰ μιλοῦνε, νὰ μιλοῦνε — μωρὲ Δικαστήριο κάνουνε, ἢ συναγωνισμὸ δητορείας κ’ ἔγω είμαι τὸ βραβεῖο; Καὶ ἔβλεπα, θυμάμαι, τὲς μασέλες τοῦ εἰσαγγελέα, δηλαδὴ τούτου δῶ πέρα! νὰ ἀνοιγολείνουν καὶ νὰ λένε — Φονεύς! δι Φονεύς!.. Καὶ τραβοῦσε καὶ τῆς λίγες τρίχες ποὺ είχε σὰ νὰ ξερίζωνε τῆς ἰδέες!.. ‘Ας εἶνε, πάει καὶ αὐτό! Μιά μέρα, ποὺ λέτε, τὰ καπάρωσε!.. ‘Εμαθα, ποῦμον μέσα στὴ φυλακή, πῶς τὸ πῆγαν μὲ μουσικὴ καὶ μὲ μεγάλη λιτανεία. ‘Ολοι οἱ ζουρλοπατάδες ψάλλανε γιὰ τὴν ψυχή τουν καὶ αἱ ψαλμωδίες των σὰν δέρας διαβολεμένος τὴν βοήθησαν νὰ πάῃ πιὸ γλίγωρα στὸ Διάβολο! ‘Απὸ τότε, ποὺ λέτε, ἔβαλα στὸ νοῦ μου νὰ πάω, νὰ τὸ ξεθάψω τὸ καύκαλό τουν καὶ νὰ τὸ παίξω στὰ χέρια μου ἔτσι δά!.. ‘Επειτα νὰ τοῦ βάλω μέσα, κάτι ποὺ τάξιζε! Καταλαβαίνετε;.. Νὰ τώρα, κύριε Εἰσαγγελέα!

Καὶ ὁ Μπαούρας ἔδωσε μιὰ στὸ κρανίο δυνατή καὶ αὐτὸ τοῦ ξέρψηγε ἀπ’ τὸ χέρι καὶ ἔπεσε κατώ ἀπ’ τὴν καρέκλα τοῦ Σουραύλη.

— ‘Αι στὸ Διάβολο!

— Θάστασε!

— Ο Σουραύλης ἔσκυψε καὶ τὸ πῆρε.

— ‘Οχι, δὲν ἔπαθε τίποτα!

— Ο Μπαούρας πήδησε ἀπ’ τὸ κάθισμά του κάνοντας νὰ κινηθοῦνε τὰ ποτήρια καὶ τὰ μπουκάλια ἀπ’ τὸ τεξάχι.

— Φέρ’ το δῶ!

— Στάσουν, βρὲ ἀδελφέ!.. Τί φοβᾶσαι; Θὰ τὸ φάω;

Τὸ κύταξε λίγο καὶ ἔγεινε σκέπτικός.

— Τί εἶνε δι άνθρωπος! εἶπε κουνῶντας τὸ κεφάλι.

— ‘Ασε τῆς φιλοτοφίες, ρέ!

Καὶ ὁ Μπαούρας τοῦ τὸ ἀρπάξε. ‘Επειτα γύρισε πίσω καὶ κύταξε.

— Ποῦ εἶνε ἢ καρέκλα μου;

— Ήρω και γώ, μή το δοῦνε τίποτα μαγκούφηδες!

— Καὶ δὲ λέμε ὅτι εἴμαστε σπουδαστάδες γιὰ γιατροί! Θέλουνε καὶ δὲ θέλουνε θὰ τὸ πιστέψουν!

‘Ο Μπαούρας πῆρε τὴ μισὴ ὀκὰ καὶ γύρισε στὸν ταβερνιάρη.

— Βρέ Κουλούκη! κοιμήθηκες; Βάλε μας γιατρικό!

Τὸν Πατάρη τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ὁ λόγος τοῦ συντρόφου του, ἔπειτα πάλι προσπάθησε νὰ βάλῃ σὲ τὰξι ἐκεῖνο, ποὺ τὸν στενοχωροῦσε καὶ τὸ δποῖον αἰσθανόταν τώρα περισσότερο κεῖ μέσα, κοντὰ στοὺς συντρόφους του. Πῶς ἥθελε ἔνα τρόπο νὰ βρῇ, νὰ ἔκοβε τὸν δεσμό, ποὺ αἰσθανόταν νὰ τὸν δένῃ μ' αὐτούς, νὰ τοῦ σήκωνε φραγμὸ πελώριο, νὰ τοῦ ἀνοιγε ἀβύσσο καὶ νὰ τὸν χώριζε ἀπ' αὐτούς!

Σκέφθηκε νὰ γράψῃ σένα ξύλο, ἥ σὲ μάρμαρο νὰ σκαλίσῃ τὴν ἡμερομηνία, ποὺ θὰ δριζόταν νὰ ἀποσυρθῇ, ἀλλὰ τοῦ φάνηκε πολὺ μικρὸ καὶ σὰν νὰ ὑπῆρχε καὶ σχέσι... “Εξαφνα σηκώθηκε καὶ βγῆκε ἔξω. Καθὼς ἔκλεινε τὴν πόρτα, οἱ σύντροφοι χτυποῦσαν τὰ ποτήρια των τὰ γεμάτα ἀπ' τὴν κίτρινη ὁρεσίνα.

— Εἰς ὑγείαν! εἰς ὑγείαν! ἔλεγαν, φώναζαν.

Τὸν φάνηκε σὰν ἀποχαιρετισμὸς αὐτό. ‘Η βροχὴ εἶχε πάψει καὶ μόνο κάποτε σταγόνες ἔπειταν. “Ανεμος δὲν φυσοῦσε. ‘Ο κρότος τῆς θαλάσσης ἔφθανε δυνατός, μέγας! Τὸ φῶς, ποὺ ἦταν ἔξω καὶ ἔτρεμε μέσα στὸ φανάρι κλει-

σμένο, εἶχε σβύσει. Σκότος παντοῦ! ‘Η ψηλὴ κορυφὴ τοῦ τοίχου σὰ φάντασμα ὑψώνετο στὰ σκοτεινά. Πέρα δύως πρὸς τὸ πέλαγος κάποτε ἄστραφτε.

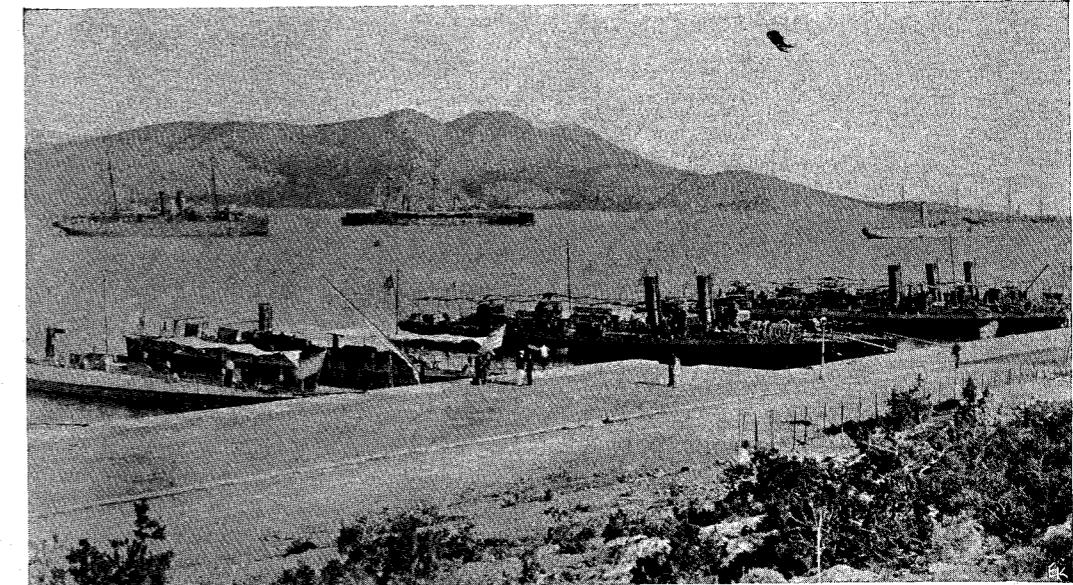
“Ήθελε νὰ περπατήσῃ, νὰ κινηθῇ, γιατὶ κάτι ποὺ αἰσθάνθηκε σὰ μαζεμένο, διπλωμένο μέσα του ἥθελε τὴν κίνησι γιὰ νὰ ἔστυλιχθῇ!

Κοντὰ σὲ μιὰ σειρὰ δένδρα στάθηκε. Εἶχε βρῆ τὸ κόψιμο τῶν σχέσεων, τὸν φραγμό, ποὺ θὰ ἔβαζε, τὴν ἀβύσσο, ποὺ θὰ τὸν χώριζε ἀπ' τὴν ἀμαρτωλὴ ζωὴ! ‘Ἐπανῆλθε στὰ παιδικά του κεῖνα χρόνια, ποὺ χαρωπὸ τὸν ἔκλειναν μέσα καὶ τὰ δποῖα περνοῦσαν κάποτε ἀπ' τὸ νοῦ του σὰ σκιὲς περαστικὲς φευγάτες ἀπὸ ἀπειρα βάθη! Καὶ τὰ δποῖα δσο αὐτὸς προσπαθοῦσε νὰ τὰ σταματήσῃ, τόσο αὐτὰ ἔφευγαν, ἔσβυναν καὶ τὸν ἀφιναν νὰ βλέπῃ τὸ μέρος ποὺ βρισκόταν! Γύρισε στὰ ἴδια κεῖνα χρόνια, γιατὶ βρῆκε τὸ ἴδιο σχεδὸν μέσον ποὺ ὅταν μᾶλλωνε χώριζε ἀπ' τοὺς φίλους του! ”Έκοψε ἔνα κλαδὶ ἔσφρα καὶ ἀφοῦ εἶδε, ὅτι κανεὶς δὲν τὸν ἔβλεπε, κυτάζοντας πρὸς τὸ μέρος τοῦ καπηλειοῦ, ἀπ' τὸ δποῖο, κείνη τὴ στιγμὴ, μαζὶ μὲ τὸν κρότο τοῦ κύματος, ποὺ περνοῦσε, ποὺ ἔρχόταν σὰν καλπασμὸς μυριάδων Τιτάνων ἵππεων, βγῆκε καὶ ἤλθε τὸ τραγούδι τῆς φυλακῆς ψαλλόμενο ἀπὸ πολλὲς φωνὲς μαζί, ἔσπασε τὸ κλαδί, τὸ ἔκανε πολλὰ πολλὰ κομμάτια, ἔπειτα μὲ μιὰ δρμὴ τὰ πέταξε, τὰ σκόρπισε τριγύρω καὶ μακρυά τὸ ἔνα ἀπ' τὰλλο δσο μποροῦσε περισσότερο!

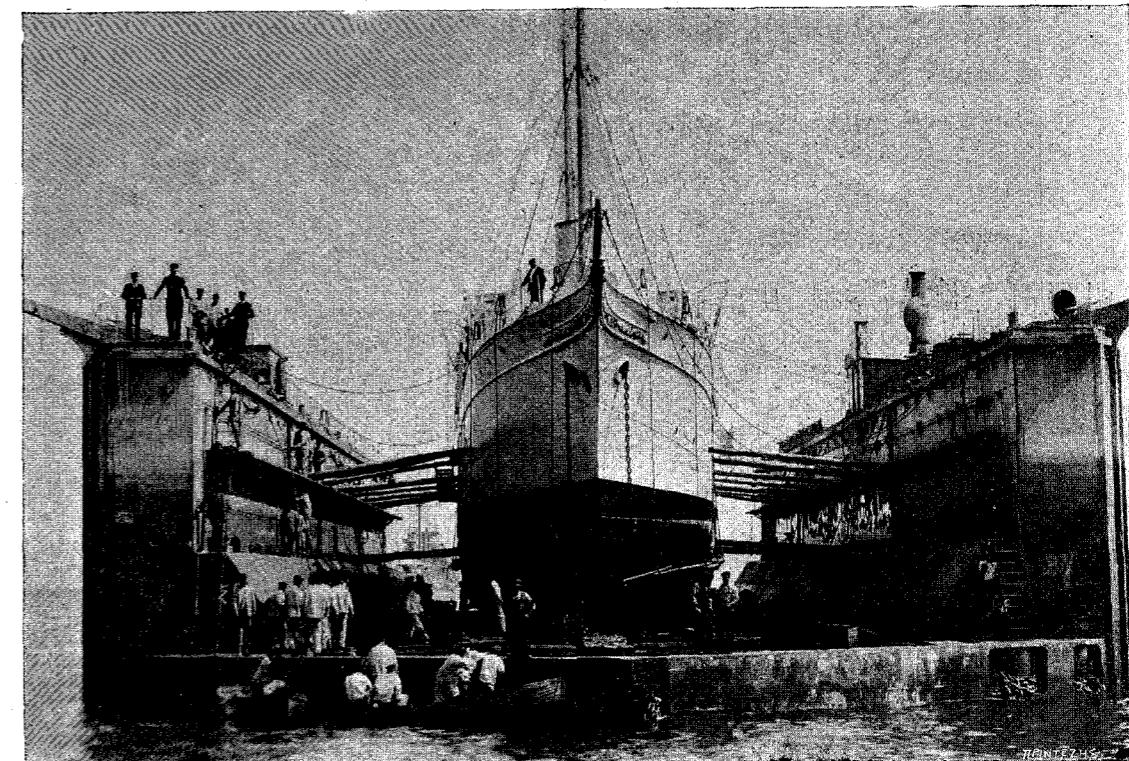
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΔΩ — ΟΠΛΑ ΤΟΥ 1821 — ΦΩΤΟΓΡ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΔΔ. ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΔΩ—Ο ΤΟΡΠΑΛΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΥΓΕΑΘΟΝ—ΦΩΤ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΔΩ — ΠΛΩΤΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ — ΦΩΤΟΓΡ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Ένα βράδι, πρὸ τεσσάρων ἑτῶν, εἶχα πλανηθῆ οὐεὶς τοὺς κερκυραῖκους δρομίσκους, ἐνῷ δίσκος τῆς σελήνης ἐσκόρπιζε τὴν χρυσῆν λάμψιν του, ἀργὰ ὑψούμενος ἀπὸ τ' ἄντικυρνά βουνὰ τῆς Ἡπείρου.

“Υστερό” ἀπὸ ἀρκετὴν ἀσκοπὸν περιπλάνησιν ἔφθασα εἰς τὴν ὁδὸν Ἀρσενίου. Παρακάτω δρόμος ἦτο φραγμένος μὲ σιδηρᾶς κιγκλίδας, καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἀπλωνε τὴν ὑγρὰν σιωπὴν του κάτω ἀπὸ τὸ σεληνόφως.

Ως ἀντίθεσις τοῦ εἰρηνικοῦ τοπίου, ἔφαινετο ἀπέναντι δισπηλὸς ὅγκος τοῦ βενετικοῦ φρουρίου σκυθρωπός, κάτω ἀπὸ τὰ φωτεινὰ κύματα, μὲ τὰ ὅποια τὸν ἔλουντεν ἦ σελήνη.

Τυχαίως, δπως ἐστρεφόμην, ἔπεσαν τὰ βλέμματά μου εἰς ἔνα σπίτι μὲ ὡραῖον καὶ ἥρεμον ἔξωτερικόν, κτισμένον ἀπέναντι ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Μία ἐπιγραφὴ ἐντειχισμένη εἰς τὴν πρόσοψιν μ' ἐσταμάτησεν. «Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ τῷ 1857 ἀπέθανεν ὁ ἐν Ζακύνθῳ μὲν γεννηθεὶς, τὴν δὲ Κέρκυραν ὡς ἐτέραν πατρίδα ἀγαπήσας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐν ταύτῃ διατρίψας, ἐθνικὸς ποιητὴς καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑμνητὴς Διονύσιος Σολωμός».

Καὶ ἐσταμάτησα ἐμπρὸς εἰς τὸ σπίτι ὃποῦ ἔζησε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του δι Σολωμός. Μέσα εἰς τὴν σκέψιν μου ἔζωντάνευσεν δι νεκρὸς ποιητῆς, καὶ ἡ ψυχή μου ἐπλημμύρισεν ἀπὸ τὴν μακρινὴν μελωδίαν τοῦ τραγουδιοῦ του.

‘Ἀπὸ μικρὸς ἀγάπησα τὸν Σολωμόν.

Ἐνθυμοῦμαι εἰς τὴν Ζάκυνθον ὃποῦ μὲ τὴν παιδικὴν μου ἀμέλειαν καὶ φαθμίαν ἀπέφευγα τὸ σχολεῖον καὶ εὐχαριστούμην ν' ἀναγινώσκω τὸν Λάμπρον καὶ τὴν Φαρμακωμένην πλεισμένος εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Διὰ τοῦτο δταν ἐνρέθην κατὰ τύχην κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι ὃπου ἀπέθανεν δι ποιητῆς, μέσα εἰς τὴν νυκτερινὴν σιγὴν δποῦ ἦτο

στρογγυλοφέγγαρη φωτοχυσία
σὰν τὴν λαμπρόπλαστη πρωτονυχτιά,

ἥσθιάνθην ἔνα ἵσχυρὸν τιναγμὸν μέσα εἰς τὰ στήθη μου. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου τὸν Ποιητὴν νὰ διευθύνῃ τὰ ἀργὰ βήματα ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν Σπιανάδαν

Καὶ τώρα ποὺ σκέπτομαι ἐκείνην τὴν στιγ-

μῆν, μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὡραῖας καὶ τοῦ τάπου, νομίζω δι τότε πραγματικῶς εἶδα τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα τοῦ ποιητοῦ νὰ περνᾷ ὡς μακρινὸν ὄραμα.

“Ἐκτοτε μοῦ ἐγεννήθη ἡ περιέργεια νὰ μάθω κάθε λεπτομέρειαν περὶ τῆς ἐν Κέρκυρᾳ ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, καὶ σήμερον μαζὶ μὲ τὰς ἀτομικὰς κρίσεις μου, σημειώνω εἰς ὀλίγας γραμμὰς καθετὶ σχετικόν, τὸ δποῖον, εἴτε διεσφῆθη εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐπιγενομένων, εἴτε κατώρθωσα ν' ἀνεύρω ἔρευνῶν δυσεύρετα φυλλάδια, ἐφημερίδας, σημειώσεις καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

***

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1828 δι Σολωμὸς ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ζάκυνθον εἰς Κέρκυραν, ὅπου, μακρὰν τῶν συγγενῶν του καὶ κάθε ὀχληρᾶς γνωριμίας, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Ο σπουδαιότερος λόγος τῆς ἀναχωρήσεως του ἦτο μία οἰκογενειακὴ φιλονεικία μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου.

Ἐν Ζακύνθῳ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔμεναν εἰς τὸ πατρικὸν σπίτι, δι μὲν Δημητρίος εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα, δὲ δὲ ποιητὴς εἰς τὸ κάτω, τὸ δποῖον ἦτο στενώτερον. Ο ποιητὴς είχεν εἰς χρῆσιν του καὶ μίαν ἀποδήμητην εἰς τὴν αὐλήν, δημητρίος δρόμος, θέλων νὰ τοποθετήσῃ μερικὰ πράγματα εἰς αὐτήν, διέταξε τὸν ὑπηρέτην του νὰ διαρρήξῃ τὴν θύραν. Ἐνεκα τούτου ἐψυχάνθησαν οἱ δύο ἀδελφοί. Ο ποιητὴς δυσαρεστημένος ἔστειλεν ἀναφορὰν πρὸ τὸν διαικητὴν τῆς νήσου, ἐκθέτων τὰ παράπονά του, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἔριδας καὶ συγκρούσεις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, μετώκησεν.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1828 διένειμαν τὴν περιουσίαν των, κατόπιν ἐκτιμήσεως πραγματογνωμόνων¹.

¹ Ἐχο ὑπὸ ὄψιν μου τὸ ὑπὸ τῶν πραγματογνωμόνων συνταχθὲν ἔγγραφον, εὐγενῶς πρὸς ἀνάγνωσιν παραχωρηθὲν εἰς ἐμὲ ὑπὸ ἀγαπητοῦ φίλου. Χάριν περιεργείας ἀποσπῶ ἐδῶ ὀλίγας γραμμάς. «1828, Ιούνιον 14/26, Ζάκυνθος. Ἐκελευγμένοι, ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὡς κριταὶ πρακτικοὶ ἀπὸ μέρος τῶν εὐγενῶν κυρίων Διονύσιου καὶ Δημητρίου ἀδελφῶν κομῆτων Σαλαμόν, μὲ τὰ Καθεστικά τους παρηστασμένα στὰς 17/29 Μαΐου ὑστερὸν ἀπερασμένοι καὶ 24 τοῦ ίδιουν καὶ δι Ιούνιον τρέχοντος εἰς τὰς πράξεις τοῦ Γ. Δικοπούλου νοταρίου, μὲ τὰ δποῖα μᾶς ἔξουσιοις οὖν νὰ ἔχωμεν νὰ τοὺς μετρήσωμεν, ἔτειμωσιμοῖς οὖν μάρσωμεν εἰς δύο, δῆλα τους τὰ ἀγαθά, καὶ μάλιστα δὲ τὸ δσπίτιόν τους δομινικάλε, κείμενον εἰς τὸν Φόρον

Η ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΟΙΚΙΑ ΟΠΟΥ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΣΟΛΩΜΟΣ
— ΦΩΤΟΓΡ. BORRI E FIGLIO

Μετὰ πέντε μῆνας δι ποιητὴς ἀνεχώρησεν εἰς Κέρκυραν.

“Οταν ἔφθασεν ἐκεῖ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἐπτανήσου ἦτο τὸ κέντρον πολλῶν καλλιτεχνῶν, ποιητῶν καὶ φιλολόγων. Ήσαν δὲ οἱ διακεκριμένοι ἔκεινοι ἀνδρες, οἱ δποῖοι συνέδεσαν τὸ ὄνομά των μὲ τὴν ιστορίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, “Ελλήνες καὶ πρόσφυγες Ιταλοί.

“Αμα ἔφθασεν εἰς τὴν Κέρκυραν δι Σολωμός, τὸν ἐπεσκέφθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου καὶ οἱ ἀνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Τότε δι Νεόφυτος Βάμβας τὸν παρεκίνησε

νὰ τοὺς τὸ χωρίσωμεν εἰς δύο μερίδια μὲ τὸν πλέον καλλιώτερον τρόπον δποῦ ἤθελε τὸν εύδομεν... κλπ.». Έκ τῆς λεπτομεροῦς ταύτης περιγραφῆς σχηματίζομεν μίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸν ἀδελφοῦ του ἡτοις ἀνήροις εἰς ἀξίαν 14.621 ταλλήρων. Ο ποιητὴς ἔλαβεν εἰς τὸ μέρος του 7.301 ταλλήρων κολοννάτα. Ο ποιητὴς διαμένων ἐν Κέρκυρᾳ ἐλάμψιαν παρὰ τὸν ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ἔκατὸν κολοννάτα κατὰ μῆνα.

νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐλευθερωμένην Ἑλλάδα.

— Εφάλατε τὸν ἀγώνα τῆς Ἑλλάδος, τοῦ εἵπε, πηγαίνετε τώρα νὰ φιλήσετε τὴν γῆν της.

Ο Σολωμὸς δμως δὲν ἐπεσκέφθη ποτὲ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Κέρκυραν δλητη του τὴν ζωήν.

“Οταν τὸν προέτρεπον νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Αθήνας, ἀπήντα συλλογισμένος.

— Φοβοῦμαι μὴ δὲν τὴν γνωρίσων θὰ πάω, ἀλλὰ δσο ἀργῶ τόσο προχωρεῖ στὴν ἀρχαία της δόξα.

Εφοβεῖτο δι ποιητὴς μήπως χάσῃ τὸ ἴνδαλμα τῆς ὡραίας πατρίδος δποῦ εἶχε κλείσει εἰς τὸ ἄγιον βῆμα τῆς ψυχῆς του. Κάτι παρόμιοι συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἀθανάσιον Χριστόποντον, δ ὅποιος ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὴ εὑρὼν αὐτὴν ὡς τὴν ἐφαντάζετο ἀνεχώρησε παρευθύς.

Ο Ιταλὸς ποιητὴς Ρεγάλδης ἐπιπλήσσεται καὶ λυπεῖται διότι δι Σολωμὸς δὲν ἐπεσκέφθη τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικήν¹. Απορεῖ πῶς ἔμεινεν ἀργός καὶ δὲν ἐμελέτησε τὸν λαόν, τὸ ἀποδίδει δὲ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν δίκην².

Ο κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Ν. Κατραμῆς εἰς ἔνα ἐπιμνημόσυνον λόγον πρὸς τὸν Σολωμὸν τὸν δποῖον ἐξεφώνησεν ἐν Ζακύνθῳ, ἀναφέρει δι της εὐρίσκομενος εἰς τὴν Κέρκυραν ἥκουσε τὸν ποιητὴν νὰ διμῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸν καὶ ν' ἀναρράζει δακρυσμένος.

— Αρπάξαν πολλές τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς καῦμένης³.

Εἰς κάποιον ἄλλον δὲ δποῖος τὸν ἡρώτησε διατί ζῇ εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ δὲν πηγαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπήντησε.

— Καὶ ἀν δι οὐρίσκωμαι εἰς τὴν Κέρκυραν, η ζωὴ μου δμως δὲν είναι εἰς τὴν Κέρκυραν.

— Άλλη ἦτον η ζωὴ τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Ζακύνθον καὶ ἄλλη εἰς τὴν Κέρκυραν.

¹ Ο ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δημητρίος ἔπαιξε μεγάλον δόλον εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἐπτανήσου, ὡς γεουσιαστής καὶ πρόεδρος τῆς γεουσιαστῆς. Ο ποιητὴς, δὲν καὶ δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν κομμάτων τῶν ἔργαζομένων πρὸς ἔνωσιν τῆς Επτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, συνεμερίζετο τὰς ἰδέας τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἐθεωρεῖ δὲ ὡς δυσχερῆ καὶ πρόωρον ἐπιχείρησιν τὰς ἀποπείρας τῶν φιλοσοπαστῶν διὰ τὴν ἔνωσιν. Ο μένας ποιητὴς δὲν ἦτο δέκας πολιτικός.

² G. Regaldi, Storia e letteratura κλπ. Livorno 1879, σελ. 353.

³ Πρβλ. Δόγος εἰς τὸν διάσημον τῆς νέας Ἑλλάδος ποιητὴν Κόμ. Ιππ. Διονύσιον Σολωμόν, ὑπὸ Ν. Κατραμῆς ιερέως, Ἐν Ζακύνθῳ 1857, σελ. 13.

οι κύκλοι τῆς ζακυνθινῆς διασκεδάσεως καὶ συντροφιᾶς τοῦ ποιητοῦ καὶ ἄλλοι τῆς κερκυ-
ραϊκῆς. Εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ ἀστεῖος ἵατρὸς
Ροΐδης, ὁ ποιητὴς Μάτεδης, ὁ πολυμαθὴς ἴα-
τρὸς Ταγιαπιέρας, ὁ μητρυίος τόν Λεονταρά-
κης καὶ τόσοι ἄλλοι διεσκέδαζαν τὰ βράδια εἰς
τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ πειράζοντες τὸν Ροΐδην
καὶ κάμνοντες σάτυρικὰ ποιήματα. Εἰς τὴν
Κέρκυραν δὲ ποιητὴς φαίνεται διαφορετικός,
μετεβλήθη κάπως δὲ καὶ τῷ τρόπῳ
οἰκογενειακῇ ἐκείνῃ δίκῃ, δια τὴν δότοιαν
δὲ ποιητὴς ἔλεγεν ὅτι, ἂν δὲν ἦθελε τὴν κερ-
κύρην, θὰ ἐπήγαινεν εἰς τὰ Παρίσια διὰ νὰ ζήσῃ
ἐκεὶ μεταφράζων εἰς τὴν Ἱταλικὴν γλῶσσαν τὰ
νεοφανῆ συγγράμματα τῆς γαλλικῆς φιλολο-
γίας. Εὐτυχῶς δὲν ἦθέλησεν η τύχη νὰ πραγ-
ματοποιήσῃ τὴν σκληρὰν αὐτὴν ἀπόφασιν.

Ο ποιητής συνέδεσε στενήν φιλίαν μὲ τὸν κερκυραῖον μουσουργὸν Νικόλαιον Μάντζαρον καὶ ἐσύχναζεν εἰς τὸ σαλόνι του, τὸ δποῖον ἦτο ἐνδιαίτημα σοφίας καὶ τέχνης, διότι ἔκει ἐσύχναζεν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος.

Είς τὰς συναναστροφάς τοῦ Μαντζάρου ἐλάμβανον μέρος ὁ Βραύλας, ὁ Μουστοξύδης, ὁ τραγικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Ζαμπέλιος ὅστις ενδρίσκετο ἐν Κερκύρᾳ ὡς μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης, ὁ δαλματὸς Θωμαζέος, ὁ αὐτοσχεδιαστὴς Ρεγάλδης καὶ ἄλλοι ἵταλοὶ πολιτικοὶ φυγάδες, οἱ δόποιοι, ὡς ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐνότητος τῆς Ἰταλίας, κατέφευγον εἰς Κέοκυραν.

Εἰς τὰς συναναστροφάς τοῦ Μαντζάρου ἡ συζήτησις περιεστρέφετο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ ἀπηγγέλλοντο ποιήματα. Ὁ Μάντζαρος ἐθαύμαζε τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ εἶχε μελοδεῖται τὴν Φαρμακωμένην πρὸν ἐγκατασταθῆ ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Κέρκυραν. Συχνὰ ἡ συνομιλία ἐστρέφετο εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ τότε ὁ Σολωμὸς ἀνέπτυσσεν ὅλας τὰς περὶ γλώσσης ἴδεας του, αἱ ὅποιαι εὑρίσκονται ἐν σπέρματι εἰς τὸν διάλογόν του μεταξὺ ποιητοῦ καὶ σοφολογιωτάτου.

Συχνὰ δὲ Σολωμὸς μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μαντζάρου καθ' ἣν ὥστα οὗτος παρέδιδε μουσικὴν εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὅταν δὲ ποιητὴς ἀκούσει διὰ πρώτην φόράν ἐκτελουμένην ἄπο τὸν Μάντζαρον τὴν μελοποίησιν τοῦ ὑμνου ἀνελύθῃ εἰς δάκρυα.

¹ Ο Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὸν ὑμνον ¹ κατὰ

τρεῖς διαφόρους τρόπους, καὶ τετράκις τὴν Φαρ-
μακωμένην. Ἐμελοποίησε δὲ ἀκόμη τὰς δύο
πρώτας στροφὰς τοῦ ὑμνου πρὸς τὸν Βύρωνα,
τὴν μετάφρασιν τῆς ψῆφης τοῦ Πετράρχη ἀπὸ
τοῦ στίχου

*"Ανθία θυμοῦμαι ἐπέφτανε
ἀπ' τὰ κλωνάρια πλῆθος.*

Απὸ τὸν Λάμπρον ἐτόνισε δύο μέρη, τὸ τραγοῦδι τὰ δύο ἀδέλφια

.. Ὁμοίως τ' ἀγγελούδια
ἀνέσπερα ἀστέρια . . .

καὶ τὸ ἄλλο ἀπόσπασμα

Στὴν κορυφὴ τῆς θάλασσας πατῶντας.

Ἐτόνισεν ἐκτὸς τούτων καὶ τὴν Ξανθούλα δίς,
εἰς Μοναχήν, τὴν Εὐρυκόμη, τὸ ἐπίγοραμμα εἰς
Φραιτίζεο, Ἀκου ἐν ὄνειρο κυρά μου, καὶ Φω-
νοῦλα μὲ πίκρα μὲ κράζει.

Κανεὶς περισσότερον τοῦ Μαντζάρου δὲν συνεδέθη μὲ φιλίαν τόσον ἐγκάρδιον πρὸς τὸν ποιητὴν. Ὁ Σολωμὸς ἡρέσκετο νὰ συζητῇ μὲ τὸν Μάντζαρον, βιθυνζόμενος εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀρμονίας. Ὁ Ἐπτανήσιος οὐδέποτε ὑπῆρξε ἔνεος πρὸς τὴν μουσικὴν διότι ἐπὶ ἑκατοντάδας ἔτῶν ἔζησεν ὑπὸ τὸν Βενετούς, τῶν διοιών ἢ φιλομουσία ἐπέδρασε πολὺ ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολωμὸς ὁ Ἰδιος ὠμολόγει διὰ τῶν ἐνέκυπτεν εἰς τὴν μουσικήν, τόσον εὐκολωτέραν εἶχε τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν. Ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι μουσικὴ καθαρά, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, διατελεσμένος ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ποίησιν καὶ φιλοσοφίαν, ἔζητει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καὶ τότε ἀκόμη ὅχι μόνον αἱ λέξεις του ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ σκέψεις του ἥσαν μελωδικαῖ.

Ο Σολωμός ἔκ φύσεως εἶχε μουσικὴν ἀντί-
ηψιν, ἀπὸ μικρὸς ἐστέκετο ἐκστατικὸς ν' ἀ-
ιστοῦσῃ εἰς τὴν ἔξοχὴν τὸν ἥχον τῆς φλογέρας
καὶ τὰ τραγούδια τῶν χωρικῶν. Ἐλαβε τὰς
φρώτας μουσικὰς ἐντυπώσεις ἀπὸ τουφερᾶς ἡ-
ικίας, ἀνετράφη εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν κατ' ἔξο-
χην χώραν τῆς μουσικῆς, ἔζησεν εἰς τὴν Ζά-
ννθον καὶ τὴν Κέρκυραν, δῆπου τὰ ὅσματα

ερμανούς τεχνοκρίτας οίτινες τήν ἐθεώρησαν ὅπειαν αυμασμοῦ. Ἡ μουσικὴ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν ἔξης ίτιλον «Διονυσίου Σολωμοῦ, ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, μελοτοιχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἵππου τοῦ Νικολάου Χ. Ιαντζάρου διηγεκοῦς προέδρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ Φιλομονικῆς Ἐταιρείας κλπ. Ἐν Λονδίνῳ 1873, τύποις Layton».

καὶ αἱ καντάδες δὲν λείπουν ποτὲ καὶ ἡ γλώσσα
ἀκόμη τῶν κατοίκων ἔχει μίαν φυσικὴν ὀρο-
νίαν ἐγγενῆ πρὸς τὴν μουσικήν. Ὁ Σολωμὸς
ἐγνώριζε καὶ τεχνικῶς τὴν θεωρίαν τῆς μουσι-
κῆς. Ἐσυνήθιζε δὲ ὅταν ἔγραφε τὰ ποιήματά
του νὰ τὰ ψάλλῃ διὰ νὰ δοκιμάζῃ τὴν τελειό-
τητα τοῦ σίχουν.

Εύδίσκετο εἰς τὴν Κέρκυραν ὅταν μίαν αὐγὴν εἶχε ἀρχίσει νὰ γράφῃ «τὸν θάνατον τοῦ βιοσκοῦ». Τό ἀπόγευμα ἐπήγε εἰς τὴν ἔξοχήν, ἐκάθησε κάτω ἀπὸ ἓνα δένδρον καὶ ἐτραγούδησε τοὺς πρώτους στίχους. Τό βράδι ἐγύρισεν εἰς τὸ σπίτι καὶ ἐκάθησε διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ποίημα. "Ἐξαφνα ἀκούει εἰς τὸν δρόμον νὰ τραγούδοιν. Σηκώνεται ὁ ποιητής, πηγαίνει εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἀκούει. Μερικοὶ νέοι ἔψαλλαν

'Eχθὲς μοῦ πέθανε ὁ βοσκὸς καὶ τέσσεροι στὸν ὅμο μοῦ τὸν ἐπῆραν σήμερα στὸν ὑστερό του δρόμῳ.

‘Ο Σολωμὸς ἔμεινεν ἐκπληκτός. Πῶς ἐγνώριζαν ἐκεῖνοι οἱ νέοι τὸ ποίημά του, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν τὸ εἶχε τελειώσει καὶ δὲν τὸ ἐδιάβασε κανενός; Ἀργότερα ἔμαθε δτι ἐνῷ τὸ ἑταραγούσδοισε κάτω ἀπὸ τὸ δένδρον, ἐκεῖ πλησίον ἐκάθητο κάποιος δ ὁποῖος ἐσημείωσε τοὺς στίχους ποὺ ἤκουσε.

Τὴν φυσικὴν πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσιν τοῦ
Σολωμοῦ ὁ Μάντζαρος ἔχαρακτήρισεν ὡς
« ὑπερβολικὴν εὐπάθειαν τῶν νεύδων ἡ ὅποια
τὸν καθίστα εὐάσθητον εἰς τὴν ὀρμονίαν τῶν
ῆχων, καὶ ἵκανὸν γὰρ ἐννοητὴν μουσικὴν περισ-
σότερον κάθε ἄλλον πράγματος ὡς ἐκ τῆς φύ-
σεως τοῦ δογανισμοῦ τού».

‘Ος ἐκ τῆς τελείας κατασκευῆς τοῦ λάρυγγός του ἡ φωνή του ἦτο ἀρμονική, εὐκαμπτος, ἐκφραστική καὶ ἡχηρά. Συχνάκις δὲ Σολωμὸς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαντζάρου αὐτοσχεδίᾳς μελωδίας¹. Ἐσχημάτιζε τὴν ποιητικὴν ἀρμονίαν μὲν νότες τῆς μουσικῆς διὰ θυμηκοῦ κλονισμοῦ τῆς φωνῆς (*cadenza*).

Μίαν ήμεραν ὁ ποιητής ἀπήγγελλε τὸν «Πόρφυραν» πρὸς τὸν Μάντζαρον, ὃ διποίος τόσον ἔνθουσιάσθη ἀπὸ τὴν βαθεῖαν ἀρμονίαν ὥστε ἔγραψεν διτὶ «εἶναι ἔνα νέον εἶδος μετρικῆς μὲ ὅλους τοὺς τεχνικοὺς τύπους τῶν ωνθμῶν (battuta musicale) καὶ μὲ νέας ωνθμοκάς παροχήσεις, αἱ διποῖαι πηγάζουν ἀπὸ τὰς

Ο ΣΘΛΩΜΟΣ ΝΕΚΡΟΣ — ΣΚΙΤΣΟ

τεχνικὰς συμπτώσεις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων.
Τονίζει τοὺς στίχους εἰς τρόπον ὑπερβαίνοντα
κάθε γνωστὸν εἶδος μέτρου καὶ σχηματίζει
νέους πόδας πολύσυλλάβους καθὼς τῶν ἀρ-
χαίων, οἵτινες ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ τετραχόρδου
συστήματος, ἀλλὰ τοῦ Σολωμοῦ ἐκπηγάζουν ἐκ
τοῦ νέου συστήματος τῶν ὀκτὼ χορδῶν».

‘Ο Μάντζαρος ἐπίσης παρατηρεῖ διὰ τὸν Σολωμὸν ὅτι «ώς ἐκ μιᾶς ἰδιοφυΐας ρυθμικο-
αρμονικῆς τοῦ πνεύματός του τὸ πρᾶγμα, ἢ
ἴδεα καὶ δὲ λόγος ἡσαν δι’ αὐτὸν μία τριμήνη-
τελῶς ἀρμονική, αὐθόρμητος καὶ ἀδιαχώριστος.
·Η δύμιλία του πρωτότυπος καὶ πλήρης ζωῆς
ἔδιδε μίαν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν πρὸς τοὺς ἄλ-
λους, καὶ δὲ λόγος ἦτο δι’ αὐτὸν σκέψις».

七

Κατὰ τὸ 1833 δὲ Σολωμὸς ἐπανῆλθε δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἡ αἰτία εἶναι ἄγνωστος, πιθανὸν ὅμως λόγοι οἰκογενειακοὶ νὰ ἔφεραν τὸν ποιητὴν εἰς τὴν πατρίδα του διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἥρχισεν ἡ δίκη μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ τοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των, γεννηθέντος τέκνου ὑπὸ τῆς μητρός των Ἀγγελικῆς Νίκηλη. Ὁ νιὸς οὗτος Ἰωάννης Λεονταράκης, μετὰ εἰκοσιπέντε

ἔτῶν ἀπούσιαν ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ζάκυνθον,
ἐνεγράφη εἰς τὰ βιβλία τοῦ ὑγειονομείου ὃς
Ιωάννης Σολωμός. Ἰσχυρίζετο ὅτι ἦτο υἱὸς
ὑστερότοκος τοῦ ἀποθανόντος Νικολάου Σο-
λωμοῦ, ἔζητε δὲ ν' ἀνακηρυχθῆ κληρονόμος
καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἀνάλογον μερίδιον¹.

Ἐπιτρέψας δὲ Σολωμός εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος 1833, κατώκησεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ λογίου Ἰταλοῦ Φλαμινίου Λόδλη μετά τοῦ δποίου συνεδέετο διὰ στενῆς ψιλής²

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς δίκης ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὴν Φαιδρακωμένην εἰς τὸν Ἀδην (1833) καὶ ἐτελειωποίησε τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Λάμπρου, τὸ ὅποιον εἶχε σχεδιάσει εἰς τὴν Ζάκυνθον μαζὶ μὲ τὸν ὕμνον καὶ τὸ ἐδήμοσίευσεν εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀνθολογίαν τῆς Κερκύρας (1834), περιοδικὸν συστημένον ἀπὸ τὸν λόγιον καὶ φιλελεύθερον ἄγγλον ἀρμοστὴν Νοῦνγκεντ.

‘Η δίκη ὅμως αὗτη ἐπίκρανε τὴν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸν ἔκαμε μελαγχολικὸν καὶ μισάνθρωπον. Ὁ Σολωμὸς ἀπελπίζετο διὰ τὴν δυσφήμησιν τῆς μνήμης τῆς μητρός του, τὴν δποίαν ἐνῷ ἡγάπα τὴν ἡγακάζετο, διὰ νὰ μη χάσῃ τὴν περιουσίαν του, νὰ παραστήσῃ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ως ἀπίστον σύζυγον. Ὁ Σολωμὸς εἰς τὴν Κέρκυραν, μακρὰν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν παραδιάληγην, ἔζη τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως.

Κατὰ τὸ 1830 ὁ ποιητής ἔγραφεν ἐκ Κερκύνδας.
κύνδας πρὸς τὸν φύλον του Γεώργιον Μαρκο-
ρᾶν πατέρα τοῦ ποιητοῦ, διστις ἡτο εἰσαγγελεὺς
ἐν Κεφαλληνίᾳ.

«Είναι ώραιον εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ μικροῦ
δωματίου νὰ γράφῃ κανεὶς δ̄τι μέσα του τοῦ
λέγει ἡ καρδιά. Καὶ ἡ ἰδέα μόνον τοῦ ἐπαί-
νου, ὅταν είναι ὑπερβολικός, συγχίζει τὴν ἡδο-
νὴν ἐκείνην, καὶ ἐνίστε σποώγνει εἰς τὸ γειού-

¹ Ἐχω ὥπ' ὄψιν μου τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης ταύτης, εὐγενῶς παραχωρηθέντα μοι πρὸς ἔξτασιν, παρὰ τοῦ φίλου μου κ. Λ. Ζώην. Ὁ υἱὸς οὗτος τῆς μητρὸς τοῦ Σολωμοῦ ἰσχυρίζεται διὰ τοῦ δικηγόρου του Μίχαηλ Τσιτσιλιάνη ὅτι καθ' ἦν ἐποχὴν ἀπέθανε ὁ Νικόλαος Σολωμός ἡ συζένγος του Ἀγγελική Νίκλη ἢτο ἐγκυος. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης ἔξαγω ὅτι ἐπαρουσιάσθη διὰ τοῦ δικηγόρου των Ιωάννου Γαλβάνη, τὴν 16 Δεκεμβρίου 1833 μία Μεμορία de Conti Salamon. Ἀτυχῶς δύμως δὲν κατώθισαν ν' ἀνεύρου αὐτήν ἐκ τῆς ὁποίας θά ἢτο δυνατὸν νὰ ἔξαχθσι πληροφορίαι ἐνδιαφέρουσαι. Η δίκη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1838.

2. Ο Φλαμίνος Λόλλης ήτο από την Μιράνδολαν.
Ήτο μέτριος ποιητής και καλός λατινιστής. Είχε την
Κέρουχαν, όπου έμεινε από τον 1832 έως τον 1848, εξη
παραδιδών ιδιωτικά μαθήματα. Έδημοσίευσε δέ και
ένα ήμεορδόνιον.

τερο. Αὐτὴν ἡ ἡδονὴ προέπει νὰ εἶναι ἀθόλωτη».

“Υστερ’ ἀπὸ ἔνα χρόνον ἔγραφε πρὸς τὸν ἔδιον. «Δὲν ζῇ κανεὶς καλὰ παρὰ μόνος. Ἀπὸ τὴν τρυφερὴν ἡλικία μοῦ ἔκαμε πάντοτε ἐντύπωσιν δὲ χωλὸς ἐκεῖνος θεός, ὅποιος εἶχε φίει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς τὴν μητέρα του, ἔστεκε μόνος εἰς τὸν κόρφον τῆς θάλασσας δουλεύοντας χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν βλέπῃ, χωρὶς αὐτὸς ν' ἀκούνη τίποτε ἄλλο τριγύρω εἰς τὴν σπηλιά του, παρὰ μόνον τὸ ἄπειρον πέλαγος ὅποιος ἐβίᾳ»¹

·Ο χαρακτήρος του Σολωμοῦ ήτο εὐμετάβλητος καὶ σύχνα αἱ ἐπιθυμίαι του ήσαν ἀσφαεῖς καὶ ἀβέβαιαι. ·Ο Μάντζαρος διηγεῖται διτὶ ἐνῷ συχνὰ ἐπεδύμει ἔνα φίλον του καὶ ἡσθάνετο μεγάλην εὐχαρίστησιν δταν τὸν ἔβλεπε, εὐθὺς δὲ λίγας στιγμάς κατόπιν, ἐστρέφετο ἀφηρημένος ἄλλον καὶ ἀπὸ τοὺς ὅφθαλμούς του ἐφαίνετο διτὶ ἐπόθει τὴν μοναξίαν. ·Η ἀγνὴ ποιητικὴ του διάθεσις συχνὰ ἀπέκρουνε τὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἐπροσηλώνετο μόνον εἰς τὴν ἀμιγῆ χαρὰν δποῦ ησθάνετο ἡ ψυχὴ του συγκοινωνοῦσα μὲ τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ μὲ τὴν γαλήνην τοῦ οὐρανοῦ τῆς Κεοκύόας.

Ο Μάντζαρος διηγεῖται ότι δ Σολωμός είχε τόσον ισχυρὰν φαντασίαν ώστε ήρκει νὰ φαντασθῇ ἐπιμόνως ἔνα φυσικὸν πόνον διὰ νὰ τὸν λάβῃ πραγματικῶς. Ἐγέλα μὲ μεγάλην εὐκολίαν καὶ δυνατά, ἐνίστε δὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ δοκιμάσῃ ἔνα εἰδος νευρικοῦ παροξύσμοι. Επίσης ἔκλαιε καὶ ἐσυγκινεῖτο διὰ τὴν παραικράνη αἰτίαν. Τὸ νευρικόν του σύστημα ἦτο ὑπερευαίσθητον καὶ εὐκόλως ἔχανε τὴν ἴσοροπίαν τῶν δργανικῶν του δυνάμεων.

^{τον} οὐ σεμαῖνειν τὸν οὐναμέων.
Τότε καλῆς πίστεως καὶ πότε ἐδείκνυε μίαν
αιδικήν εὐπιστίαν, ἄλλοτε δὲ ἐφαίνετο ὑπου-
ρος καὶ δύστροπος. Εὔκόλως ἀφωσιῦτο εἰς
ὰ πρόσωπα τῆς ὑψηρεσίας του, ἀλλὰ καὶ εὐκο-
ώτερον παρωργίζετο διὰ τὴν παραμικρὰν ἔλ-
ειψιν, εὐθὺς δῆμως μετενόει καὶ τὸν μετεχει-
ζετο μὲ καλὸν τρόπους.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ ποιητὴς εἶχε εἰς τὴν πτησίαν του τὸν συμπολίτην του Γιακουμά-ην Κάνδηλαν, ὃ δποῖος ἦτο χαρτοπαίκτης καὶ ήταν ἡμέραν ἔκλειψε τὸ ἀργυρᾶ σκεύη τοῦ ποιη-τοῦ μαζὶ μὲ ἀρκετὰ χοήματα καὶ ἐδραπέτευσεν.

¹ Ό κ. Γεράσιμος Μαρκογιάδας μοῦ γράφει ὅτι ἡ
έξεις του μὲ τὸν ποιητὴν ἦτο ἔξακολούθησις τῆς
έξεως τὴν ὅποιαν είχε μὲ τὸν πατέρα του, πρὸς τὸν
ποιῶν ὁ Σολωμός ἔγραφεν εἰς Κεφαλληνίαν· τὰ γράμ-
ματα δὲ ἐκεῖνα τὰ ὅποια μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλλη-
νίην ὁ Καλοσυγνός εὑρίσκονται εἰς κάποιαν λέσχην
τῆς Ζακύνθου. Ἐγὼ τὰ ἀνεξήτησα ματαίως, διότι
μημία λέσχη ἐδῶ δὲν κατέχει ἐπιστολὰς τοῦ Σο-
φοῦ.

Ο Σολωμός ἔζητησεν ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ὁταν δὲ συνελήφθη παρεκάλεσεν διὰ ποιητὴς νὰ μὴ τὸν τιμωρήσουν, τοῦ ἀφησεν διὰ εἰχε κλέψει καὶ τὸν ἐκράτησεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μέχρι τοῦ θανάτου του¹.

Ο ποιητής ἡγάπα τοὺς φίλους του, ἀντι-
παθοῦσε δῆμως τὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς
Κερκύρας καθηγητὴν τοῦ δικαίου Λεοπόλδον
Γιός, εἰς βάρος τοῦ δποίου ἔκαμνε συχνὰ λο-
γοπαίγνια καὶ ἀπεστρέφετο τὸν Ἀνδρέαν Μου-
στοξύδην τὸν δποῖον ἐθεώρει ὡς ματαιόδο-
ξον καὶ ἀνειλικρινῆ. Τὸν κερκυραῖον τοῦ-
τον ἴστορικὸν ἀπεστρέφετο καὶ ὁ Φώσκολος
δστις τὸν ἔζωγράφισε μὲ μαῦρα χρώματα εἰς
μίαν λατινικήν του σάτυρον². Ἀγαποῦσεν δ
Σολωμὸς τὸν Ἰούλιον Τυπάλδον, τὸν Μαρκο-
ρᾶν, τὸν Πολυλᾶν, τὸν Θωμαζέον καὶ τὸν Ρε-
γάλδην. Ἐβοήθει τοὺς ἵταλοὺς πρόσφυγας δει-
κνύων μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς
πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας των.

‘Η Ἰταλία εἶναι ἡ κατ’ ἔξοχὴν χώρα τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Ὁ Γκαΐτε ἀπὸ μικρὸς ἥγαπτησε τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τὰς ζωηρὰς περιγραφὰς τοῦ πατέρος του. Καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Σολωμοῦ ὁ ἔρως πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν καὶ κατόπιν ηὔξησε καὶ ἐγιγαντώθη.

Ἐγὼ ἀποδίδω εἰς τὰς ἔξης αἰτίας τὴν βα-
θύρραιον ἀγάπην τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν χώ-
ραν δπου ή κλασικὴ τέχνη ἐλαβε τὴν πλέον
ὑπέρογον ἐκδήλωσίν της.

Κατ' ἀρχήν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Σολωμὸς ἦτο
ἔπτανήσιος, ὁ πρῶτος παιδαγωγός του ἦτο Ιτα-
λός, ὃντερον μετέβη νεώτατος καὶ ἐσπούδασε
εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐτράφη καὶ ἦσθιάνθη ὅλας τὰς
ἡδονὰς τῆς σκέψεως μὲ τὴν Ἱταλικὴν φιλολο-
γίαν, ὅλας τὰς καλλονὰς τῆς Τέχνης καὶ ὅλην
τὴν μαγείαν καὶ τὴν ἐπήρειαν τοῦ μεσημβρι-
νοῦ κλίματος εἰς τὴν ποιητικὴν του ψυχὴν καὶ
τελευταῖον ἐν Κερκύρᾳ διαμένων συνανεστρέ-
φετο πάντοτε Ἱταλοὺς τῆς περιωπῆς τοῦ Θω-
μαζέου, τοῦ Ρεγάλδη, τοῦ Νανούτηρ.

‘Ο Ιωσήφ Ρεγάλδης διηγεῖται τὰ ἔξῆς·

«Στηριζόμενος δὲ Σολωμὸς ἐπὶ τῆς τραπέζης μοῦ ἐδιηγεῖτο ὅτι εἶχε τέσσαρας ἀτυχεῖς Ἰταλοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὃς συντρόφους καὶ βοηθούς είς τὸ σπίτι του. Μεταξὺ τούτων ἡγάπα Ἰδιαιτέρως ἔνα. Οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Καλάβριαν τῆς Ἰταλίας διὰ

Μοῦ τὸ ἀφηγήθη ὁ κ. Δημήτριος Μινώτος.

² Πρβλ. Μαρίνου Σιγούδου, Ούγος Φώσκολος, εἰς τὰ «Παναθήναια», τόμος ια' (1905) σελ.241.

νὰ πολεμήσουν. Πρὸιν ἀναχωρήσουν, μαζὶ μὲν
ἐπτὼ ἄλλους συντρόφους τους, δὲ Σολωμὸς τοὺς
τροσεκάλεσεν εἰς γεῦμα καὶ τοὺς εἶπε — «Δὲ
τᾶς ἐρωτῶ ποῦ πηγαίνετε ἢ τί θὰ κάμετε, σκε-
ψθῆτε πῶς πηγαίνετε εἰς τόπον πού δὲν τὸν
γνωρίζετε καὶ πρέπει νὰ ἀποφύγετε πολλοὺς
αινδύνους». Οταν δὲ Σολωμὸς τὸ ἐδιηγεῖτο ἐδά-
ρυζεν. Οἱ εὐγνώμονες ἔκεινοι Ἰταλοὶ δὲν ἐλη-
τριμόνθασαν τὸν ποιητὴν ἀλλὰ τοῦ ἔγραψαν
ἔκεινος ὅμως παρεπονεῖτο διότι ὑπηγόρευσαν
τὴν ἐπιστολὴν, ἢ δοποίᾳ εἶχε ξηρὸν διδασκα-
λικὸν ὑφος καὶ δὲν τοῦ ἔγραψαν οἱ Ἦδοι μὲν
τὴν ἀπλούκην γλώσσαν τῆς καρδιᾶς»¹.

[“]Οταν ἐδυστύχουν οἱ ἔχθροι του ὁ ποιητὴς
ἀλησμόνει τὸ μῖσος καὶ ἥρχιζε νὰ τοὺς ἀγαπᾶ

Πάντοτε ἥκουε μὲν ἀμφιβολίαν τὸν ἐπαίνοντας, καὶ ἀν προήχοντο ἀπὸ φίλους τοὺς ἀνθεώρει ὡς ὑπερβολήν, ἀν δὲ ἀπὸ ἀπλοῦ γνωρίμους ὡς κολακείαν.

¹ Ήτο εῖδων καὶ μιμητής τῶν παραδόξων καὶ
κάθε κωμικῆς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων ἡ
ἔποια τοῦ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν. ² Ήτο εἰλικρινὴς
καὶ δλίγον ἐλευθερόστομος. ³ Ήστεῖτο μὲ τοὺς
φίλους του καὶ ἐσατύριζεν, ἀφορμὴν λαμβάνων
εἰς ὅσων ἔβλεπεν ἢ ἐμάνθανεν, εὐχαριστούμενος
εἰς τὰ ἄκακα πειράγματα.

Ο Σολωμός, μέχρις υπερβολῆς εὐαίσθητος ἡς ἦτο εἰς τὴν χαρὰν καὶ εἰς τὴν λύπην, ἔζησεν μίαν ζωὴν τὴν διοίνων ἐπεξήγησε πάντοτε υπὲρ τὰς λεπτοτάτας ἀποχρώσεις της. Ἡγάπησε τὸ ἔφωτα ὡς καλλιτέχνης, ὡς ἰδανιστής, καὶ ἡ εὐέξα πτος φαντασία του ἔζητησε πάντοτε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν πραγματικότητα δλίγην δόσιν ὄνειρου. Ἡ ίδεα τῆς γυναικός δλίγον παρουσιάζεται εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ καὶ δχι μὲ τὸ συνηθισμένον λυρισμόν. Ολίγα γνωρίζουμε περὶ τῆς θέσεως, τὴν διοίνων κατεῖχεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ ἥ ἀνάγκη τῆς γυναικός.

1. Πρβλ. G. Regaldi, L'oriente, Isole fonie Corfu, Dionigi Solomos. Genova, 1853. «Ο Σολωμός εξήσει τὰ ἑταῖρας της νεαρᾶς του ἡλικίας εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ὅποιαν ἥγαπτα διὰ τοῦτο πολὺ. Μεταξὺ ἀνεκδότων ἐγγύσωφων, ἀφροδύντων τὸν ποιητήν, τὰ ὅποιαν εἶδον, ὑπάρχει καὶ μία αἰτήσις τοῦ Νικολάου Μεσσαλᾶ, ἐπιτρόπων τῶν ἀδελφῶν Διονυσίου καὶ Δημητρίου Σολωμοῦ, ἐκ τῆς ὅποιας ἀποσπῶ τὰ ἔξης ἐνδιαφέροντα: Zante 15 Marzo 1817. « Aperta la coscrizione nel sinclito di questa città per le persone fornite delli necessarii requisiti, aspirano alla coscrizione medesima li signori Dionisio e Demetrio. Il primo di essi è già da anni a fare il corso delli studii suoi letterarri nell' Università di Pavia e sarà insignito della Laurea dottorale per sostenere una nobile professione, l'altro si è per poco tempo, arrivato alla stessa distinta carriera ».

Συμπεραίνω ότι ή άγαμία τοῦ Σολωμοῦ δὲν ήτο ἀπλή σύμπτωσις. Ἡ ψυχὴ βαθέως ἐπασχολημένη εἰς ἓν ἀντικείμενον, κυριευμένη ἀπὸ μίαν ὑπέροχον καὶ σταθερὰν ἰδέαν, εὐχαριστεῖται εἰς τὸν ἄγαμον βίον. "Οταν ἐπρότεινον εἰς τὸν Μιχαὴλ" Αγγελον νὰ νυμφευθῇ, ἔκεινος ἀπεκρίνετο.— Ἡ ζωγραφικὴ εἶναι τέτοια ἡηλιαρά ποῦ δὲν ὑποφέρει νὰ ἔχῃ ἀντίζηλον. "Ο Νεύτων δὲν εἶχε σχέσεις μὲ τὰς γυναικας καὶ ὁ Μολιέρος μετενόησε δι' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐπειδὴ ἐνυμφεύθη μίαν γυναικα, ἥ δοπιά δὲν ἀντελαμβάνετο τὴν μεγαλοφύΐαν πρὸ τῶν σαρκιῶν της ὀρέξεων. "Ο Κάντιος, βυθισμένος εἰς τὰς ὑψηλὰς μελέτας τῆς μεταφυσικῆς, ἀπερδόφησεν εἰς τὰς πνευματικὰς του δημιουργίας ὅλην τὴν ζωτικότητα ποὺ θὰ ἔξαδεν εἰς τὰ συζητικά του καθήκοντα. "Ο Πασχάλ, ὁ Φώσκολος καὶ πόσοι ἄλλοι, τοὺς δοπιόνυς δὲν ἐνθυμοῦμαι ἥ δὲν γνωρίω, ἔζησαν μακρὰν τῆς Εὔας θυσιάζοντες μίαν πρόσκαιρον ἡδονὴν ἐμπρὸς εἰς τὰς διαρκεῖς ἡδονὰς τῆς ἰδέας.

Καὶ ὁ Σολωμὸς ὅλιγον ἥγάπησε τὴν γυναικα. Τὸ τρυφερὸν αὐτὸν πλάσμα, διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Σολωμοῦ δμοίαζει μὲ νεφέλωμα ἥ μὲ μακρινὸν δραμα.

Οἱ Πέρσαι θεολόγοι λέγουν ότι τρία πράγματα ἀρέσκουν καὶ ἔξοχὴν καὶ εὐγαριστοῦν τὸν Θεόν: νὰ καταστήσῃς γυναικα ἔγκυον, νὰ φυτεύσῃς δένδρον καὶ νὰ συνθέσῃς βιβλίον. Εἶναι ἥ τρίφωτος λαμπτὰς τῆς ζωῆς, τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Καὶ κατὰ τὸ δόγμα τῶν θεολόγων αὐτῶν, ἀπολαμβάνει κανεὶς τὴν ἀπερδον καὶ ἀμιγῆ εὐτυχίαν μόνον ὅταν φέρῃ εἰς τὸ φῶς ἔνα ἄνθρωπον, ἔνα δένδρον, ἔνα βιβλίον. Χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅλοι αὐτὸν τὸ δόγμα τὸ ἀσπάζονται διότι εἶναι ἀλήθεια καὶ ἥ ἀλήθεια εἶναι νόμος τῆς ζωῆς, ἔχω ἀπὸ τὸν δοπιόν τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ.

"Η ἥγάπη τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔλαβε μορφὴν σταθεράν, δὲν ἔγινε ὄν, ἀλλὰ ἔμεινεν ἰδέα.

"Ἐνας φύλος μου μ' ἐβεβαίωνεν ότι διὸ ποιητὴς εἶχε μίαν κόρην, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ ἔξακριβώσω κατὰ πόσον εἶναι τοῦτο ἀληθές. Ἡ πρώτη ἥγάπη, μία ἀδολος συμπάθεια τῆς ψυχῆς, ἥτον ἥ Μαρία Παπαγεωγοπούλου, ἥ ὥραια ζακυνθία παρθένος, ἥ δοπιά, δίδουσα ἥ ἴδια τὸν θάνατον εἰς τὸν ἑαυτόν της, ἔδωσε τὴν ζωὴν εἰς τὴν Φαρμακωμένην.

Μία ἄλλη ἔρωτικὴ κλίσις τοῦ Σολωμοῦ, χώρις συνέπειαν καμμίαν καὶ δίχως ἐπακολούθημα ἥτο μία ἄλλη ζακυνθία παρθένος, τὴν δοπιάν ἀπεκάλει διὸ ποιητὴς la mia vestale

ὅταν τὴν ἔβλεπε λευκοφορεμένην εἰς τὴν ἔξοχήν.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ Σολωμὸς ἥγάπτα τὴν γυναικα τοῦ Γαετάνου Γρασέτη. Ὁ ἵταλος οὗτος κατὰ τὸ 1815 ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Πάτρας, δποι, αὐτὸς μὲν ἔξήσκει τοῦ ἱατροῦ τὸ ἐπάγγελμα, ἥ δὲ σύζυγός του τῆς μαίας. Ἐκεῖ ἔξεμαθε τελείως τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἐλληνικήν, τόσον ὡστε νὰ μεταφράζῃ εἰς δημοτικὸν στίχους τὸν Βιργίλιον. Κατόπιν δλίγων ἔτῶν ἀπέθανεν ἥ σύζυγός του, καὶ ὁ Γρασέτης τότε ἥλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὡς διδάσκαλος τῆς Ἰταλικῆς, καὶ ἔλαβεν εἰς δεύτερον γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καρβελλᾶ ἔκεινου ὅστις ἔχρημάτισεν ἱατρὸς τοῦ Ιωάννου Καποδίστρια¹.

Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Γρασέτης συνέδεσε στενὴν φιλίαν μὲ τὸν Σολωμὸν καὶ μετέφρασεν εἰς πεζὸν Ἰταλικὸν λόγον, τὸν "Υμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, δημοσιευθέντα μετὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ σημειώσεων, ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1825. Κατὰ τὸ ἔτος ἔκεινο ὁ Γρασέτης μετέβη εἰς Κέρκυραν ὡς καθηγητὴς τῆς Ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν².

Ο ποιητὴς, περιπατῶν εἰς τὴν Σπιανάδα, εὐχαριστεῖτο νὰ βλέπῃ τὰς ξανθὰς Ἀγγλίδας. Ἡ κόρη τοῦ γραμματέως τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ, ἥ Φραγκίσκα Φραϊζέρ, ἐφράίνετο εἰς τὸν περίπατον τῆς Σπιανάδας, εἰς τ' ἀνοικτὸν ἀμάξι, ὥραια στολισμένη, μὲ λευκὰ φορέματα, μὲ τὸ χαριτωμένον λιγερὸν παράστημα. Ἐκρατοῦσε πάντοτε ἀνθη εἰς τὸ χέρι καὶ διὸ ποιητὴς ἐστέκετο νὰ θαυμάσῃ τὴν σεμνὴν πλαστικότητα τῆς κόρης. Ὁ Σολωμὸς ἥτο φύλος τοῦ Φραϊζέρ καὶ ὅταν, κατὰ τὸ 1832, ἐπῆγεν διὸ ποιητὴς εἰς τὴν μαγευτικὴν ἔξοχὴν τῆς Κερκύρας Πέλεκας, συχνὰ μετέβαινεν ἔφιππος καὶ τὸν ἐπεσκέπτετο διὸ Φραϊζέρ.

Ο ποιητὴς κατὰ τὸ 1849 ἔγραψε διὰ τὴν Ἀλβιωνίδα κόρην τὸ ὥραιον ἐπίγραμμα.

Μικρὸς προφήτης ἔρριξε σὲ κοφασὶα τὰ μάτια καὶ στοὺς κρυφοὺς τοῦ λογισμοὺς χαρὰ γιομάτος

[εἰπε.

Κ' ἀν γιὰ τὰ πόδια σου καλή, κι' ἀν γιὰ τὴν κεφαλή σου,
κοίνους διάλιθος ἔργανε, χρυσὸς στεφάνη διάλιος,
δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὸ μέσα πλούτος.
"Ομορφος κόσμος, ἥθικός, ἄγγεικά πλασμένος,

Tὸ ποίημα τοῦτο μετέφρασεν εἰς τὴν λατι-

¹ Παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ Καρβελλᾶ σώζεται τὸ

² Prose e poesie di Luigi Ciampolini, 2 edizione. Firenze 1838. τόμ. 1. σελ. 193.

νικὴν δι Θωμαζέος καὶ τὸ ἐμελοποίησεν δι Μάντζαρος.

Τὸ αἴσθημα τῆς ἥγάπης δὲν γνωρίζω ἀν ἔλαβεν ἄλλας ἐκδηλώσεις εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Σολωμοῦ.

Ο Σολωμὸς ἀγαποῦσε τὰ ἄνθη καὶ προπάντων τὴν γαζίαν. Ἡ ὁδηγὴ τῶν ἄνθεων ἔχει πάντοτε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν φαντασίαν καὶ τὴν μνήμην.

Οι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ὅχι σπανίως ἔδειξαν μίαν ἔξαιρετικὴν λατρείαν εἰς διάφορα ἄνθη. Ο Λινναῖος ἔλεγεν ότι ἥ φερεδά εἶναι τὸ ἀμβρόσιον μῆδον, δὲ Σίλλερ δὲν ἥδυνατο νὰ ἔργασθῇ, ἀν δὲν ὠσφράινετο σάπια μῆλα.

Ο ποιητὴς Γεώργιος Παρασέχος εἰς τὸ ποίημά του «Ἡ πρωτομαγιὰ ἥ αἱ εἰκόνες τῆς καλλονῆς» ἄδει:

Τὴν γαζίαν μου, ὡς νύμφη,
ἄνθος Σολωμοῦ βαπτίζω.
μ' εὐσεβεῖς τὴν λούω δάκρυ
καὶ τὴν κόμην σου στολίζω.

Καὶ σημειώνει τὰ ἔξης:

«Τὸ ἄνθος τῆς γαζίας ἥγάπτα περιπαθέστατα
δι εὐγενής Σολωμὸς. Οτε μετὰ τοῦ ποιητοῦ Ζαμπελίου ἐκλίθημεν εἰς τὴν τράπεζάν του μᾶς
εἶπε:

— »Χωρὶς γαζία δὲν ἥμπορῶ νὰ κάμω ποτέ
μου. "Αν τύχῃ νὰ μοῦ λείψῃ παίρνω καρπὸ
λεμονιάς.

Ἐκτοτε δὲν ἀνέφερα τὴν γαζίαν εἰμὴ διὰ τῶν λέξεων ἄνθος Σολωμοῦ. Εἴθε νὰ γιούστητῇ τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνομα διὰ νὰ συνενώσῃ τὴν ποίησίν του μὲ τὴν εὐωδίαν».

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς] ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ «ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»

Βονβά τὰ δέντρα. Ο ἄνεμος δὲν ἔσεισε τὰ φύλλα.

Οὕτε πονλὶ ἐκελάδησεν, οὕτε σκυλὶ ἀλυχτᾷ.

Τὸ βῆμα δὲν ἀντήχησε διαβάτη, οὕτε καμμιά

Τὴν νύχτα ἐτούτη ἐσκίρησε ζωῆς ἀνατριχίλα.

Στὸν κάμπο τὸν ὀλάνθιστο οἱ ἀσφοδελοὶ καὶ οἱ κρῖνοι
Κοιμούνται δροσοστάλαχτοι στὸν φεγγαριοῦ τὸ φῶς.

Κι' ἀν με σπαράζει ἀδιάκοπα κάποιος βαθὺς καῦμὸς
Μὰ ἥ θλίψη εἶνε γλυκύτερη στὴν τεκρικὴ γαλήνη.

***

Τὰ κυπαρίσια ἀσάλεντα στὴν ἀκρη τοῦ γιαλοῦ
Βονβοὶ στέκουντε σύντροφοι τῶν φτωχικῶν μημάτων,

Η σιωπὴ τῆς ἐρημᾶς ἔεχενται παντοῦ

Καὶ μοναχός, πολύφωνος δι θρῆνος τῶν κυμάτων.

Καὶ τὸ φεγγάρι ὑψώνεται γεμάτο στὸ βοννό,
Πιὸ κόκκινο, πιὸ πορφυρὸ δὲν τῶχω ἰδῃ ποτέ μου,

Δὲς κι' ἥτανε γιγάντιο κεφάλι ἀνθρωπινὸ

Ποὺ ἀκόλαστο κυλιόταν σὲ σπαραγμοὺς πολέμου...

Καὶ σύ, ἐκλεχτή μου, δὲ σκορπᾶς τὰ γέλια τὰ τρελλά,
Πέταλα ὁόδων ποὺ ἀρπαξεν ἀγέρας στὰ φτερά του

Καὶ πιὸ βαθειὰ σ' ἥγάπησα, ψλιμμένη μου διμορφιά,

Ἔισι καθὼς ἀντίκρους τὸν τρόμο τοῦ θανάτου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΝΑ ΥΠΟ Ν. ΔΥΤΡΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΑΠΠΕΙΟΥ

ΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ — ΒΑΣΙΛΙΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ —

Αἱ δημόσιαι δαπάναι δύνανται νὰ διαιρεθῶσι κατὰ μυρίους τρόπους. Πολλοὶ οἰκονομολόγοι, ἐν οῖς καὶ ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Ἰταλῶν δημοσιονόμων Κόσσας (*Στοιχεῖα Δημοσίας Οἰκονομίας σ. 36*), διακρίνουσιν αὐτὰς εἰς συνταγματικὰς καὶ διοικητικὰς, τῶν πρώτων περιλαμβανουσῶν τὰ χάριν τῆς κεφαλῆς τοῦ κράτους καὶ τῶν βουλῶν δαπανώμενα. Ἡ διάκρισις αὕτη ἐφαρμόζεται ὡς ἀριστα παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα δὲν ἀναγράφει μόνον ἄτι δι βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ὁ μὲν χορηγίαν, ὁ δὲ ἀποζημίωσιν, ἀλλὰ καὶ ὁρίζει τὸ ποσὸν ἀμφοτέρων.

Γράφοντες τὸ παρὸν ἀριθμὸν ἡθελήσαμεν μᾶλλον ἀνεκδοτικῶς νὰ ἔξετάσωμεν τὸ ζήτημα. Ἐξ ἀλλού δικαίως δὲν λησμονοῦμεν ὅτι τὰ «Παναθήναια» ἔχον πάντοτε τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν ν' ἀναπληρώσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν ἔλλειψιν παρ' ἡμῖν καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, διὰ τοῦτο δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ εἰσέλ-

θωμεν εἰς τινὰς λεπτομερείας καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν.

A'. Βασιλικὰ Χορηγία.

I. Έξέλιξις τῆς βασιλικῆς χορηγίας.

Αἱ δαπάναι αἱ νῦν καλούμεναι συνταγματικὰς εἰχον ἀλλοτε μεγίστην πρακτικὴν σπουδαιότητα, διότι περιλαμβάνουσαι τὰς δαπάνας τῶν βασιλέων καὶ τῶν αὐλῶν ἀπερρόφουν μέγα μέρος τῶν δημοσίων ἐσόδων. Οὔτως εἰχον τὰ πράγματα οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἀλλὰ μέχρι σχετικῶς μεταγενεστέρων χρόνων. Ὁ ἀριστος τῶν Γάλλων βασιλέων, ὁ Ἐρρίκος Δ', ἐδαπάνα εἰς κυνηγεσία, διασκεδάσεις καὶ ἀνέγερσιν πολυτελῶν οἰκοδομῶν 1,200,000 ταλλήρων, ποσόν, δπερ κατὰ τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Σουλλὺ ἥρκει πρὸς συντήρησιν στορατοῦ 15,000. Ὅτε δὲ Λουδοβίκος ΙΔ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Γαλλίας ἀνήρχετο εἰς 35 ἑκατ. φρ.,

ἐξ δν 11,600,000 ἀφιεροῦντο εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ἄνακτος καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀνομῆ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, δτε πλέον ὁ προϋπολογισμὸς ἀνήρχετο εἰς 450 ἑκ., δὲ Ταὶν ὑπολογίζει δτι τὸ δέκατον αὐτοῦ ἐδαπανᾶτο ἐν Βερσαλλίαις.

Τὰ αὐτὰ καὶ παραπλήσια συμβαίνουσιν εἰσέτι ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν ἀλλαις ἀσιατικαῖς ἡγεμονίαις. Πρὸς ἐπτὰ ἡ ὅκτω ἐτῶν ἀνέγνων ἐν τῷ Χρόνῳ τῶν Παρισίων μελέτην περὶ Κορέας, ἀνεγράφετο δὲν ἀντῇ δτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς χερσονήσου ταῦτης ἐδαπάνα χάριν αὐτοῦ καὶ τῆς αὐλῆς του τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν ἰσχών εἰσοδημάτων τοῦ ὅλου κράτους. — Ἐπίσης κατὰ τὸν τελευταῖον δημοσιευθέντα τουρκικὸν προϋπολογισμὸν (ἔτος 1313 ἑγ. = 1897 - 1898), ἡ αὐτοκρατορικὴ χορηγία ἀνήρχετο εἰς 557,172 λ. τ. ἡ δὲ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας εἰς 305,378 λ. τ. ἐπὶ συνόλου δαπανῶν 18,429,000 λ. τ. Πλὴν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι μόνον θεωρητικῶς ἀκριβεῖς (βλ. Μόραβιτς *Les Finances de la Turquie σ. 99-101*, περὶ δὲ τῶν δαπανῶν τῆς αὐλῆς του Ἀβδούλ-Ἀζίζ αὐτόθι σελ. 23 - 26).

Εἰς πάντα δικαίως τὰ ἄλλα κράτη τὰ πράγματα μετεβλήθησαν τελείως, τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος λαμβάνοντος, ὡς θὰ ἔδωμεν παρακατιόντες, μικρὸν μόνον μερίδα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ δὲ μεταβολὴ αὕτη ὀφείλεται εἰς τελείαν ἀνατροπὴν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος κρατουσῶν ἰδεῶν.

Ἄλλοτε δὲ βασιλεὺς ἐδίδε μᾶλλον ἡ ἐλάμβανε χορηγίαν. Πάντα τὰ εἰσοδήματα τοῦ κράτους τῷ ἀνηκον, οὗτος δὲν τῇ πρὸς τὸν λαόν τον ἀγάπη διέθετε κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡτον σπουδαῖον τμῆμα αὐτῶν χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου. Σήμερον τὸ ἔθνος θέτει κατὰ μέρος ποσόν, δπερ θεωρεῖ ἀναγκαῖον πρὸς μεγαλοπρεπῆ ἡ ἀπλῶς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ ἀνωτάτου αὐτοῦ ἀρχοντος. Ἡ δὲ ἀντίληψις αὕτη τῆς βασιλικῆς χορηγίας ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς μορφὴν ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1660, ἥτοι κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Καρόλου Β' εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του, διλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐπεξετάμη, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, καὶ εἰς πάντα τὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης.

II. Μορφὴ καὶ ποσὸν τῶν βασιλικῶν χορηγιῶν.

Αἱ βασιλικαὶ ἡ ἡγεμονικαὶ χορηγίαι δύνανται νὰ λάβωσι τὴν μορφὴν παραχωρήσεως κτημάτων ἡ τινῶν προσόδων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ παρουσιάζονται ὡς ἐνιαύσια χρηματικὰ ἐπιδόματα.

Οὔτως δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας λαμβάνει χορηγίαν 9,300,000 κορωνῶν καὶ ἵσον ποσὸν ὡς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας 12,715,243 κορύβλια, δὲ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, ὡς βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, 15,719,000 κορωνῶν. Αἱ χορηγίαι τῶν βασιλικῶν οἰκων τῆς Ιταλίας καὶ τῆς Αγγλίας ἀνέρχονται εἰς 16,050,000 καὶ 14,300,000 φρ. ¹.

Ο γνωστὸς ἵταλος οἰκονομολόγος Graziani (*Εἰσηγήσεις Δημοσίας Οἰκονομίας σ. 183*) ὑπελόγιζεν δτι τῷ 1881 αἱ δαπάναι τῆς βασιλικῆς χορηγίας παραβαλλόμεναι πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ πρὸς τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν ἐκάστου κράτους ἐδίδον τὸν ἔξης πίνακα:

	Άναλογία κατὰ τὸ ποσόν των δαπανῶν	Άναλογία πρὸς τὸ σύνολον των δαπανῶν
Αγγλία	0,43	0,80%
Ιταλία	0,57	1,4
Ρωσία	0,47	2,04
Πρωσία	0,65	2,20
Αὐστρο-Οὐγγαρία	1,29	3,12
Βέλγιον	0,65	2,40
Βαυαρία	1,28	3,70
Σαξονία	4,20	4,20

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀπώλεσαν πολὺ τῆς ἀκριβείας των, διότι οἱ τε πληθυσμοὶ καὶ αἱ δαπάναι ηὔξησαν γοργῷ τῷ ποδί, τὸ δὲ ποσὸν τῶν βασιλικῶν χορηγιῶν ἔμεινεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στάσιμον. Ἐσχάτως παρ' ἡμῖν δὲ Π. Καράλης, πρόφην βουλευτὴς Σύρου, ἐπεδόθη εἰς ἀνάλογον ἐργασίαν πρὸς τὴν τοῦ Graziani, κατέληξε δὲ εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα (βλ. εφ. Ἀθῆναι ἀρ. 1 Φεβρ. 1907) ²:

¹ Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκτὸς τῆς βασιλικῆς χορηγίας, 470,000 λ., δίδονται καὶ αἱ ἔξης ακληρούχαι:

Πρεγκίψη τῆς Οὐαλλίας	20,000 λ.
Πρεγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας	10,000 λ.
Θυγατέρες τῆς Α. Μ.	18,000 λ.

Τέντα ἡ νύμφαι τῆς Βικτωρίας	
Δούξ τοῦ Κόννων	25,000 λ.
Πρεγκίπισσα τοῦ Σχλέσβιγκ	6,000 λ.
Πρεγκίπισσα Λουΐζα	6,000 λ.
Πρεγκίπισσα Βάττεμβεργ	6,000 λ.
Δούκισσα Σάξ-Κοβούνγου Γόθα	6,000 λ.
Δούκισσα τοῦ Αλβαν	6,000 λ.
Δούκισσα τοῦ Μεκλεμβούργου	3,000 λ.

Πρὸς τούτοις δὲ βασιλεὺς νέμεται τὰ εἰσοδήματα τοῦ δουκάτου τῆς Λαγκάστρης (61,000 λ.) καὶ δὲ διάδοχος τοῦ δουκάτου τῆς Κορνουαλλῆς (60-75,000 λ.)

Ἡ βασιλικὴ ἐπιχορήγησις ηὔξησε ἡ Ἀγγλίᾳ, βραχὺ μετὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Εδουάρδου (νόμος 2 Ιουλίου 1901). Ἡτο ἐπὶ Βικτωρίας 385,000 λ. μόνον, πρὸς τούτοις δὲ τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ἐβαρύνετο διά τινων συντάξεων, διὰ τὴν πληθωρὴν ἀνέλαβε τὸν τοράτος.

² Σημειωτέον δτι δὲ Π. Καράλης περιλαμβάνει εἰς τὴν ἐπιχορήγησιν τὴν Ἐλληνικὴν καὶ τὰς ὑπὸ τῶν

1) ἐν Ἀγγλίᾳ	πρός	0,35 1/2	τῶν ὅλων ἐσόδων
2) ἐν Πρωσσίᾳ	"	0,56	"
3) ἐν Ὑλλανδίᾳ	"	0,55	"
4) ἐν Αὐστρίᾳ	"	0,62	"
5) ἐν Πορτογαλίᾳ	"	0,62 1/3	"
6) ἐν Νορβηγίᾳ	"	0,70	"
7) ἐν Ισπανίᾳ	"	0,35	"
8) ἐν Σουηδίᾳ	"	0,80	"
9) ἐν Ιταλίᾳ	"	0,86	"
10) ἐν Ρουμανίᾳ	"	1,00	"
11) ἐν Βουλγαρίᾳ	"	1,02	"
12) ἐν Βαναρίᾳ	"	1,14	"
13) ἐν Ἑλλάδι	"	1,31	"

Ομοιογητέον συνάμα διτὶ οἱ τοιούτου εἴδους στατιστικοὶ πίνακες δὲν ἀρκοῦσιν δπως φωτίσωσι τὸν ἀναγνώστην. Δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὅψιν οὔτε τὰ πραγματικὰ εἰσοδήματα τοῦ βασιλέως, τὰ τε προκύπτοντα ἐκ τῆς ἴδιωτικῆς αὐτοῦ περιουσίας¹ καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν², οὔτε τὰς πραγματικὰς αὐτοῦ δαπάνας, αἵτινες ποικίλουσι καὶ ἀναλόγως τῆς ὑπάρχεως ἢ μὴ πολυμελοῦς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ τὰ ἥθη τῆς χώρας³.

Γενικώτερον δ' ἔξεταζομένου τοῦ ζητήματος, δοφείλει τις ν' ἀσπασθῇ τὴν γνώμην τοῦ Γλάδστωνος, διτὶς ἔλεγεν διτὶς ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια δὲν δικαιοῦται μὲν εἰς ὑπερόγκους χορηγίας, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀντιπροσωπεύουσα τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὰ δηματα τῶν ἔξινων, εἶναι πρέπον νὰ δύναται νὰ συντηρήσῃ εὐπρεπῶς καὶ μάλιστα μετά τίνος μεγαλοπρεπείας.

Συγχάκις δημοκρατικοὶ συγγραφεῖς, ἵδιως Ἀμερικανοί, ἀσμενίζουσι παραβάλλοντες τὰς ἐπιχορηγήσεις τῶν κεφαλῶν τῶν μοναρχικῶν κρατῶν πρός τὰς τῶν δημοκρατικῶν. Ἰδοὺ κατὰ τὸ περιοδικὸν «Je sais tout» (15 Ιανουαρίου 1905) τὸ ποσὸν τῶν ἐπιχορηγήσεων τῶν διαφόρων προέδρων τῶν δημοκρατιῶν καὶ ἐκεῖνο ἐπ' αὐτῶν, δπερ ἀναλογεῖ εἰς ἔκαστον κάτοικον:

προστατίδων Δυνάμεων διδομένας 300,000 φρ. Θὰ ἔξηγήσωμεν ἐντὸς ὀλίγους τοὺς λόγους, δι' οὓς διαφωνοῦμεν πρός αὐτὸν κατὰ τοῦτο.

¹ Ἡγεμόνες τινές, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας καὶ ὁ καισαριανὸς Φραγκίσκος-Ιωσήφ, λογίζονται μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων ἀνδρῶν τῆς οἰκουμένης.

² Οὗτος ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διάδοχος καρποῦνται, ὡς εἴδομεν, τὰς προσόδους τῶν κομητῶν τοῦ Lancaster καὶ Cornuallis. Ἐξ ἄλλου, ἐν Ρωσσίᾳ αἱ δαπάναι τῆς αὐτοκρατορικῆς καγκελλαρίας, ἀνερχόμεναι εἰς 250,000 ρουβλία, βαρύνουσι τὸ δημόσιον καὶ οὐχὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον.

³ Υπάρχουσι καὶ δαπάναι ὀφειλόμεναι εἰς καθαρῶς τοπικοὺς λόγους. Οὗτος ἐν Ιταλίᾳ, ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων τῆς πρωτεύουσης, ὁ βασιλεὺς συντηρεῖ ἐκεῖνα τοῦ Τουρίου, Μιλάνου, Βενετίας, Φλωρεντίας, Καζέρτας, Νεαπόλεως καὶ Παλέρμου.

	Ποσὸν ἐπιχορηγήσεως	Ἀναλογία κατὰ κάτοικον
Βολιβία	120,000	φρ.
Χιλή	90,000	φρ.
Ἴσημερινός	75,000	φρ.
Ὕν. Πολιτείαι	250,000	φρ.
Μεξικόν	150,000	φρ.
Γαλλία	1,200,000	φρ.
Παραγουάν	45,000	φρ.
Ἄργεντινη	180,000	φρ.
Ἄγιος Δομένικος	120,000	φρ.

Καὶ εἶναι ἀληθὲς διτὶς ἡ ἀποζημίωσις τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας περιορίζεται εἰς 1,200,000 φρ., ἐκείνη τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς 250,000 καὶ διτὶς προέδρου τῆς Ελβετικῆς εἰς 17,000 καὶ μόνον¹. Πλὴν εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὡς ἀπαντῶσιν οἱ Ἀγγλοί εἰς τοὺς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ δμαίμους διτὶς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις γερουσιασταὶ καὶ βουλευταὶ λαμβάνουσι 37,500 φρ. κατ' ἔτος, ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ οὐδὲ διβολόν.

III. Ἡ ἐπιχορηγήσις ἐν Ἑλλάδι.

Ἄλλα καιρός εἶναι ν' ἀσχοληθῶμεν κάπως εἰδικώτερον περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς χορηγίας καθιερώθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀργείῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἡτὶς τῇ α' Αὐγούστου 1829 ἐψήφισεν ἐπιχορηγήσιν 180,000 φοινίκων. Τὸ αἰτιολογικὸν τοῦ ψηφίσματος ἀνευρίσκεται παρὰ τῷ Μάρμουκα (τόμ. ια', σελ. 181 κεξ.), εἶναι δ' ἀξιον ἀναδημοσιεύσεως ἔχον δις ἔξης:

«Θεωρήσασα διτὶς ἡ A. E. ὁ Κυβερνήτης ἀφιέρωσεν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος τὰ λειψανα τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας καὶ πρὸ τῆς ἔλευσεως τοῦ καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ συμποσίου μεραν ὑπὲρ τὸ μαλλιών γροσιδὸν τουρκικῶν.

»Θεωρήσασα διτὶς ὑπερχώρησεν εἰς τὴν ἔνδειαν τοῦ Ἐθνους καὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας δίστηλα, τὰ δοῦλα τὸ Πανελλήνιον ἐπόρσφερεν εἰς τὴν Ἐξοχότητα τοῦ δις ἔτησια ἔξοδα προμηθεύσας καὶ ταῦτα ἐξ ἰδίων.

»Καὶ διολογοῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν A. E. τὰ ἀναπόθεντα μέσα τοῦ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Κυβερνητικοῦ χαρακτῆρος πρὸς τὸ Εξωτερικὸν καὶ νὰ ἐξαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἰνιακῆς καὶ ἰδιαιτέρως ὑπηρεσίας.

Τὴν προσφερομένην δμως χορηγίαν δικαιούσης οἱ Καποδίστριας ἡρόηθῃ δι' ὀραίας ἐπιστολῆς ἐσχάτως ἀναδημοσιεύσεις ἐν τοῖς Παναθηναϊοῖς (φύλλον τῆς 15 Φεβρουαρίου 1907).

¹ Ἐν Ἐλβετίᾳ ἡ προεδρία εἶναι ἀξιωμα ἐνιαύσιον, πολὺ δὲ μικροτέρα τῆς πολιτικῆς σημασίας ἢ ἐν ταῖς ἀλλαῖς δημοκρατίαις.

Ο "Οθων ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ἔλαβε χορηγίαν, ἡτὶς κατ' ἀρχὰς ὁρίσθη εἰς 600,000, ἀρκετὰ ταχέως δμως, ὅπως μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθωμεν, ἀνῆλθεν εἰς ἐκατομύριον.

Ἡ διαδεχθεῖσα τὸν "Οθωνα ἐθνοσυνέλευσις ἐμερίμνησε καὶ αὐτῇ φυσικῷ τῷ λόγῳ περὶ τοῦ ζητήματος, ὡρισε δὲ διὰ τοῦ 42 ἀρδ. τοῦ Συντάγματος, διτὶς διαβατέονται τοῦ βασιλέα τῶν Ἐλλήνων ἀπῆδε πρὸς τὴν ἔθνικὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἡ ἔκθεσις αὐτῇ ἐστενοχώρησε σφόδρα τὸν Θεόδωρον Π. Δηλιγιάννην, τότε ὑπουργὸν τῶν Εξωτερικῶν. Οὗτος μελετήσας ἐπισταμένως τὸν φάκελλον τῶν διαπραγματεύσεων, ἐγνώριζεν διτὶς οὐδὲν οὐδὲν τὸν προταθέντων ὡς ἐνδεχομένων βασιλέων προσέφερε τόσα ἔχεγγυα ἐπιτυχίας, δισα διανός ἡγεμονόπαις, ἀλλὰ καὶ διτὶς, αὐτοῦ ἀρνουμένου τὸ στέμμα, οὐδὲντος διτὶς διατάξιαν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος, διτὶς διατάξιαν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος, διτὶς διατάξιαν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος.

Τὸ ἀρδον 42, ἐν τέλει, δισα διτὶς ἐπίσης διτὶς τὸ ποσὸν τῆς χορηγίας δυνατὸν ν' αὐξηθῇ μετὰ δεκαετίαν. Τὴν διάταξιν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος, διτὶς διατάξιαν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος, διτὶς διατάξιαν ταῦτην καθυπόγραψεν τοῦ ζητήματος.

Γνωστὸν ἐξ ἄλλου τυγχάνει διτὶς αἱ τρεῖς προστάτιδες Δυνάμεις παρεχώρησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς 17/29 Μαρτίου 1864 εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸ τρίτον τῶν 900,000 φρ., διτὶς τίνα ἡ Ἑλλὰς ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποτίνη ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐγγυθέντος καὶ σχεδὸν καθ' δλοκληρίαν ὑπ' αὐτῶν ἐξοφληθέντος δανείον τῶν 60 ἐκατομύριον. Δὲν εἶναι δμως ποσῶς διδον νὰ δευρηθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 12,000 στερινῶν δις μέρος τῆς βασιλικῆς χορηγίας. Τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν δίδεται ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ δίδεται ὑπὸ τῶν Δυνάμεων. Τὸ ἀρδον 6 τῆς συνθήκης εἶναι θητόν.

Δὲν ἀποτελοῦσι λοιπὸν αἱ τρεῖς διατάξια τὸ πρόσθετον βάρος διὰ τὸν προύπτολογισμόν μας, ἀφ' οὖν οὕτως ἡ ἀλλαζ ὑπὲρεπετεν αὐταὶ νὰ καταβάλλωνται. Οὗτοι λοιπὸν, διτὶς θέλωμεν ν' ἀνεύρωμεν τὸ σχετικὸν βάρος τῆς βασιλικῆς χορηγίας, δὲν πρέπει νὰ παραβάλλωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐσόδων πρὸς τὴν ἔξ 1,125,000 χορηγίαν σὺν ταῖς 12,000 λ., ἀλλὰ πρὸς τὴν πρώτην μόνον.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπεν νὰ στέρεσιν νὰ λαμβάνῃ δις βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ἔνεας κυβερνήσεις καὶ ἀν δὲν ἡτο ἀξιοπρέπετον, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκρίνετο δι παρούσα ἐπιχορηγήσις εἰς τὸν Ζ' Αγγλίας προταθεῖσα ὑπηρεσίην.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπετεν νὰ στέρεσιν νὰ λαμβάνῃ δις βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ἔνεας κυβερνήσεις καὶ ἀν δὲν ἡτο ἀξιοπρέπετον, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκρίνετο δι παρούσα ἐπιχορηγήσις εἰς τὸν Ζ' Αγγλίας προταθεῖσα ὑπηρεσίην.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπετεν νὰ στέρεσιν νὰ λαμβάνῃ δις βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ἔνεας κυβερνήσεις καὶ ἀν δὲν ἡτο ἀξιοπρέπετον, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκρίνετο δι παρούσα ἐπιχορηγήσις εἰς τὸν Ζ' Αγγλίας προταθεῖσα ὑπηρεσίην.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπετεν νὰ στέρεσιν νὰ λαμβάνῃ δις βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ἔνεας κυβερνήσεις καὶ ἀν δὲν ἡτο ἀξιοπρέπετον, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκρίνετο δι παρούσα ἐπιχορηγήσις εἰς τὸν Ζ' Αγγλίας προταθεῖσα ὑπηρεσίην.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπετεν νὰ στέρεσιν νὰ λαμβάνῃ δις βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ἔνεας κυβερνήσεις καὶ ἀν δὲν ἡτο ἀξιοπρέπετον, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκρίνετο δι παρούσα ἐπιχορηγήσις εἰς τὸν Ζ' Αγγλίας προταθεῖσα ὑπηρεσίην.

»Ἀλλο ζήτημα ἐνιελῶς εἶναι ἀν ἐπρεπετ

1841 είς ἐν ἑκατομμύριον. Ἐκ τούτου δὲ βασιλεὺς παρήγησε, διὰ διατάγματος τῆς 25 Μαρτίου 1843, 200,000 δρ. Δύο ἔτη διμως βραδύτερον ἡ χορηγία ἀνῆλθε καὶ πάλιν εἰς ἐν ἑκατομμύριον (νόμος 4 Ἰουνίου 1845), παρέμεινε δὲ ἀμετάβλητος μέχρι τῆς ἔξωσεως. Δύναται λοιπὸν νὰ ληφθῇ τὸ ποσὸν τοῦ ἐνδὸς ἑκατομμύριον ὃς ἐκεῖνο τῆς χορηγίας ἐπὶ τῆς πρώτης δυναστείας. Ἐπιπολαίως δὲ ἔξετάξων τις τὰ πράγματα συνάγει ὅτι ἐν ἑκατομμύριον πλαιδῶν δραχμῶν εἶναι ποσὸν μικρότερον ἢ 1,125,000 δραχμῶν νέων. Πλὴν ἐπιμελεστέρα ἔρευνα φέρει ἀπὸ ἐναντίας εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ πρώτη χορηγία ἡτο ὁσιωδῶς βαρυτέρα τῆς δευτέρας. Λάβωμεν τὰ ἔτη 1862 καὶ 1904· κατὰ τὸ πρώτον ἡ Ἑλλὰς εἶγεν 1,096,810 κατοίκους καὶ προϋπολογισμὸν δαπανῶν 24,787,537 κατὰ δὲ τὸ δεύτερον 2,680,000¹ κατοίκους καὶ προϋπολογισμὸν 120,200,247. Συνεπῶς τὸ 1862 ἔκαστος Ἑλλην ἔπληρωνε 0,91 λεπτὰ ἀντὶ 0,41 διὰ τὴν βασιλικὴν χορηγίαν, αὕτη δὲ ἀνελόγει πρὸς 4,03 ἀντὶ 0,93 τῶν δλων ἐσόδων. Η πλάστιγξ θὰ κλίνῃ δὲ τὶ πλειότερον πρὸς τὴν β' χορηγίαν, ἐὰν ἀντὶ τοῦ ἔτους 1862 λάβωμεν λ. χ. τὴν περίοδον 1838-43, ὅποτε δὲ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπελογίζετο εἰς 802,500 ψυχῶν καὶ δὲ μέσος δρος τῶν δαπανῶν εἰς 13,572,548 δρ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ πρὸς τούτοις ὅτι δὲ ἀείμνηστος Ὅθων καὶ ἀξιόλογον κληρουχίαν ὃς βαναρὸς ἡγεμονόπαις εἶχε καὶ ἡτο ὑποχρεωμένος ν' ἀντιμετωπίσῃ πολὺ μικροτέρας ἢ διαδόχος τον δαπάνας, διότι οὔτε πολὺ μελῆ ὀικογένειαν εἶχεν οὔτε αἱ καθημεριναὶ δαπάναι ἥσαν τότε οἵαι εἶναι τὴν σῆμερον, ἀνελθούσης σὸν τῇ αὐξήσει τοῦ πλούτου καὶ τῆς τιμῆς πάντων τῶν πραγμάτων καὶ ἀναπτυχθεισῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγκῶν ἀγνώστων τέως. Πρέπει δημος ἔπισης νὰ προστεθῇ ὅτι δὲ πρώτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς ἐποίει εὐγενεστάτην καὶ πατριωτικωτάτην χρῆσιν τῆς σχετικῶν μεγάλης αὐτοῦ χορηγίας, εὐεργετήσας καὶ πολλοὺς ἔκεινων, οἵτινες ἔμελλον νὰ λάβωσι τὴν πρωτοβουλίαν τῶν κατ'

αὐτοῦ κινημάτων.

'Ἐξ ἄλλου δὲ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων λαμβάνει, ὃς εἰδομεν, παρὰ τῶν ὑπηρόων τον τοῦλάχιστον, μόνον 1,125,000 δρ., ἐν δὲ ὅοι ἡγεμόνες τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας λαμβάνουν 1,200,000 δρ. Πρὸς τούτοις ἐν μὲν τῇ Σερβίᾳ δὲ βασιλεὺς

¹ Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ κ. Θέργη (La Grèce Actuelle, σ. 79). "Ἐκτοτε τὸ μεταναστευτικὸν ρεύμα ἀνατέτει πάντα ἐπιστημονικῶς καταρτιζόμενον ὑπολογισμόν, διὰ τοῦτο δὲ λαμβάνων τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

λαμβάνει καὶ 55,252 φρ. διὰ ὑπηρεσίαν τῆς αὐλῆς ἐν δὲ τῇ Βουλγαρίᾳ 450,000 φρ. διὰ δαπάνας ταξιδίων καὶ συντηρήσεως ἀνακτόρων. Σημειώτεον ὅτι ἡ συντηρήσις δὲν περιλαμβάνει τὰς ἐπισκευὰς ἢ ἀνακαΐσεις. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ψηφισθέντα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς Σοβράνιε ποσὸν ἀνήρχοντο τῷ 1903 εἰς 150,000 φρ. Προσθέτεον τέλος ὅτι ἡ ἡγεμονικὴ χορηγία ἐν Βουλγαρίᾳ αὐξάνεται γοργῷ τῷ ποδὶ, ἀπὸ 600,000 καὶ ἀρχὰς εἰς 1,000,000, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ανατολικῆς Ρωμυλίας, καὶ εἰς 1,200,000 φρ. τῷ 1905².

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν βασιλεῖς. Πλὴν αἱ βασιλικαὶ οἰκογένειαι δὲν ἀπαρτίζονται μόνον ἀπὸ τῆς κορυφῆς, ποιάν δὲ μέριμναν λαμβάνει ἡ πολιτεία περὶ τῶν ἄλλων μελῶν; Ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν.

'Ἐν ταῖς ἐμφορούμεναις μοναρχικοῦ πνεύματος χώραις ὑπάρχουσι συνήθως εἰδικαὶ χορηγίαι διὰ πάντα σχεδὸν τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ταῦτα δὲ εἰσὶν αἱ κληρουχίαι (apanages).

'Ἐν τοῖς φιλελευθέροις κράτεσι δὲν ὑπάρχει κανῶν. Εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν δίδονται χορηγίαι εἰς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως καὶ προὶς εἰς τὰς θυγατέρας του³. Ο Bluntschli ὑπεστήριξεν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται «διότι ἡ δλως ἐξαιρετικὴ θέσις τοῦ μονάρχου δὲν πρέπει νὰ ἔξαρται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πριγκίπων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀπορρεούσων ἐκ τοῦ ἀξιωμάτου αὐτῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῆς πρὸς τὸν θρόνον στενῆς αὐτῶν συγγενείας»⁴. Εν τούτοις τὰ κοινοβούλια προσέβλεψαν ἐνίστε μετὰ δυστροπίας εἰς τοιούτου εἰδούς πιστώσεις, ἐπὶ δὲ Λουδοβίκου Φιλίππου ἡ Γαλλικὴ Βουλὴ δὲν ἐδίστασεν ν' ἀπορρίψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δουκὸς τοῦ Νεμούρ, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως, προταθεῖσαν ἐπιχορήγησιν⁵.

Παρ' ἡμῖν εὶς μὲν τὸν διάδοχον δίδεται ἐνιαυσία χορηγία 200,000 δρ., ἐδωρήθη δὲ καὶ τὸ κτῆμα τῆς Μανωλάδος, ὃς προϊκὰ δὲ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ βασιλέως ἐψήφισεν ἡ Βουλὴ, κατὰ τὸν γάμον αὐτῶν, πόσον 400,000 δρ. [*Ἐπεται τὸ τέλος*] A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

¹ Προβ. Ανατολικὸν Δελτίον τῆς 28 Ιανουαρίου 1905.

² Οὐχὶ σπανίως λαμβάνεται μέριμνα καὶ περὶ τῆς χήρας τοῦ ἀνακτος. Χορηγία ἐνιαυσία ἐνδὸς ἑκατομμυρίου ἐψηφίσθη ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτης, ἡτος ὅμως δὲν ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ποσοῦ τοῦτον. Ἐσχάτος δὲ αἱ Ισπανικαὶ Κόρτες ἐξησφάλισαν εἰς τὴν νέαν βασιλίσσαν Βικτωρίαν χορηγίαν 250,000 φρ. ἐν περιπτώσει χρησίας. Ἡ δὲ Ἀγγλικὴ Βουλὴ διὰ τοῦ προμηθητός νόμου ἐξησφάλισεν εἰς μὲν τὴν βασιλίσσαν Ἀλεξανδρίαν σύνταξιν 70,000 Λ., εἰς δὲ τὴν πριγκίπισσαν τῆς Οὐαλλίας 30,000 Λ.

³ Staatsrecht τόμ. β', σελ. 70.

⁴ Bl. Thureau - Dangin *Histoire de la Monarchie de Juillet*, τόμ. δ', σ. 95-102.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΦΙΟΡΔΩΝ

ΝΟΡΒΗΓΙΚΟΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ἐχουν παρέλθει ἔκτοτε ὅκτω ἔτη. Ἐνθυμοῦμαι, ἡτο Σεπτέμβριος. Μίαν μακρὰν καὶ γλυκεῖαν χαραγγήν ἔξ ἐκείνων αἴτινες μόνον εἰς τὰς ὑπερβορείους ἐκείνας χώρας ἀνατέλουν, ἔνα μικρὸν κομμάτι Ἑλληνικῆς γῆς, ἐν δεῖγμα τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ κόσμου, μία ἀναπόλησις τοῦ ἀρχαίου κάλλους, τὸ εὐδρομὸν «Ναύαρχος Μιαούλης» γεμάτον ἀπὸ τὴν αἴγλην τοῦ ὄντοτε τον ἔχαιρέτα τὰς βραχώδεις ἀκτὰς τῶν μύθων, τὴν «χώραν τῶν φιόρδων», τὴν χώραν μὲ τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Ἐπλέομεν πρὸς τὸ φιόρδ της Χριστιανίας, τὴν καταπλήσσουσαν ἐκείνην διώρυγα τὴν διποίαν ἡ φύσις ἥνοιξεν ἀπὸ τῆς Βορείου Θαλάσσης πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Νορβηγίας εἰς βάθος ἐξήκοντα περίπου ναυτικῶν μιλλίων. Οὐδεμία ἐκ τῶν διωρύγων τοῦ κόσμου, ἐξ εκείνων τὰς διωρύγας μέσω τῶν σκιερῶν φυλλωμάτων χαιρετῶσι τὰ παραπλέοντα πλοῖα διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν μανδηλίων.

Καὶ αἱ γραφικαὶ ἐκεῖναι ἀκταὶ ἐφ' ὧν ἀναπάντει τὰς διάλλουσας ἡ πράσινη φύσις κλίνουσι πρὸς τὸν φιόρδ τόμ. β', σελ. 70.

κρύος χειμών τὰς συγκαλύψῃ μὲ τὸν νυμφικὸν πέπλον του.

Μετὰ ἔξ δῶρῶν τοιοῦτον πλοῦν, δ «N. Μιαούλης» ἡγυαροβόλει παρὰ τὸ Akerhuss Fasting τῆς Χριστιανίας εἰς 60° B. πλάτους.

Ἐνῶ τόσα καὶ τόσα ἔχουν γραφῇ περὶ τοῦ νορβηγικοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ τῆς νορβηγικῆς φύσεως, διὰ τὴν πρωτεύουσαν, τὴν Χριστιανίαν, πολὺ δλίγα πράγματα θὰ εἰχει τις νὰ εἴπῃ. Διότι ἡ Χριστιανία δὲν εἶναι εἰμὴ μετρία ἐντελῶς εὐρωπαϊκὴ πόλις μὲ 180,000 κατοίκους περίπου, φέρουσα ἐν τούτοις τὸν τύπον τῶν βιορείων πόλεων, μὲ τὸ δριμύτατον ψῦχος τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα, δπότε παγόνει μάλιστα καὶ τὸ φιδρὸν τῆς Χριστιανίας ὡς συνέβη καὶ δλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν, ἀν καὶ ἀντιμέτως κατά τινας ἡμέρας τοῦ θέρους ἐπικρατεῖ ἔκει ἰσχυρότατος καύσων. Ἰδέαν διπλάσιον τῆς πόλεως θὰ ἡδύνατος τις νὰ λάβῃ ἐκ μόνης τῆς Karl Johans Gade, τῆς ὁραίας ὁδοῦ μὲ τὰς ἀπερίττους οἰκίας καὶ τὰς παχυσκίους ἀναδενδράδας, περὶ τὴν δποίαν περίπου καὶ συγκεντροῦνται τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα τῆς Χριστιανίας, ἀτινα περικλείουν δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὴν νορβηγικὴν ψυχήν. Τὸ νεόδημητον ἑθνικὸν θέατρον διαφαινόμενον μέσφ τῶν ἀναδενδράδων ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ προωρισμένον διὰ τὴν διαδαχὴν νορβηγικῶν ἔργων καὶ ἴδια τοῦ Ἰψεν, νομίζει κανεὶς δτι διαχέει τὸ ἀρωμα τῶν νορβηγικῶν δασῶν, φαίνεται ὡσεὶ δλόκληρον ἡτο μνημεῖον τοῦ ποιητοῦ τῶν «Βρυκολάκων», τοῦ δποίου καὶ ἀνδριάς κοσμεῖ τὴν εἰσόδον τοῦ θέατρου. Τὸ πανεπιστήμιον ἔξ ἄλλου πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ μὲ καθηγητὰς τὸν Νάνσεν καὶ ἄλλους, παρεμφερὲς περίπου πρὸς τὸ ἡμέτερον τῶν Ἀθηνῶν ἔξωτερικῶς, εἶνε γνωστὸν ὡς ἐν τῶν ἀριστών τῆς Ευρώπης. Καὶ ἀπὸ τῶν δύο τούτων ἰδρυμάτων ἀναμένει δ νορβηγικὸς λαὸς τὴν λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ ζητήματος δπερ ὑφίσταται καὶ ἐν Νορβηγίᾳ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν δτι τὸ ζήτημα τῆς γλωσσῆς ἐν Νορβηγίᾳ ενδίσκεται εἰς χειρας ἀνδρῶν ἀπολαύοντων παγκοσμίου κύρους, δτι τὰς γλωσσικὰς συζητήσεις διεξάγουν ἔκει πράως καὶ ἐπιστημονικῶς, δτι οἱ Νορβηγοὶ τέλος δὲν διατρέχουν κίνδυνον διακοπῆς πάσης μεταξὺ τῶν συνεννοήσεως λόγω εἰσαγωγῆς ἀγνώστων ἡ παραλείψεως ἀπαραιτήτων ἡ ἐκτρεβλώσεως γνωστῶν τεθειμένων λέξεων ἢ

ὑποδουλώσεως τῶν ἐννοιῶν εἰς τοὺς νεκροὺς γραμματικοὺς τύπους.

Ἐξ ἄλλου τὸ Storthing-Bygninge, τὸ βουλευτήριον δηλαδή, ἐν μέτροιν ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν οἰκοδόμημα, ἵσταται ὡσεὶ ἀντιμέτωπον πρὸς τὰ Βασ. Ἀνάκτορα κείμενα ἐπὶ λοφίσκου εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοῦ μέσφ δάσους ἀνακτορικοῦ καὶ παρουσιάζοντα ὑπὸ ἔποψιν τοποθεσίας καὶ ωνθμοῦ διοιότητά τινα πρὸς τὸ ἡμέτερον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεὶ ὁ κοινὸς βασιλεὺς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἡτο ὑποχρεωμένος κατὰ τὸ σύνταγμα νὰ διέρχεται δύο τούλαχιστον μῆνας κατ' ἔτος ἐν Χριστιανίᾳ. Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἔξηλθε πρὸ τίνος ἡ κραυγὴ ἡτις ἀντήχησεν εἰς τὰ κενὰ δώματα τοῦ δευτέρου καὶ συνείνησε τὸν κόσμον ὅλον. Ἀνεμένετο δὲ ἡ κραυγὴ αὐτη πρὸ πολλοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη καθ' ἥν ἡμην ἐν Χριστιανίᾳ ἑνθυμοῦμαι ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς πιθανὸν δτι ἡ Βουλή, ἡς προήδρευε τότε, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, δ Μπγένσον ἐπρόκειτο νὰ κηρύξῃ τὸν τέλειον ἀπὸ τῆς Σουηδίας ἀποχωρισμόν, λαμβάνουσα ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἰδίας νορβηγικῆς διπλωματικῆς ἀντιπροσωπείας, ἡτις σχεδὸν ἡτο δ μόνος μετὰ τῆς Σουηδίας δεσμός. Ἐκτοτε τὰ κενὰ ἔκεινα δώματα ἐπληρώθησαν ἀπὸ μίαν βασιλικὴν μορφὴν ἡτις σήμερον ἀποτελεῖ τὸ ἱνδαλμα τοῦ ὁραιοτέρου τῶν λαῶν.

Ἡ ἐν Χριστιανίᾳ ἀληθῶς δλιγοχόρονις διαμονή μοῦ ἐγνώρισεν ἔνα λαὸν ὑπέροχον, ἐν ἔθνος μικρὸν ἀλλ' ἰσχυρότατον.

Ο κόσμος ὅλος, μὲ τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς πικρίας του, μὲ τὰ ὑδλγητρά του καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις του περικλείεται διὰ τὸν Νορβηγὸν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἀποχωρισμένος παλαιόθεν δι' ἐκτάσεων πάγου καὶ ὑαλασσῶν ἀπὸ τῶν ὁμοίων του δ Νορβηγὸς ζῆτον ἐντελῶς ὑποκειμενικόν, ἐν ἀντιμέσει πρὸς τοὺς κατέχοντας τὴν ἐτέραν ἐσχατιάν τῆς Εὐρώπης μεσημβρινούς, βίον ἐσωτερικόν, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχεν δ ἄλλος κόσμος δλόκληρος, καὶ παιδιόθεν ἐκ τῆς φύσεως διάδεσκεται νὰ ἀντλῇ τὸν βίον ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς πλουσίας τῆς πατρίδος του φύσεως, εἵτε αὐλακῶν ἀπ' ἄκρους εἰς ἄκρους τὰς ὑαλασσᾶς εἵτε ἀλιεύων βακαλάους εἰς Loffoten ἡ φαλαίνας ἐν Scaraab. Ἐκ τοιαύτης πηγῆς ἀντλῶν τὴν ζωήν, εἶνε μεμονωμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον, ἐν τῷ ἰδιαίτερῳ αὐτοῦ κύκλῳ τῶν σκέψεων του, τῶν λογισμῶν του. Η μόνωσις δὲ αὐτη εἰς ἥν καὶ

ἔξερχεται τῶν δρίων τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς κοσμιότητος εἰμὴ ἵνα συνεπιφέρῃ ἐνθύνας ὅλον μόνος δ πταίστης φέρει τὸ βάρος, αὶ δποῖαι συνεπῶς μόνον εἰς ἔκεινον ἀντανακλῶσι. Ἀναμφιβόλως δὲ ὅπως γνωρίσῃ τις καλύτερον τὸν Ἰψεν, πρέπει νὰ διέλθῃ δλίγον καιρὸν μέσφ τοῦ λαοῦ ἔκεινον, ἵνα ἵδη πῶς σκέπτονται, πῶς διάγουσιν οἱ ἀνθρωποι παρὰ τοῖς δποῖοις δ ἐλεύθερος γάμος καθιερῶν ἵστητα δικαιωμάτων μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ἡδυνήθη ἀσφαλῶς νὰ ἀναπτυχθῇ, «μόνη τῇ τῇ συναινέσει καταρτιζόμενος καὶ παριστάμενος ὡς δ ὅριαμβος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας».

Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὰς ἔανθάς νεάνιδας αὐτινες περιέπλεον τὸ πλοίον μόναι των κωπηλατοῦσαι, ἀνευ τοῦ ἀπαραιτήτου καβαλιέρου, τοῦ γελοίου πολλάκις ἔκεινον λειψάνον τῆς μεσαιωνικῆς ἀγριότητος, αὶ δποῖαι ἀνήρχοντο μετὰ τῆς χαρακτηρίζουσης αὐτᾶς ἐλικρινείας ἐπὶ τοῦ πλοίου μας, ἀγνωσται πρὸς ἀγνώστους συνδιαλεγόμεναι μεθ' ἡμῶν καὶ ἐρωτῶσαι περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἔθνων τῆς πατρίδος μας μὲ τὸν ἀθῶν καὶ ἐλικρινὴ χαρακτῆρα δστις ἀπετυποῦτο εἰς τὴν χαρέσσαν θελκτικὴν αὐτῶν μορφήν, μὲ τὴν χρυσίζουσαν κόμην καὶ τοὺς γλαυκοὺς καὶ γελαστοὺς δφαλμούς. Διότι τὸ πλήρωμα τοῦ «N. Μιαούλη» ἐγένετο ἐν Χριστιανίᾳ ἀντικείμενον ἐλικρινῶν φιλοφρονήσεων, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀγκυροβούλου τοῦ πλοίου πολλοὶ ἐστευδον νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτό, δπως ἰδωσι τὸν κομιστὴν τοῦ φιλικοῦ χαρετισμοῦ τῆς ἀρχαίας γῆς πρὸς τὴν χώραν τῶν πάγων.

Οσάκις τὰ πληρώματα ἡμῶν ἐξήρχοντο εἰς τὴν ξηράν, ἀπελάμβανον παντοίον περιποίησεων ἐκ μέρους τοῦ φιλοξένου καὶ πεπαιδευμένου ἔκεινου λαοῦ, δστις ἐνθουσιασμένος τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν ἀνεζήτει εἰς τὴν μαύρην κόμην καὶ τὸ μελαψὸν χρῶμα τῶν ναυτῶν μας νὰ ἀνεύρῃ τὸ μυθῶδες μεγαλεῖον καὶ τὴν μαγικὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κόσμου. Διότι δ Ἑλληνταξειδεύων μέσφ τῶν βορείων ἔκεινων λαῶν, αἰσθάνεται δτι ἔχει κεκρυμμένον χάρισμα, τὴν ἐθνικότητα του. Πράγματι δὲ τρανωτέρα ἀναγνώρισις τοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἔργου τῆς Μητρὸς δὲν ἡδύνατο νὰ δπάρῃ ἀπὸ τὴν αὐθήπτον ἐκείνην ἐκδήλωσιν θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ φιλοξενούμενα τέκνα Της.

Εἰς τὴν αὐτὴν πηγήν, τὸν κοινὸν δηλαδὴ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ — STAVE KIRKEN

τρόπον τοῦ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας καὶ ἐν τιμῇ, δέον νὰ ἀποδώῃ τις τὴν ἰδέαν τῆς Ἰσότητος ἥτις κυριαρχεῖ παρὰ τῷ λαῷ ἐκείνῳ παρ’ ὃ οὕτω τὰ δημοκρατικὰ φρονήματά του εὑρίσκουσι τὸ ἀριστον θεμέλιον καθιστῶντα τὸν νορβηγικὸν λαὸν ἔνα τῶν φιλευθερωτέρων καὶ ἴσοπολιτικωτέρων τῆς Εὐρώπης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικούς πως γείτονάς του, τοὺς ἀδελφούς των Σουηδῶν. Τὸν ἀφελῆ σκανδιναϊκὸν τύπον μὲ τὴν ἔανθην κόμην καὶ τοὺς γλαυκοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ τὴν φυσικὴν χάριν ἀναγνωρίζει τις καὶ εἰς τὸν ἀστὸν ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀλιέα, εἰς τὴν εὐγενῆ δέσποιναν ὅπως καὶ εἰς τὴν χωρικὴν τοῦ Hardanger μὲ τὰς δύο πλεξίδας καὶ τὰς κομψὰς ὡμοπλάτας, τὰς δὲ ὠραίας ναυτικὰς παραδοσεις τοῦ Roll καὶ τῶν Wikings, ὡν διασώζονται ἀκέραια δύο ὠραία πλοῖα παρὰ τὸ πανεπιστήμιον οὗτε οἱ μὲν οὕτε οἱ δὲ ἐλησμόνησαν, οὗτε τῶν ἀπλῶν καὶ ὠραίων ἐθίμων των παρηγήθησαν καὶ βλέπει τις τὴν ἀνεπτυγμένην κυρίαν χαιρετῶσαν καὶ εὐχομένην τὸ Gōdmorgen — καλὴν ἡμέραν — νὰ ὑποκλίνεται δι’ ἐλαφρᾶς τῶν γονάτων κάμψεως ὅπως ἡ δροσερὰ κόρη τῶν θαλασσῶν μὲ τὸ βραχὺ ἔνδυμα καὶ τὸν ναυτικὸν τῆς σκοῦφον, ἡ κόρη τῶν «dances norvégiennes», βλέπει τις τὴν ἐσπέραν ἀνάμικτον τὸν ἔανθην κόσμον νὰ φέρῃ τὸ bock εἰς τὸ Tivoli, εἶδος θεάτρου ποικιλῶν κατ’ ἀπομίμησιν τοῦ περιφήμου Tivoli τῆς Κοπεγχάγης, μὲ τὸ εὐρύ, ἐν εἴδει στρατιωτικοῦ κλινοσκεπάσματος περιέργον κάλυμμα των κατὰ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ψύχους ἡ νὰ περιδιαβάῃ ὑπὸ τὴν βροχὴν ἀφελῶς ἐν περιπάτῳ ἐν τῷ Karl Johans Gade ἀνεξαρτήτως τάξεως. Ἡ ἴσουπολιτεία ἔκει συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ζωὴν.

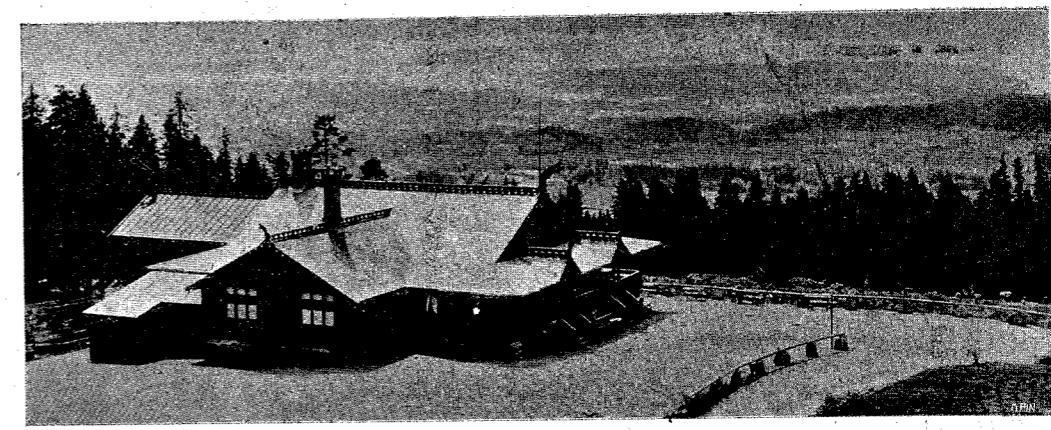
Οπως δὲ ζῶσιν, σκέπτονται, αἰσθάνονται κατὰ τὸν ἰδιαίζοντα αὐτοῖς τρόπον, οὕτω καὶ τὰς ὠραίας τέχνας καὶ τὰ γράμματα ἰδιοτρόπως καλλιεργοῦσιν. Εἶναι γνωσταὶ πολλαὶ φιλολογικὰ φυσιογνωμίαι αἱ δοποῖαι θὰ ἐκάλλυνον τὸ φιλολογικὸν πάνθεον παντὸς ἔθνους, ἀν καὶ μεταξὺ τῶν Νορβηγῶν ἐίνε συμπαθέστερος δὲ Μπρένσον τὸν δοποῖον εὑρίσκουσιν οὗτοι κάλλιον ἀποδίδοντα τὴν νορβηγικὴν ψυχὴν καὶ ἀπηλλαγμένον πάσης ἔνης ἐπιδράσεως. Οἱ ἐπισκεπτόμενος τὸ Μουσεῖον τῶν Θραίκων Τεχνῶν τῆς Χριστιανίας καὶ ἀν δὲν εὑρεθῇ πρὸ ἀθανάτων καλλιτεχνημάτων, ἀναμφιβόλως δμως κάτι ἔχει νὰ παρατηρήσῃ.

Διότι ὁ νορβηγὸς ζωγράφος, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς, εἰνθισμένος εἰς τὴν ἀπομόνωσιν, τεθειμένος διαρκῶς ἐνώπιον φύσεως καταπλησσούσης, εἰνε ἀξιος μελέτης διὰ τὸν ἰδιαίτερον τρόπον τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἀποτυποῦν τὴν φύσιν, καὶ νομίζω, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος εἰλημμένος ἀμέσως ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐπομένως ὅλως παρθένος, εἰνε ἵσως ὁ καλλίτερος. Ἀληθῶς δὲ δὲν δύναται τις παρὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πρωτοτυπίαν ταύτην εἰς τὰ ἔργα τοῦ Kristian Krohg καὶ τοῦ Eloff-Soot καὶ ἄλλων νορβηγῶν ζωγράφων, οἱ δοποῖοι δὲν ἀσχολοῦνται εἰδικῶς εἰς τὴν ἐπιμελήμενην ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προσώπου καὶ ἄλλων ἀσημάντων, ἀλλὰ φροντίζουσι νὰ ἀποδώσωσιν κυρίως τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου, τὴν ἔκφρασιν, μελαγχολικὴν ἢ χαρωπήν, τὸ διακριτικὸν βλέμμα, τὸ χαρακηριστικὸν μειδίαμα κλπ. «Υπάρχει τι, λέγει ὁ Οὐγκώ, ὅμοιαζον ἡμῖν περισσότερον ἀπὸ τὸ πρόσωπόν μας, εἰνε ἡ φυσιογνωμία μας· καὶ ὑπάρχει τι δομοίαζον ἔτι μᾶλλον τῆς φυσιογνωμίας μας, εἰνε τὸ μειδίαμά μας». Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο μειδίαμα ἀποτυποῖ ὁ νορβηγὸς ζωγράφος ἐλαιογραφῶν τὸν Ἱψεν καὶ εἰς τὸ μειδίαμα τοῦτο ἀναγνωρίζει τις αὐτόν, μετ’ ἀγαπητοῦ συναδέλφου δως ἐγὼ τὸν ἀνεγνώρισα, ἀντιταρεχόμενον ἐπὶ τοῦ τροχιοδρόμου.

Νομίζω δμως ὅτι ἡ ἀποτύπωσις μόνον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ προσώπου δὲν θὰ ἔτοικετὴ διὰ τὴν γλυπτικὴν δως διὰ τὴν προσωπογραφίαν. Καὶ ἐδῶ εὑρίσκω τὸν λόγον διὰ τὸν δοποῖον ἡ γλυπτικὴ ἐν Νορβηγίᾳ κρίνεται δως ὑστεροῦσα.

Ἐνῷ ἡ Χριστιανία δως πόλις, παρ’ ὅλας τὰς καθαρὰς καὶ ἡλεκτροφωτίστους δόδοις τῆς, τὴν τελείαν συγκοινωνίαν τῆς καὶ τὰ εὔσκια πάρκα τῆς, δὲν παρουσιάζει ἔξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπισκέπτην, τούναντίον τὰ περίχωρα αὐτῆς παρέχουσιν ἔξοχον ἀληθῶς ἀπόλαυσιν.

Τὴν γραφικωτέραν ἀποψιν τῆς πόλεως ἔχει τις ἀπὸ τὸν ὑψούς τοῦ λόφου St. Hanshaugen, ὑπερκειμένον πρὸς B. τῆς πόλεως δως δὲ Λυκαβηττὸς τὸν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου, ἐπὶ τοῦ δοποῖον ὑπάρχει μεγάλη δεξαμενὴ καὶ ἀπὸ τοῦ δοποῖον ἀπολαμβάνει τις ὅλον τὸ φυσικὸν κάλλος τῆς ὠραίας πόλεως ἀπλουμένης μέσω τῶν πολυσχιδῶν φιόρδων καὶ τῶν ὀλοφύτων νησίδων δως μυθικὴ βασιλισσα μέσω τῶν θεραπενίδων τῆς δὲν ἐν Χριστιανίᾳ πρόσενος τῆς Ἐλλάδος κ. Otto Holten, τύπος νορβηγοῦ εὑπατρίδου παρέθηκεν εἰς τὸ ἐπιτελείον τοῦ «N. Μιαούλη», ἐν τῷ ὠραίῳ ἀπλωδόφῳ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ — ΧΟΛΜΕΝΚΟΛΛΕΝ

καὶ ἐκ ἕκλου κατὰ τὴν παλαιὰν νορβηγικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐστιατορίῳ, μέσω τοῦ παχυσκίου πάρκου τοῦ καλύπτοντος τὰς κλιτύας γύρωθι τοῦ λόφου, πλούσιον γεῦμα ἡ la norvégienne ἐκ ποικίλων ἀλιτάστων ἰχθύων, χοιρομηρίων καὶ καπνιστῶν ἐδεσμάτων. Τὸ γεῦμα ἔκεινο τόσῳ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος, δως ἐκ τοῦ εἴδους τῶν φαγητῶν, μοῦ παρέστησεν ζωντανὴν δῆλην τὴν ποίησιν τοῦ νορβηγικοῦ βίου.

Τὴν παλαιὰν δμως νορβηγικὴν τεκτονικὴν ἐν τῇ φύσει τῆς παρὰ τὰ φιόρδ καὶ μέσω τῶν ἐλάτων βλέπει ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν ἐν Bigdøe ἔπαυλιν Ὁσκάρ τοῦ Α’, τὴν λεγομένην Oskars-hall, μεταβληθεῖσαν ἥδη εἰς βασιλικὸν μουσεῖον. Τὸ πλούσιον βασιλικὸν δάσος μέσω τοῦ δοποῖου εὑρίσκεται ἡ ἔπαυλις αὐτῆς παρέχει τελείαν εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου νορβηγικοῦ βίου διὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἔνιλνων οἰκιῶν τῶν ἔχουσῶν τὸν ρυθμὸν τῶν οἰκιῶν τῶν νορβηγῶν οἰτινες ἔζησαν αἰῶνας τινὰς πρὸ ἡμῶν. Καὶ μέσω τῶν πανυψήλων δένδρων καὶ τῶν ρομαντικῶν ἀτραπῶν ὑψοῦται ἔνιλνη, σοβαρὰ κατὰ ρυθμὸν καὶ περιβάλλον, ἡ παλαιὰ ἐκκλησία Stave Kirken.

Ἀναπόφευκτος τέλος καθίσταται ἐκδρομή τις εἰς τὸ Holmenkollen. Ἡ διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου μετάβασις μέσω δάσους ἐλάτων ἀποπνέοντος τὸ ζωηφόρον ἀρωμα τῆς ζωπίσσης καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ὑψούς τῶν λόφων θέα, παρέχουσιν ἀληθῶς μικρογραφίαν τῆς ὑπερόχου καλλονῆς τῶν νορβηγικῶν δασῶν. Διότι τὸ Holmenkollen δὲν εἰνε εἰμὶ δεῖγμα μικρὸν τῶν νορβηγικῶν δασῶν. Εκεῖ, εἰς τὴν βορείαν ἐσχατιάν τῆς Εὐρώπης, ἔνθα ἡ γῆ κρύφα περιπτύσσεται τὴν θάλασσαν εἰς τὰ γραφικὰ φιόρδ, ἐκεῖ, εἰς τὴν γείτονειαν τῆς ἀπροσπλάκατου χώρας, ἔνθα ἡ φύσις κρύπτει τὰ μυ-

στήρια της υπὸ τοὺς πάγους, ἐκεῖ παρὰ τὴν μυρόεσσαν ἔλατον θάλλει τὸ δένδρον τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποδίδον τὰ ὁραῖα τῆς εὐ- νομίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐδαιμονίας ἄνθη του.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἄλλη τις χώρα, μετὰ τὴν

πατρίδα μου, θὰ ἥδύνατο νὰ καταστήσῃ τὸν βίον μου γλυκύτερον, δὲν ἡγάπησα μετ' αὐτὴν εἰμὴ τὴν νορβηγικὴν ἔλατον, δὲν ἐλάτρευσα εἰμὴ τὸ νορβηγικὸν φύορδ. Ἐνοστάλγησα διὰ τὴν πατρίδα ὅσακις ἤμην μαραν τῆς, ἀλλὰ δὲν διειροπολῶ εἰμὴ τὸν νορβηγικὸν κόσμον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΡΩΤΟΚΑΡΑΒΟΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟ-ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

Mὲ τὰ ἑσπερινὰ ἀττικὰ πορφυρώματα μιᾶς ἔαρινῆς ἡμέρας τοῦ περασμένου φθινοπώρου, καταβασανισμένος ἀπὸ τὴν τραχύτητα μιᾶς διμήνου ἐν Κερκύρᾳ στρατιωτικῆς ζωῆς, πικραμένος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν μιᾶς περιπτειώδους ἐπιστημονικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ παράλια, ἔφθανα λιγοψυχισμένος νοσταλγὸς εἰς τὴν ἀνθόσπαρτη καὶ μυροβόλον πατρίδα τοῦ Ποιητοῦ καὶ Διδασκάλου. Ἡδη ἀπὸ τὰ πρῶτα μου νεανικὰ χρόνια ἐκεῖνα, τὰ χρόνια τὰ χρυσὰ καὶ δλανθισμένα, ποὺ κανεὶς εἶναι περισσότερον λουλούδι παρὰ ἀνθρωπος, καὶ ἡδη ἀπὸ τὰ πρῶτα ποτίσματα τοῦ νοῦ μου μὲ τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰς στροφὰς τοῦ Φωσούλου, ἐπτερύγιε πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ γλυκύτατον ὄνειρον νὰ περάσω εὐλαβῆς καὶ ταπεινὸς προσκυνητῆς εἰς τὴν Ζακύνθον. Ἐποθοῦσα περίεργος νὰ ἴδω καὶ νὰ σπουδάσω τὸν ἴδιόρρυθμον λαόν της, τὸν ἔξδικος πολιτισμένον καὶ καλλιτεχνικόν, ποὺ παθαίνεται μὲ τὰ τεχνοσκαλισμένα τραγούδια τῆς ἀγάπης καὶ γλυκομεθῆ μὲ τὸ ἀνὴρ κρασὶ τῆς ἀρμονίας καὶ τὰ λαμπρόνχα ἀναβρύσματα τῆς μουσικῆς. Καὶ συγχρόνως παιδὶ ὀνειροπλάνο ἐποθοῦσα — ἀπὸ τότε — νὰ βυθισθῶ εἰς ἀσάλευτην ρέμβην ἀνὰ τοὺς μυρωμένους ἐκείνους ἀνθῶνας, ὅπου δὲ Κάλβιος ἔδρεψε τὰς δάφνας, τὰ ἵα καὶ τὰ δροσάνθη, διὰ τῶν δποίων ἐπλέξεν ἀμάραντα στεφάνια εἰς μνήμην τοῦ Ιεροῦ Λόχου, τοῦ Κανάρη, καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα θριάμβων τῆς πατρόδος. Καὶ λειτουργὸς ὀρφικὸς ἡθελα — ἀπὸ τότε — νὰ κατανυχθῶ εἰς τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους τόπους, ὅπου δὲ Υψιστος Ιεροφάντης καὶ Πλαστουργός, δὲ Πρωταπόστολος τῆς Ἰδέας, μὲ τὴν χρυσόχορδη λύραν τοῦ Πινδάρου ὑψώσεις θεώρατα καὶ αἰώνια παλάτια τῆς Μεγάλης Τέχνης.

Καὶ τὸ ὄνειρον αὐτὸν — τὸ προσκύνημα τῆς

Ζακύνθου — μοῦ ἐπτερύγισε διαυγές, φωτεινόν, παρθένον καὶ ἐπιτακτικὸν εἰς μίαν τελείως ἀφέγγαρη νύκτα τῆς ψυχῆς μου. Λέγω νύκτα, διότι ἀληθινὰ μόνον πρὸς ἀσέληνη καὶ ἀναστροφή νύκτα ἡμιποροῦσε προφανῶς νὰ παραβληθῇ ἡ κατάστασις ἐκείνη, εἰς τὴν διποίαν εἴχε πέσει τὸ ἔγω μου μὲ τὰ φυλλορόγηματα τοῦ περασμένου φθινοπώρου τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου δλωσδιόλου σβυσμένα· δὲν ἔχωριζα τοὺς χιλιοφεγγοβόλους ἐκείνους οὐρανοὺς ποὺ ἀλλοτε θωροῦσα μεθυσμένος ἀπὸ μελίχυρουσα ποτά· ἀρρωστος ἡμουνα καὶ ἀδιάφορος καὶ μετέωρος· ναυαγὸς ἀσύγκριτος εἰς πελάγη χρυσονείρων καὶ πόθων. Ο πόνος βαθεὶὰ μὲ σφαῖς, μαῦραι σκέψεις μὲ κατέκλυναν καὶ πικρὰ ἡ ὄδύνη μὲ περιέσφιγγεν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· καὶ εἰς αὐτὰ τέλος προσετέθησαν ἀνέλπιστα καὶ αἱ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ἡπείρῳ περιπτέτειαι.

Αὐτὴ ἡτο — καθὼς τὴν ζωγραφίζω ἀνωτέρω — ἡ ψυχολογικὴ μου κατάστασις, ὅταν διέτηζα γλαυκὸν καὶ ἀλαρότατον τὸ Ἰόνιον διευθύνμενος πρὸς τὸ «ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς». Εἶναι καθ' ὅλα εὐλογὸς ἡ παροιμία τῶν Ἰταλῶν Zante, fior'di Levante καὶ εἴχε δίκαιον δ Paul Bourget ψάλλων:

Les fleurs de Zante en font un oasis flottant.

Τὰ πάντα κανεὶς βλέπει ἐκεῖ ἀνθισμένα, ὅλα ὁραῖα καὶ ἡρεμα, ὅλα γελαστὰ καὶ πρόσχαρα. Μαγεία ἀληθινὴ καὶ τελεία χαρμονὴ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τοῦ χιλιόκαλου νησιοῦ· τὰ κρινόσπαρτα καὶ δαντελλωτὰ ἀκρογιάλια του τὰ χαϊδεύει ἡ πλέον ἀπαλὴ πελαγία αὔρα· σμαραγδένια καὶ ἥλιόλουστα εἶναι τὰ νησάκια ποὺ γλυκὰ τὸ περιβάλλουν· τὰ βουνά πράσινα, μενεξεδένια καὶ γλαυκὰ καὶ μὲ ποικίλας ὄλλας φωτοσκιάσεις οἵ κάμποι του μὲ μεστωμένα ἀμ-

πέλια, μὲ ἔλαιωνας συνδένδρους καὶ καρπερούς, πρασιάς χλοερᾶς καὶ μυριτνόντας, λευκάζοντα χωρία καὶ ἐπαύλεις εἰδυλλιακάς. Ωραῖος τέλος καὶ διαυγέστατος δὲ Ζακύνθινὸς οὐρανός· εἶναι κατ' ἔξοχὴν καὶ δσον δλίγιστοι ἐλληνικοὶ δρίζοντες πλούσιος εἰς χρώματα καὶ εἰς φωτοσύννεφα· ἔχει μαργαριταρένια καὶ δακρυσμένα τὰ χαμογελάσματα τῆς αὐγῆς, γαληνὰ καὶ ἀδρὰ ζωγραφισμένα τὰ δειλινά, αἴματοβαμμένα καὶ βυσσινόχροοα τὰ βασιλέματα καὶ τὶς βραδιές ἐφωτικὰ χρυσοχυμένες. Καὶ στάζει — δὲ Ζακύνθινὸς οὐρανὸς — ἐπάνω εἰς τὰ ρόδα καὶ τὰ φύτρα ἐλαφροστάλακτη δροσιά, ποὺ θυμίζει τὰ τρεμουλιαστὰ φιλιὰ καὶ τὰ διάφανα πετράδια.

Καὶ ἀπὸ αὐτὴν δύμας τὴν Ζακύνθινὴν πλάσιν θαυμασιώτεροι οἱ ἵδιοι οἱ Ζακύνθινοι κάστρα καλωσύνης, ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἡ καρδιά τους· ἔχουν αἰώνιως χαμόγελα, στίχους, ὁραῖα καὶ τρυφερὰ λόγια εἰς τὰ χεῖλη καὶ ὁραῖα ποιήματα εἰς τὴν ψυχήν. Ἀλλως τε εἰνες φημισμένη καὶ γνωστὴ ἡ φαιδρότης, ἡ εὐγένεια καὶ τὰ ποιητικὰ ἔθιμα τῶν Ζακύνθινῶν. Μέσα λοιπὸν εἰς ἔνα τέτοιον ὑπέρκαλον περιβάλλον δὲν εἶναι καθόλου παραδόξον ὅτι ἔπαυσαν νὰ μὲ περισφύγουν τὰ παγερὰ χέρια τοῦ θανάτου. Δύναμιν νέαν, νέους χυμοὺς εἰς τὴν ψυχήν μου ἡσθανόμην ὅτι ἔνέχουσαν οἱ κόλποι τῆς φύσεως καὶ συγχρόνως ἔθυμητηκα καὶ πάλιν τὰς ἀγαπητάς μου ἀσχολίας, τὰς ἀναδιφῆσις καὶ τὰ φιλολογικὰ κυνήγια. Καὶ εἶμαι ἀκόμη, φάνεται, ναρκωμένος ἀπὸ τοὺς ναρκίσσους τῆς περίμορφης νήσου, καὶ ἐνῷ πρόκειται νὰ ἐκθέσω πορίσματα παλαιογραφικῶν καὶ ιστοριοδιφικῶν ἐρευνῶν, ὡμίλησα διὰ καθαρῶς ἀτομικά μου πράγματα, διὰ χαμόγελα, χρώματα καὶ λουλούδια.

Διὰ τὸν ἀσχολούμενον μὲ τὰ μεσοχρόνια καὶ νεοελληνικὰ πράγματα ἡ Ζακύνθος εἶναι ἀληθινὸν μουσεῖον. Τὸ ἐνετικὸν φρούριον τῆς, διποὺ εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἔξετείνετο ἡ πόλις, εἶναι πλήρες ἐρεπίων, ἀπὸ τὰ δποῖα πολλὰ δύνανται νάνηκουν εἰς τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰώνα. Κάτω πάλιν, εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν, ὑψοῦνται πλεῖστα ὅσα μέγαρα, πολυκόσμητα καὶ καμαρωτά, φέροντα εἰς τὴν φάκιν των αἰώνων δλοκήρους. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ συμπληρώσῃ καὶ θὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ὁραῖον τοῦ στρατηγοῦ Beylié περὶ τοῦ ἀστικοῦ οἰκήματος τῶν βυζαντινῶν¹,

¹ Général L. de Beylié, L'habitation Byzantine. Recherches sur l'architecture civile des byzantins et son influence en Europe. Paris 1902.— Supplément. Les anciennes maisons de Constantinople. Grenoble. Paris. 1903.

² Σπ. Δὲ Βιάζη : Αἱ ἐν Ζακύνθῳ ἐκκλησίαι. (Ἐν τῷ Ημερολόγῳ τῶν Ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. 1906 ἐν Κωνσταντινούπολει, σ. 277).

προσεχῶς σκοπεύω νὰ δημοσιεύσω τὰ πορίσματά μου, συγκριτικὰ ὅς ἐπὶ τὸ πολύ, εἰς μερικὰ δὲ σημεῖα ἐπανορθωτικὰ ὅσων τυχὸν ἐσφαλμένως ἔγραφησαν περὶ αὐτῶν. Ἐπίσης ἀντέβαλα ἵκανάς ἐπὶ παλαιῶν πινάκων ἐπιγραφὰς πρὸς τὰς ἑκδόσεις τοῦ κ. Δανιὴλ Quinī¹ καὶ μεγάλως ἔχαρην διὰ τὴν τάξιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τῆς ἔργασίας τοῦ διαπρεποῦς φιλέλληνος, διότι ἡ ἀντιβολὴ μου ἐλαχίστας καὶ σχεδὸν ἄναξίας λόγου ἀμαρτάδας τοῦ κ. Quinī ἐσημείωσεν.

Ἄλλ' ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν γραφικὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἔχει πλὴν τῶν ἀγιογραφικῶν μνημείων νὰ θαυμάσῃ ἐν Ζακύνθῳ καὶ νὰ σπουδάσῃ πληθὺν παλαιῶν ωπογραφημάτων, πινάκων μὲ τοπεῖα καὶ μάλιστα πρωστογραφιῶν, ποὺ φιλοστόργως κατέχουν διάφοροι οἰκογένειαι ἢ ἰδρύματα τῆς νήσου. Ἰδιαίτερως ἀναφέρω ἑδῶ τὴν εἰκόνα τοῦ γνωστοῦ συγραφέως καὶ διατύθουν φιλέλληνος Πέτρου Αὐγονστίνου Guyys, ἔργον ἀξιόλογον τοῦ ΙΗ' τελευτῶντος αἰώνος, κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχοντικοῦ οἴκου τῶν Κομούτων.

Ἄλλ' ἴδιως ὁ διερευνῶν τὰς μετὰ τὴν ὅλωσιν τύχας τοῦ Γένους ἢ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἔξελιξιν τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς ἔχει ἀπέραντον ἀγρόν νὰ σταχυολογήσῃ. Ἔννοω τὸ δημόσιον ἀρχεῖον Ζακύνθου, ἰδρυθὲν ἐπὶ Ἐνετῶν τῷ 1559 καὶ περιέχοντα κχιλιάδας πολυτιμοτάτων καὶ διασαφητικῶν ἔγγραφων καὶ καταστίχων. Τὸν θησαυρὸν αὐτὸν ἔξεμεταλλεύθη ἀρκούντως ἔως τώρα ἡ Ἐπιστήμη. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ σειραὶ ἔγγραφων τελείως ἀνεξέταστοι. Ἐγὼ ἐκ τῶν ἀρχειακῶν ἔγγραφων ἔζήτασα τὰ συμβόλαια τοῦ παλαιοῦ νοταρίου Ζακύνθου Ἀλεξάνδρου Ραντοπούλου (1504 - 1552).² Ήτο δὲ ἡ ἀναδίφησίς μου σχετικὴ μὲ οἰκογενείας Πελοποννησιακᾶς καταφυγούσας εἰς Ζακύνθον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰώνος. Ἐπίσης ἐσταχυολόγησα καὶ ποικίλα σταχυολογήματα ἐκ τοῦ περιφήμου καὶ ἀνεκδότου ἐν συνόλῳ χρονικοῦ τοῦ Βαρβιάνη.

Κυριώτατα δόμας ἡ ἴδικὴ μου ἔρευνα ἐστράφη πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς χειρογράφους κώδικας τῆς Αημοσίας καὶ τῆς Αημοτικῆς Φωσκολιανῆς Βιβλιοθήκης. Ἡ Δημοσία Βιβλιοθήκη — περὶ τῆς δοτίας ἵδε τὸ διεξοδικὸν σημείωμα τοῦ κ. Λεωνίδα Ζώη³ — κατέχει περὶ τοὺς 60 ἑλλη-

¹ Daniel Quinī: Τῶν τέλευταίων αἰώνων ἐπιγραφῶν Ζακύνθακαί. Ἐν τῇ Ἀρμονίᾳ, ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ συγγράμματι. Τόμ. Γ' (1902) σ. 553 κ. ἔ.

² Λεωνίδα Ζώη: Ἡ Δημοσία Βιβλιοθήκη Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1899.

νικοὺς κώδικας. Μεταξὺ αὐτῶν δίλιγοι τινὲς εἶναι ἔξι ἔκεινων ποὺ ἀλλοτε εἶχε κτῆμα καὶ περιέγραψε μάλιστα — ἀλλ' ἀτελῶς καὶ συγκεχυμένως — ὁ μακαρίτης ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νικόλαος Κατραμῆς⁴. Ἐντυχῶς εἶχα τὴν εὑκαιρίαν ὥστε ἡ ὑπέρθιμη κατατομὴ τοῦ καταστημάτου τῆς Επιστήμης. Οἱ πλέον ἀξιόλογοι κώδικες τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης εἶναι οἱ ἔξι:

1. Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου περὶ πόλεων καὶ

δήμων. Πολυτιμότατος κάρτινος κώδικης τοῦ ΙΔ'

ἢ ΙΕ' αἰώνος εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ μὲ

καλὰς γραφάς τοῦ κειμένου.

2. Πολυμιγῆς κώδικης, τοῦ ΙΖ' αἰώνος, ἐν ᾧ περιέχονται εἰς πεζὸν λόγον καὶ αἱ «Φυσιολογίαι γραφεῖσαι παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μητροπόλιτον Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Δαμασκηνοῦ». Ἀκολουθεῖ δὲ ἀμέσως «Ἐπέρα φυσιολογία ἡπερ οὐκ ἔγραφη παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μητροπόλιτον Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ γράφη (sic) παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Ἐπιφανίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου». Οὕτω ἔχομεν ἔνα ἐπὶ πλέον κώδικα καὶ μάλιστα ἀξιόλογον διὰ τὴν κριτικὴν ἑκδοσιν τοῦ πεζολογικοῦ Φυσιολογοῦ, τοῦ γνωστοῦ δημοτικοῦ κειμένου.

3. «Ἐπερος πολυμιγῆς κώδικης τοῦ ΙΕ' αἰώνος περιέχων καὶ μερικὰ βυζαντινὰ ἀνέκδοτα κείμενα ἀξια πολλῆς προσοχῆς, περὶ ὃν ἀλλοτε.

4. Περιγαμηνὸς κώδικης, τοῦ ΙΕ' αἰώνος, περιέχων τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένας περικοπὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γραφεῖς ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ Βιβλιοθήκης Ζακύνθου Ρόσου τὸ ἐπίκλειν⁵.

Ἡ δὲ Δημοτικὴ Φωσκολιανὴ Βιβλιοθήκη — δημιούργημα καὶ μέγα μέρος τῆς δραστηριότητος τοῦ καλοῦ φίλου κ. Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη — εἶναι ἰδρυμένη εἰς τὴν μικρὰν ἔκεινην οἰκίαν, ὅπου ἔγεννήθη ὁ Οὔγος Φωσκολος. Εἶναι σχεδὸν ἡ μόνη ἀξιοπρεπὴς καὶ συστηματικὴ δημοτικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἐλλάδος, ἀριθμοῦσα ἑντυπα μὲν βιβλία ὑπὲρ τὰς 6000, ἀρκετὰ δὲ πρὸς τούτους ἑλληνικὰ καὶ ἔνοργλωσσα χειρόγραφα καὶ ἔγγραφα. Ἡ ἐφορία τῆς προοδευτικῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἔκαμε τὴν ἔξοχως κολακευτικὴν δι' ἐμὲ ἔξαιρεσιν — λίαν εὐγνώμων ἀναφέρω τὸ πρᾶγμα — νὰ μοῦ παραχωρήσῃ καὶ οἶκον τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας πρὸς μελέτην.

¹ Νικολάου Κατραμῆς: Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 156-196.

² Περὶ αὐτοῦ ἵδε B. Montfaucon, Palaeographia Graeca. Ἐν Παρισίοις 1708 σ. 101. Πανδώσαν, τόμ. Η' (1857-1858) σ. 548. V. Gardthausen, Griechische Palaeographie. Ἐν Λειψίᾳ 1879, σ. 326 κ. ἔ. — N. Κατραμῆς, ἐνθ' ἀνωτέρῳ σ. 197 κ. ἔ.

* Ήσαν δὲ 32 τὸ δόλον καὶ συνέταξα τὸν λεπτομερῆ αὐτῶν κατάλογον ἐκτυπούμενον λίαν προσεχῆς. Ἐδῶ ἀναφέρω τοὺς ἀξιολογωτέρους κώδικας ἔξι ἔκεινων, ποὺ φυλάσσονται εἰς τὸν οἰκονομοτοποιητὸν τῶν Τάφων.

1. Κώδικης κάρτινος τοῦ ΙΕ' αἰώνος περιέχων, δυστυχῶς ἀκέφαλον, τὸν βίον τοῦ Βαρβιάνου καὶ Ἰωάσαφ, τὴν περιώνυμον δηλαδὴ θρησκευτικὴν μυθιστορίαν τῶν μέσων αἰώνων, τὴν ἀποδιδούμενην συνήθως, πλὴν ἐσφαλμένως, εἰς τὸν Ιωάννην τὸν Δαμασκηνόν.

2. Κώδικης κάρτινος τοῦ ΙΗ' αἰώνος περιέχων τὸ τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, τῆς καθιδρυθεῖσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ τῷ 1136. Εἶναι ἀντίγραφον ἐκ τοῦ ἀρχεγοράφου, τὸ δόπιον κατέταξα ὑπ' ἀριθμ. 26 καὶ περιέγραψα εἰς τὸν κατάλογὸν μου τῶν χειρογράφων κώδικων τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου⁶. Ο Ζακύνθινὸς αὐτὸς κώδικης εἶναι ἡδη γνωστὸς ἔξι ἀνακοινώσεως τοῦ κ. P. Bezoibrasow⁷, ἔχω δύμως κ' ἔγω νάνακοινώσω περιφερούσας περὶ αὐτοῦ εἰδῆσεις.

3. Κώδικης περιέχων Ἰταλικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἔγγραφα τοῦ ἔτους 1806 ἀπευθυνόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸν πρύτανιν εἴτε πρόεδρον Ἰθάκης Ιωάννην Κονεφόνην. Ἀντέγραψα αὐτούσια τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἔγγραφων αὐτῶν, καθ' ὃσον ἀναφέρονται εἰς γνώριμα πρόσωπα τῶν ἀρματωλικῶν χρόνων, π. χ. εἰς τὸν Γεώργιον Βαρνακιώτην, τὸν Μῆτζον Κοντογάνην, τὸν Δίπλαν, τὸν Δημήτριον Ισκον κ.λ. κλ.

4. Κώδικης τῆς Ζακύνθινῆς ἐκκλησίας τοῦ Αγ. Αντωνίου τοῦ Αντρίτζη περιέχων πρᾶξεις τῶν εἰδῶν 1756 - 1814.

5. Κώδικης περιέχων τὴν ὑπὸ Ἀγγέλου Σουμμάκη διήγησιν «τῆς δεμπελιώτερης ποπολάρων, ἥγουν τὸν λαοῦ τοῦ νησίου τῆς Ζακύνθου, δπον ἔγεννήθη ὁ Οὔγος Φωσκολος. Εἶναι συνεδὸν ἡ μόνη ἀξιοπρεπὴς καὶ συστηματικὴ δημοτικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἐλλάδος, ἀριθμοῦσα ἑντυπα μὲν βιβλία ὑπὲρ τὰς 6000, ἀρκετὰ δὲ πρὸς τούτους ἑλληνικὰ καὶ ἔνοργλωσσα χειρόγραφα καὶ ἔγγραφα. Ἡ ἐφορία τῆς προοδευτικῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἔκαμε τὴν ἔξοχως κολακευτικὴν δι' ἐμὲ ἔξαιρεσιν — λίαν εὐγνώμων ἀναφέρω τὸ πρᾶγμα — νὰ μοῦ παραχωρήσῃ καὶ οἶκον τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας πρὸς μελέτην.

¹ Νίκον Α. Βέη : «Ἐκθεσίς παλαιογραφικῆς καὶ ιστοριοδικῆς ἔκδομης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων. — «Παναθηναϊα». Τόμ. Θ' (1904 - 1905) σ. 139.

² Ἐν τῷ περιοδικῷ τὸν Ρωσικὸν Ὑπουργείου τῆς Ηπαδείας 1887. Τόμ. 254, Νοέμβριος, σ. 66-74 — Πρβλ. Ed. Kurz ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. II (1893) σ. 627 κ. ἔ.

³ K. N. Σάθα: «Ἐλληνικά Ἀνέκδοτα Τόμ. Α'.» Ἐν Ἀθήναις 1867 σ. 157-193. «Οθεν ἀνετυπωθή μετὰ προλεγομένων καὶ εἰς ἓδιον τεῦχος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν. Τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροις προλεγομένων τοῦ Κωνσταντίνου Σάθα.» Ἐν Ἀθήναις 1867.

βῶς τὸν λόγον ἀντέβαλα τὸ ἔντυπον κείμενον πρὸς τὸ τοῦ κώδικος, τὸ δόπιον παρουσιᾶζει ἕκαναντα πλεονεκτήματα.

6. Κώδικης τῆς Οκτωβρίου, τοῦ ΙΖ' αἰώνος, μὲ ἐνδιαφέροντα σημειώματα περὶ θεομηνιῶν ἐν Κρήτῃ.

7. Κώδικης περιέχων ποικίλα ἐνδιαφέροντα χρονογραφικὰ σημειώματα καὶ μάλιστα περὶ τῶν πολεμικῶν κινήσεων τοῦ Φραγκισκού Μοροζίνη κατὰ τὰ ἔτη 1684-1686.

8. Κώδικης μὲ στίχους ἀδήλου τινὸς διὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου καὶ μὲ δημοτικὰ δίστιχα.

9. Κωδίκελος, γραφεῖς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰώνα, περιέχων πολύτιμον ὑπόμνημα περὶ μεταναστεύσεως Ἀθηναϊών τινῶν εἰς Πελοπόννησον καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ζάκυνθον, ἀρχομένου τοῦ ΙΕ' αἰώνος. Καὶ ἔχει μὲν δημοσιευθῆ τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ὑπὸ τῶν κωνικῶν ἔξι ἀλλῶν ἀντιγράφων.

Ἐκ δὲ τῶν ἔγγραφων τῆς Φωσκολιανῆς βιβλιοθήκης ἀντέγραψα αὐτούσια πρὸς τὸν ναυαρίνην τὸν Δημήτριον Ισκον⁸.

1. Ιερεμίου Α', ὑπὸ χρονολογίαν 1544 μηνὶ Απριλίῳ, περὶ τῆς Ζακύνθινῆς ἐκκλησίας τοῦ Αγ. Νικολάου τοῦ Μόλου. Συνυπογράφονται καὶ 12 ἀρχιερεῖς. Εἶναι δὲ μετάφρασις τοῦ ἀρχεγοράφου σιγιλλίου⁹ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς.

2. Τιμοθέου Β' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου πρὸς τὸν πρωτοπαπτῶν Κορυφῶν Γρηγόριου Φλῶδρον. Ἐνεν της προτετάθη ηγεμόνης δηλώσεως ἔτους.

3. Ιωαννικίου Β' πρὸς τὸν πρωτοπαπτῶν Ζακύνθου Εντοτάθιον Λογοθέτην. Φέρει χρονολογίαν 1648, Απριλίου 9.

Καὶ πάντοτε θὰ ἐνθυμοῦμαι, κάπως μὲ ἔξεχωριστὴν συγκίνησιν, τὴν ἔργασίαν μου ἐπὶ τῶν χειρογράφων τῆς Φωσκολιανῆς βιβλ

νισμένων χαρτιῶν τὸ βλέμμα καὶ μὲ συνέπαιρ-
ναν οἱ ἀτμοὶ πολυκαιρινῶν ἀναμνήσεων ἔως
ὅτου μ' ἔξυπνοῦσεν — ἐπίκαιρος τῆς Ζωῆς ἀντί-
λαος — τὸ τραγούδι πλαντασμένου ἀπὸ πόθον
τραγουδιστοῦ, ποὺ συνώδευε μὲ τῆς κιθάρας
τὸ στέναγμα θεολάλητον ὑμνον πρὸς τὴν πο-
θοκατόρισσαν ὀνειρεύμενος νὰ προβάλῃ ἀπὸ
τὰ παράθυρα δειλὰ-δειλὰ — σᾶν τοῦ κυπαρισ-
σιοῦ τάνεμισμα — ἡ λυγερὴ ἁστοδέσποια.

Μὲ πρώτην εὐκαιρίαν σκοπεύω νὰ μεταβῶ
καὶ πάλιν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Διότι ἀφ' ἔνδος
μὲν θέλω νὰ συντάξω τὸν κατάλογον τῶν χει-
ρογράφων τῆς μονῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῶν
Κρημῶν, ἀφ' ἔτερου δὲ διὰ νὰ περιέλθω τὴν
νῆσον πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογρα-
φικοῦ ὑλικοῦ. Η Ζάκυνθος παρ' ὅλας τὰς γενο-
μένας ἔως τώρα ἐργασίας, ἐκ τῶν διποίων πρω-
τεύον αἱ τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλβα-
τόρ¹, κρύπτει ἀκόμη πολυτιμότατα γλωσσικὰ
καὶ λαογραφικὰ μνημεῖα. Κατὰ τὴν περασμένην
μάλιστα διαμονήν μου εἰς τὴν νῆσον τὰ ωχόρολευκα
κείλη μιᾶς δυστυχισμένης κόρης τοῦ λαοῦ μοῦ
ἔχαρισαν ἀρκετὸ τραγούδια καὶ δίστιχα τῆς ἀ-
γάπης — ἐκλεκτὰ λουλούδια τῆς δημοτικῆς Μού-
σης — καὶ μοῦ διηγήθησαν ψρύλλους καὶ παρα-
δόσεις, διόπου φαίνεται τελείως ἀποκρυσταλλωμένη
ἡ ἔθνική μας ψυχή. Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ λαο-
γραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ εὐχαρίστως ση-
μειώνω ὅτι κατὰ τὴν διαμονήν μου εἰς τὴν νῆ-
σον ἔλχα τὴν καλὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔξετάσω καὶ ἔνα
διεξοδικὸν γλωσσάριον τῆς Ζακύνθου, μετὰ
παραρτήματος περιέχοντος ζῶντα γλωσσικὰ μνη-
μεῖα, κατηγορισμένον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀρ-
δρέα Γαΐα, λογίου καὶ φιλίστορος πολιτευο-
μένου. Καὶ συνιστῶ εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἐ-
ταιρείαν Ἀθηνῶν τὴν ταχεῖαν ἔκδοσιν τοῦ
γλωσσαρίου αὐτοῦ, κανδ' ὅσον οὕτω θάποτα-
μεύσωμεν διὰ παντὸς μέρος ποὺ ἀνεκτι-
μήτου γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς νῆσου.

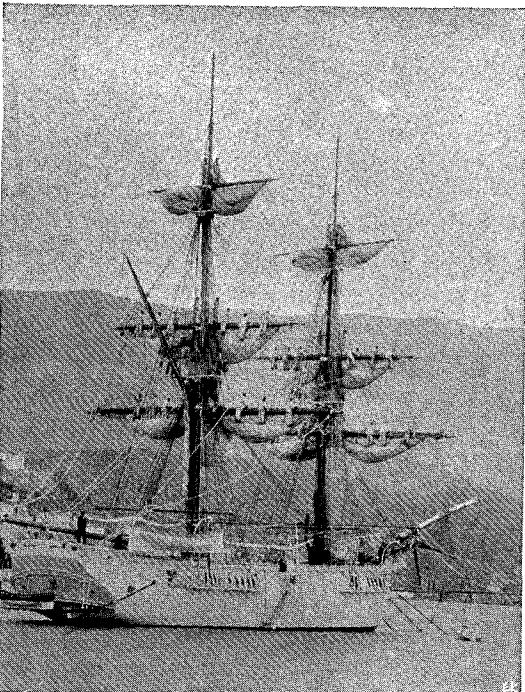
Αὐτὰ εἶχα νάνακοινώσω περὶ τῶν ἰστοριοδι-
φικῶν καὶ παλαιογραφικῶν ἐργασιῶν μου ἐν
Ζακύνθῳ. Καὶ τὰ γράφω — τὸ διακρίνει ἀλ-
λῶς τε τὸ πρᾶγμα δὲ ἀναγνώστης — ὑπὸ τὸ κρά-
τος ἀνεκφράστου νοσταλγίας πρὸς τὸ «ἄνθος
τῆς Ἀνατολῆς».

Καὶ τελευταῖον διμολογῶ ὅτι θὰ ἦτο ἀδι-

καιολόγητος παράλειψις καὶ παραδειγματικὴ
ἀγγωμοσύνη νὰ μὴν εὐχαριστήσω καὶ ἀπ' ἐδῶ
ὅλους τοὺς Ζακυνθίους ἔκεινους, ποὺ τυχὸν
ἔδειξαν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἐρεύνας μου. Ἰ-
διαιτέρως δὲ πρέπει νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμο-
σύνην μου πρὸς τοὺς καλοὺς φίλους καὶ συνα-
δέλφους κ. κ. Λεωνίδαν Ζώην καὶ A. Μπισκήνην,
τὸν ἔφορον τῆς Δημοσίας βιβλιοθήκης κ. Κων-
σταντίνον Σιγούρον, καὶ τὸν βιβλιοφύλακα αὐ-
τῆς κ. Ροβέρτον Κιβωτόν, καὶ πρὸ πάντων πρὸς
τὸν ἐρευνητικώτατον καὶ μετριόφρονα σοφὸν
καὶ ἀγαπητόν μου συνεργάτην κ. Σπυρίδωνα
Δὲ Βιάζη. Τὴν καλωσύνην καὶ τὴν στοργήν
των πρὸς ἐμὲ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω, διόπ-
τες ἔξ αλλού πάντοτε θὰ κρατῶ ζωηρὰν εἰς τὸν
νοῦν μου τὴν εἰκόνα τῆς ὠραίας πατρίδος των,
εἰκόνα πλαισιουμένην μὲ ἀνθισμένας μυρσί-
νας, μὲ στίχους τῆς Ἀγνώριστης καὶ τῆς Εαν-
θούλας καὶ μὲ ἀκτῖνας χρυσῶν ἡμερῶν.

Ἐπὶ τοῦ «Δελφῖνος», 14 Δεκεμβρίου 1906.
— Ἐν Ἀθήναις, 28 Φεβρουαρίου 1907.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν τμῆμα τῆς Ἐκθέσεως τοῦ
Βορδῶ — Τὸ ἰστορικὸν πλοῖον δὲ «Ἄρης» —
Φωτογρ. Σ. Κοκκόλη.

¹ Zante: Allgemeiner Theil. Prag, Druck und Verlag von Heinr. Mercy Sohn. 1904. Tόμ. Α'.

THESAURUS LINGuae LATINAE

Οσῷ πολυπληθεῖς εἶναι ἔκεινοι οἱ ὅποιοι
κάμνουν χρῆσιν τῶν μεγάλων λεξικῶν ἢ
ἀναγκαῖονται νὰ καταφύγουν εἰς αὐτὰ διὰ τὴν
λύσιν μίας των ἀπορίας, τόσῳ ὀλίγοι εἶναι
ἔκεινοι ποὺ ἀνεμέτρησαν ἢ κανὸν ἐσυλλογίσθηκαν
τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας δυσκολίας, αἱ ὅποιαι
ἐγείρονται κατὰ τὴν συγγραφὴν ἐνὸς λεξικοῦ,
εἴφ' ὅσον, ἐννοεῖται, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀντιγραφὴ
σταχυολογία ἀπὸ προγενέστερα ἔργα.

Τὸ παρὸν μᾶς κάμνει πολλὰς φοράς νὰ ἐν-
νοήσωμεν καλύτερα τὸ παρελθόν· ἵδιον μία
ἀλήθεια, τὴν ὅποιαν συγχρὰ ἔχει κανεὶς τὴν
εὐκαιρίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ ἀλλ' εἶναι ἐπίσης
ἀλήθεια, ὅτι τὰ δυσυπέρβλητα ἐμπόδια, εἰς τὰ
ὅποια ἔνιοτε προσκόπτει ἢ τωρινὴ μας ἐπιτυ-
χία, μᾶς κάμνουν νὰ ἐκτιμήσωμεν καλύτερα
τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ἔκεινων οἱ ὅποιοι πρὸν
ἀπὸ ἡμᾶς εἰργάσθησαν ἐπάνω εἰς τὸ ἵδιο ἔδα-
φος, καθὼς καὶ νὰ εἰμεθα ἐπιεικέστεροι πρὸς
τὰς τυχὸν ἀτελείας τοῦ ἔργου των. Ἄν δὲν ἦτο
ἀρκετὴ ἡ ἔως τώρα ἐμπειρία, ἢ σύνταξις καὶ
ἔκδοσις τοῦ θησαυροῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης
θὰ ἀρκοῦσε διὰ νὰ πιστώσῃ τὸ λεγόμενον.

Τὸ διειρον τὸ διποίον δ Wolf πρῶτος πρὸ
ἔκαπτὸν χρόνων ὀνειρεύμην, τὸ σχέδιον τὸ διποίον
κάπως ἀπτότερον συνέλαβε καὶ ὑπεστήριξε ὁ
Halm εἰς τὰ 1858, καὶ τοῦ διποίου τὴν ἐπιτυ-
χίαν πρωδοποίησε δ Wölfflin μὲ τὸ Archiv
für lateinische Lexicographie (1882), τὸ
διειρον αὐτό, τὸ σχέδιον, ἢ ἴδεα, ἥσχισε νὰ
λαμβάνῃ ὅστα μαζὶ μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ νέου
αἰῶνος. Πρὸ διλίγων ἐτῶν ἥσχισε νὰ τυπώνεται
ὁ Thesaurus linguae latinae, σπουδαῖον
καὶ βαρὺ ἔργον, τὸ διποίον θὰ περιλάβῃ εἰς
τοὺς δγκώδεις καὶ ἀφιδνούς τόμους του δλας
τὰς λέξεις τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ δλα τὰ
χαρακτηριστικὰ ἢ ὅπωσδήποτε ἐνδιαφέροντα
χωρία εἰς τὰ δποῖα αὐτοῖς ἀπαντοῦν.

Ο.τι ἐδείχθη ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ ἀπὸ
ἔνα ἄνθρωπον, ἔκεινο τὸ διποίον δὲν ἥμπο-
ροῦσε νὰ πραγματοποιήσῃ μία Ἀκαδημεία μὲ
τοὺς γλίσχρους πόρους ποὺ διαθέτει, αὐτὸ ἐπι-
τυγχάνεται τώρα μὲ τὴν κοινὴν συνεργασίαν
τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἀκαδημειῶν. Εἰς τὴν πρω-
τοβουλίαν τοῦ 40ον φιλολογικοῦ συνεδρίου εἰς
τὸ Görlitz ὀφείλεται ἡ Ἐνώσις τῶν γερμα-
νικῶν Ἀκαδημειῶν, τὴν διποίαν ἐπηκολούθησε
ἡ Διεθνής Ἐνώσις τῶν Ἀκαδημειῶν, εἰς δὲ
τὸ 1893 συνιστάτο διεθνῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐπι-

τροπῆ, μὲ ἔργον τὴν δργάνωσιν τοῦ Λατινικοῦ
Θησαυροῦ.

***

Διὰ νὰ λάβῃ δ Θησαυρὸς τὴν τελειωτικὴν
μορφὴν μὲ τὴν διποίαν μᾶς παρουσιάζεται τυ-
πωμένος, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ διάφορα στά-
δια καὶ πρέπει νὰ προηγηθοῦν διάφοροι προ-
καταρκτικαὶ ἐργασίαι.

Πρῶτον ἔργον τῶν συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ
ἡτο ἡ συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ διὰ τὴν ἐργα-
σίαν αὐτήν, εἰς τὴν διποίαν κατεβλήθη ὅλη ἡ
δυνατὴ φροντίς, ἔχοιειάσθησαν ἔξι δλόκληρα
χρόνια (1894—1899). Κάθε λέξις ἀπαντῶσα
εἰς τοὺς λατίνους συγγραφεῖς ἢ τὰ περισω-
θέντα γραπτὰ μνημεῖα, ἔπρεπε νὰ ἀντιρροσ-
πευθῇ διὰ κάθε φοράν δπον εὐδίσκεται μὲ ἔνα
δελτίον εἰς τὸ διλικόν τοῦ λεξικοῦ πρῶτον λοιπὸν
ἔργον ἦτο ἡ δελτίωσις (Verzettelung) τοῦ
συγγραφέως. Κάθε συγγραφεύς, τὸ Corpus
incriptionum, κτλ. διηρέθη εἰς κομμάτια, τὸ
καθένα ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀρκετὰς σειράς,
ῶστε ἡ κάθε μία ἀπὸ τὰς ἐν αὐτῷ λέξεις, νὰ
μὴ ἀποσπάται ἀπὸ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου
καὶ νὰ εἶναι διποσδήποτε τελείωση τὸ λεγόμενον.
Τὸ διειρον τὸ διποίον δ Wolf πρῶτος πρὸ
ἔκαπτὸν χρόνων ὀνειρεύμην, τὸ σχέδιον τὸ διποίον
κάπως ἀπτότερον συνέλαβε καὶ ὑπεστήριξε ὁ
Halm εἰς τὰ 1858, καὶ τοῦ διποίου τὴν ἐπιτυ-
χίαν πρωδοποίησε δ Wölfflin μὲ τὸ Archiv
für lateinische Lexicographie (1882), τὸ
διειρον αὐτό, τὸ σχέδιον, ἢ ἴδεα, ἥσχισε νὰ
λαμβάνῃ ὅστα μαζὶ μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ νέου
αἰῶνος. Πρὸ διλίγων ἐτῶν ἥσχισε νὰ τυπώνεται
ὁ Thesaurus linguae latinae, σπουδαῖον
καὶ βαρὺ ἔργον, τὸ διποίον θὰ περιλάβῃ εἰς
τοὺς δγκώδεις καὶ ἀφιδνούς τόμους του δλας
τὰς λέξεις τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ δλα τὰ
χαρακτηριστικὰ ἢ ὅπωσδήποτε ἐνδιαφέροντα
χωρία εἰς τὰ δποῖα αὐτοῖς ἀπαντοῦν.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐβελτιώθησαν δλοι οἱ
συγγραφεῖς ἔως εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρχαιότητος: μερικοί, δ Κικρών λ. χ. ἀντιρροσ-
πεύεται μὲ τεράστιον ὀριθμὸν δελτίων, ἐνῷ διὰ
τὴν γραμματείαν, τὰς λέξεις τῆς λατινικῆς γλώσσης
μερικοί, δηλαδή, ἀπὸ τὰ σχετικὰ μνημεῖα
παρελήφθη καὶ ἐδελτιώθη ἀπὸ τὰ κατάλληλα
πρόσωπα κατ' ἐκλογὴν δλον τὸ διλικόν τὸ
διποίον ἐθεώρησαν αὐτὰ ἀναγκαῖον ἢ πρόσφο-
ρον, χωρὶς πάλιν νάποκλείεται ἡ πιθανότης
ὅτι ἐδῶ καὶ ἔκει παρελείφθησαν ἢ παρεβλέφθη-
σαν χρήσιμα στοιχεῖα).

Τὰ ἔχωριστὰ λεξικὰ δελτίων τὰ δποῖα μὲ

αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαρτίσθησαν ἀπὸ κάθε συγγραφέα, ἐνώθησαν ἀργότερα εἰς ἕνα μεγάλον λεξικόν, δηλαδὴ εἰς μίαν μεγάλην καὶ ἐνιαίαν συλλογήν δελτίων, ἡ δποία, κατὰ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, θὰ διατηρηθῇ καὶ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ λεξικοῦ. (Χωρὶς δμως νὰ γίνη πάλιν καὶ ἡ ἀνάλυσις εἰς τὰ μερικὰ λεξικά ἐλήφθη μόνον πρόνοια ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ καὶ εὔκολος ἡ ἀποκατάστασίς των, ἀν τυχὸν χρειασθοῦν ἀργότερα).

Ἡ μηχανικὴ ἐργασία ποὺ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ
συναχθοῦν καὶ καταταχθοῦν τὰ δελτία καὶ ἔτοι
ἔτοιμασθοῦν διὰ τὴν κατόπιν ἐργασίαν, εἶναι
ὑπερβολικὰ μεγάλη, κοπιαστικὴ καὶ πολυέξοδος·
προκειμένου διὰ μόνον τὸ στοιχεῖον C, ἕνας
βοηθὸς ἔχοιειάσθηκε μηνας δλοκλήρους διὰ νὰ
μαζέψῃ καὶ κατατάξῃ τὸ ὑλικὸν ἀπὸ τὰ διά-
φορα μερικὰ λεξικὰ καὶ τοὺς πίνακας, καὶ νὰ
τὸ παραδώσῃ ἔτοιμον εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς
ἐργασίας, ὃ ὅποιος ἀργότερα θὰ διαμοιράσῃ τὰς
λέξεις μὲ τὰ δελτία των, εἰς τοὺς ὑπὸ αὐτὸν συν-
τάκτας τοῦ λεξικοῦ, διὰ νὰ συντάξουν τὰ σχε-
τικὰ ἄρθρα.

'Αφοῦ ὑπερονικηθοῦν αἱ τεχνικαὶ αὐταὶ δυ-
σκολίαι, διενεργεῖται μία ἄλλη ἔργασία ἡ κρι-
τικὴ ἀναθεώρησις τοῦ ὑλικοῦ. Δὲν ξαναύ-
ποτβάλλονται δηλαδὴ οἱ δελτιωμένοι συγγρα-
φεῖς εἰς τελείαν κριτικὴν ἔρευναν — μία τόσον
μεγάλη ἔργασία θὰ ἐκαθιστοῦσε προβλη-
ματικὴν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ — ἀλλὰ τὰ
ἀλμψισθητούμενα, τὰ ἀθετούμενα ἢ τὰ διωρθο-
νόμενα χωρία ἔξετάζονται καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς
συντάκτας, οἱ δποῖοι κατόπιν αὐτοῦ ἐπιλαμ-
βάνονται τοῦ καθορισμοῦ τῶν διαφόρων ση-
μασιῶν κάθε λήμματος. Εἶναι εὔκολον νὰ φαν-
τασθῇ κανεὶς ποία προσοχή, πόσῃ ἔργασία, καὶ
ποῖα πολυνσχιδεῖς γνώσεις ἀπαιτοῦνται συχνὰ
πρὸς τοῦτο ἔνα ἀρρενόν μὲ μέτριον μέγεθος
ἀπαρτίζεται ἐπὶ τῇ βάσει 700 περίπου δελτίων,
εἰς τὰ δποῖα φέρονται ἀναγεγραμμένα χωρία
συγγραφέων δλων τῶν ἐποχῶν καὶ δλων τῶν
αἰδῶν τοῦ λόγου.

Κατὰ τὴν σύνταξιν, διάταξιν καὶ ἔκθεσιν τοῦ ὑλικοῦ ἀκόλουθεῖται τὸ ἀκόλουθον σύστημα: ἂν μὲν τὸ ἀρθρον εἴναι μικρὸν ἢ μέτριον καταχωρίζονται ὅλα τὰ χωρία εἰς τὰ ποια ἀπαντῷ ἡ λέξις, εἰδεμη (καὶ ἀπὸ τοῦ στοιχείου Σ καὶ ἔξῆς αὐτὸ δηλώνεται μὲ ἔνα ιστερίσκον) παρατίθενται μόνον ὅσα θεωροῦνται ἀπὸ τὸν συντάκτην πρόσφορα· ἐννοεῖται ἡ ἔκλογή δὲν είναι πάντοτε εὔκολος ἢ

ἐπιτυχής, ἀλλὰ ἄλλη λύσις θὰ ἦτο ἀσκοπος ἢ
ἀδύνατος. Ὁ ἀριθμὸς π. χ. τῶν σιναχθέντων
δελτίων διὰ λέξεις καθὼς τὸ bellum, τὸ cum
κτλ. εἶναι τεράστιος, καὶ ἡ μνεία ὅλων τῶν χω-
ρίων θὰ ἦτο περιττή μόνον διὰ τὸ atque
ὑπάρχουν 238000 περίπου δελτία Ἀλλὰ ὅλα
τὰ δελτία αὐτὰ διατηροῦνται, καθὼς εἰδαμεν,
παραμένουν ὡς διαρκῆς συλλογὴ τῶν δελτίων,
καὶ χορηγεύουν ὃς δριστικὸς πλήρης θησαυ-
ρὸς εἰς τὸν δόπον καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ἥμπορῃ
κανεὶς ἀντὶ μικρᾶς πληρωμῆς νὰ καταφεύγῃ
ὅταν τιχὸν χρειάζεται πληροφορίας πληρεστέ-
ρας ἀπὸ ὅσας θὰ τοῦ παρέχῃ τὸ ἔντυπον λεξικόν.

Πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἔξιτεροικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ Θησαυροῦ ὑπάρχουν ἔνας γενικὸς συντάκτης καὶ δέκα βοηθοί (συντάκται)· διὰ τὰ μὴ παρουσιάζονται δὲ ἐπιβραδύνσεις εἰς τὴν ἐκτύπωσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀπροόπτου ἐκτάσεως μερικῶν ἄρθρων, ἐλήφθη ἡ πρόνοια νὰ συντάσσονται καὶ τυπώνωνται συγχρόνως δύο τόμοι· μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον δταν δι' οἰονδήποτε λόγον σταματήσῃ ἢ ἀργοπορήσῃ ἢ ἐργασία τοῦ ἑνὸς τόμου, ἔξακολουθεῖ ἐντονωτέρα· ἡ ἐργασία τοῦ ἕτερον τὸν ἄλλον. Οἱ δύο συντάκται διανέμουν ἐπὶ τοὺς βοηθοὺς τὰ λήμματα μαζὶ μὲ τὰ σχετικὰ δελτία πρὸς σύνταξιν τῶν ἄρθρων, καὶ πειτα διαβάζουν καὶ διορθώνουν τὰ ἐπιστρεφόμενα χειρόγραφα. Ἀπὸ τὴν Λειψίαν ὅπου συνέπεται τὸ λεξικόν, ἐπιστρέφονται αἱ τυπογραφικὰ ταινίαι καὶ διανέμονται πρὸς διόρθωσιν εἰς τὰ μέλη τῆς συντάξεως, καθὼς καὶ εργικοὺς λογίους εὐγενῶς προσφερθέντας (J. Kutsch, Traube, πρὸς δὲ Pernice, C. F. W. Müller). Τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια ἔξαναελέγονται σελιδοποιημένα καὶ ἀντιβάλλονται· οἱ συντάξαντες τὰ ἄρθρα τὰ ἔξαναδιαβάζουν τυπωμένα, λέξιν πρὸς λέξιν, καὶ κατόπιν γίνεται δευτέρα διόρθωσις τῶν σελιδοποιημένων δομιών. Μετὰ τὴν τελειωτικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ ὕλλου, δὲ γεν. συντάκτης ἐπιθέτει τὸ imprimitur καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκτύπωσις.

Τὸ δὲ ὅλον ἔργον τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ θὰ
απαλάβῃ 12 τόμους· κάθε χρόνον τυπώνονται
0-65 τυπογραφικὰ φύλλα (4ov) ἀντὶ τῶν
7-100 ποὺ ὑπελογίζοντο· διὸ πρώτος τόμος
Α-Amuzdōn) κατηγόρωσε 127 φύλλα ἀντὶ τῶν
πολογίζομένων 100· διὰ τοὺς δύο πρώτους
δόμους ἔχειασθησαν περισσότερον ἀπὸ πέντε
η, ἐνῷ πρὸν εἶχαν ὑπολογισθῆ 2 1/2. "Εως
ὅρα ἔστοιχισε ἡ ἔργασία ἐπάνω κάτω 300 γι-

λιάδας, καὶ ἐν ὅλῳ ὑπολογίζεται εἰς ἕνα ἑκατομ.
περίπου. Γενικὸς δὲ συντάκτης εἶναι ὁ Δρ. Lom-
matzsch, διαδεχθεὶς τὸν Vollmer, τῷδε τακτι-
κὸν καθηγητὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Μονάχου.

Η παράδοσις είς τὴν δημοσιότητα τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ εἶναι ζήτημα χρόνου μόνον· οἱ τόμοι 1ος καὶ 2ος ἔχουν ήδη ἐκδοθῆ, οἱ τόμοι 3ος καὶ 4ος ενδισκούνται ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἡ συντάσσονται, τῶν δὲ ἄλλων 8 τόμων τὸ ὑλικὸν εἶναι περίπον ἔτοιμον· μερικὰ χρόνια λοιπὸν μόνον μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν δόπου θὰ ἔχωμεν ὅλοκληρον τὸν Θησαυρόν.

"Αν δέ, καθὼς εἶπε ὁ Diels, ἡ ἔκδοσίς του, ἐνῷ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη Ἑλληνικὸς Θησαυρός, εἶναι πρωτότυπον· ἀν εἰς κάθε βῆμα τῆς συντάξεώς του γίνεται καταφανῆς ἡ ἔλλειψις τῆς βάσεώς του, τοῦ Ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ· δὲν πρέπει τότε νὰ φανῇ παράδοξον, ἀν κατὰ τελευταῖα ἴδιως χρόνια συχνὰ ἀνακινῆται τὸ ζήτημα αὐτό. Τελευταίως (1904), ἔφερε πάλιν ἐπὶ τοῦ τάπτητος τὸ ζήτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ, ἡ Βρετανικὴ Ἀκαδημεία τοῦ Λονδίνου, προτείνασα δῆπος ἀπὸ κοινοῦ συνταχθῆ τὸ ἔλληνικὸν λεξικὸν ὧς εἰς τὰ 650 μ. X.

Αν δημως ή σύνταξις τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ ἔπειτε νὰ ὑπερικήσῃ τόσα καὶ τόσα ἐμπόδια, δὲν πρέπει νάπορήσωμεν, διτὶ δὲν. Θησαυρός, τὸ πολὺ δυσκολώτερον αὐτὸν ἔργον, κάμνει ἀπὸ τῶρα νὰ δειλοῦν, δσοι ἀναμετροῦν τὰς δυσκολίας τῆς συντάξεως του. Ιδοὺ πῶς τὰς παροιστάνει δὲν Diels:

«Αν ή συλλογή τοῦ λατινικοῦ λεκτικοῦ θη-
σαυροῦ εἶναι φοιβερὰ μεγάλη ἐργασία, προκει-
μένου νὰ συνταχθῇ ἔνα γενικὸν ἑλληνικὸν λε-
ξικόν, αἱ δυσκολίαι αὐξάνονται τεραστίως. "Οποιος
σκεφθῇ τὴν ἔκτασιν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας,
ἡ δποία εἶναι τούλαχιστον δέκα φοράς μεγαλυ-
τέρᾳ ὅποιος σκεφθῇ τὴν ποικιλίαν τῶν διαλέ-
κτων της, τὸν ἀπίστευτον πλοῦτον τῶν τύπων
της, τὴν ἐπίμονον ἐπίζησιν τῆς κλασσικῆς
γλώσσης διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων ὡς εἰς
τὴν πτῶσιν τῆς Πόλης, ὃς εἰς τὴν σημερινὴν
ἡμέραν ὅποιος ἀκόμη ἡξεύρει ὅτι αἱ ἐκδόσεις
σχεδὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν εἶναι
ἐντελῶς ἀκατάλληλοι πρὸς δελτίωσιν, ὅτι διὰ
πολλοὺς σπουδαίους συγγραφεῖς δὲν ὑπάρχουν
καν̄ κριτικαὶ ἐκδόσεις ὅποιος σκεφθῇ τὴν κατά-
στασιν τῶν συλλογῶν τῶν ἀποσπασμάτων καὶ
τῶν εἰδικῶν λεξικῶν· αὐτὸς θὰ ίδῃ ὅτι μᾶς λει-
πουν ἀκόμη ὅλαι αἱ βάσεις, ἐπάνω εἰς τὰς ὁ-
ποίας θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐποικοδομηθῇ ἔνας
Ἑλληνικὸς Θησαυρός.

⁷Αλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν
ιαύτας ἐκδόσεις καὶ συλλογὰς ἀπὸ τὸν "Ομη-
ρὸν ἕως εἰς τὸν Νόννον, ἡ καθὼς ἐπρότεινε ὁ
ρούμπιμπαχερ εἰς τὸ Λονδίνον, ἕως εἰς τὸν 'Απο-

όλιον ἀκόμη καὶ ἀν̄ πομθέσωμεν ὅτι ἔνα τερά-
τιον ἐπιτελεῖον ἀπὸ λογίους τὰς διορθώνει, τὰς
ἀλτιώνει καὶ κάμνει τὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι ἔνα με-
λλό σπίτι φυλάσσει καὶ στοιβάζει τὰς χιλιάδας
ουτιά, ποῦ θὰ εἰνθεοῦν καιρός, χρῆμα, δύνα-
μις, διὰ νὰ κοσκινισθοῦν τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ
ὅν δελτίων καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἡ τάξις μέσα εἰς
ὁ χάος αὐτό; Ἀφοῦ ἡ ἀναλογία τῆς λατινικῆς
φρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γραμματείαν εἶναι 1:10,
ἀπέρι πρέπει νὰ ἀπασχολῇ τὸ γραφεῖον τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Θησαυροῦ τοῦλάχιστον 100 λογίους.
Ἐπὶ κεφαλῆς των πρέπει νὰ εἶναι ἔνας γενι-
ὸς συντάκτης, ὁ διποῖος θὰ ἐπρεπε νὰ εἶναι
ἄλλον στρατηγὸς παρὰ συντάκτης. Καὶ ἔπειτα
ταν αὐτὴ ἡ κοδότις τῶν συντάκτων ἐτελείωνε
φραγματικῶς τὸ ἔργον της, καὶ ὁ Σύνδεσμος
ὅν Ἀκαδημεῖων, ὁ διποῖος ὃς γνωστὸν δὲν
φει πούτε πεντάρα, κατορθώσῃ καὶ εῦρῃ τὰ
ἔκατομμύρια ποὺ χρειάζονται διὰ νὰ ἔβηγουν
τοῦ 120 τόμοι, ἀν̄ ἀκόμη οἱ λόγιοι ἐγίνοντο τόσῳ
λούσιοι, ὥστε νὰ προμηθευθοῦν τὸν Thesau-
rus Graecus ἀντὶ 7000 φράγκων, πῶς θὰ
ιαβάσῃ κανεὶς καὶ πῶς θὰ καταπιαστῇ ἔνα
έρας σὰν αὐτό;

"Ἄς ὑπόθεσωμεν δτι ζητεῖ κανεὶς νάνατρέεῃ
ίς τὸν μέλλοντα Γενικὸν Θησαυρὸν διὰ τὴν
πουδαίαν λέξιν λόγος. Ὁ Bonitz ἀφιερώνει
ίς τὸν Jndex Aristoteleus, δ ὅποιος ἔστη-
ώνει μόνον τὰ σπουδαιότατα, χωρὶς καθόλου
ὰ εἶναι τέλειος, 600 σειράς, δι' αὐτῆν μόνην
ήν λέξιν, εἰς τὸν ἕνα συγγραφέα. Ἀν τώρα
κεφθῇ κανεὶς πραγματείαν ἔχετάζουσαν τὴν
έξιν δι' ὅλου τοῦ ἐλληνισμοῦ, θὰ ἴδῃ δτι
δόλην τὴν βραχυλογίαν, δὲν ἥμπορει παρὰ νὰ
ίνη τὸ ἄρθρον τεραστίως μεγάλον περισσότερον
αρὰ δσον ἐπιτρέπει δ σκοπὸς ἐνὸς λεξικοῦ¹.

Καὶ ὅμως ὁ Thesaurus αὐτὸς linguae Graecae δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὄνειρον χαιρικὸν καὶ ἀπραγματοποίητον. Ο Vollmer, διευθύνων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τὰς ἐργασίας ἡς συντάξεως, εἶπε, σχετικά μὲ τὸ ζήτημα αὐτό,

¹ H. Diels Der lateinische, griechische, deutsche Thesaurus; εἰς τὰ Neue Jahrbücher für das klassische Altertum XV (1905) 1,10, 6. 692. Ἐκεῖ εὑρίσκονται καὶ ἀλλα ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι. Ἀπὸ τῆς ἑδῶ παραθετομένας περὶ τῆς συντάξεως τοῦ ατινικοῦ Θησαυροῦ, εὑρίσκονται κανεὶς πολλάς εἰς τὸ φέροντος τοῦ E. Vollmer Vom Thesaurus linguae latinae εἰς τὰ Neue Jahrbücher κλ. XIII (1904) I, 1.

είς τὴν 47ην Σύνοδον τῶν Γερμανῶν φιλολόγων εἰς τὴν Χάλλην: « Ἀν ἔμελλα ἐγώ νὰ ὑποβάλλω μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ λατ. θῆσαυροῦ ἔνα ὑπόμνημα διὰ τὴν πρακτικὴν προετοιμασίαν ἐνὸς Ἑλλινικοῦ Θῆσαυροῦ, πολλὰ θὰ ἡμποροῦσα νὰ εἰπῶ μὲ τὰ ὄποια θὰ ἐφαίνετο ὀλιγώτερον οὐτοπικὸν ἔνα σχέδιον, ποὺ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ. Μίαν φορὰν θὰ ἔλθῃ ὁ Ἑλληνικὸς θῆσαυρος, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἔλθῃ, αὐτὸς εἶναι βέβαιον ».

Πότε θὰ γίνη αὐτό, ποῦ καὶ πῶς, αὐτά εἶναι ἀκόμη πρόσωρα καὶ ἀβέβαια: ἀκόμη καὶ ἡ μιρφή του δὲν ἥμπορει νὰ θεωρηθῇ γνωστή μετ ἀσφαλείας κατὰ τὸν Diels «δέ μόνος δυνατὸς τρόπος τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἔνα Γενικὸν λεξικόν, εἶναι νὰ γίνῃ ἔχωριστὴ ἐπεξεργασία τῆς ὑπερπλουσίας λογοτεχνίας, ἡ δύοια φυσικὰ καὶ μόνη της χωρίζεται εἰς μερικὰς κατηγορίας (ποιητική, ιστορική, οητορική, ἐπιστημονική, κτλ.) καὶ ἔπειτα νὰ συνταχθοῦν ἀντὶ ἐνὸς Μεγάλου δέκα ίσως Μερικὰ Λεξικά».

Όπωσδήποτε ή προκαταρκτική ἐργασία δὲν θάργηση πλέον καὶ ηδη ἀγγέλεται ή ἔκδοσις ἐντὸς τοῦ ἔτους εἰς τὴν Βιέννην ἀπὸ τὸν Kretschmer τοῦ περιοδικοῦ Glotta, τὸ δόποῖον θὰ δημοσιεύῃ λεξιγραφικὰς ἐργασίας καὶ μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν. Ή σύνταξις τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ Θησαυροῦ, ἡ περὶληψις ίδιως εἰς αὐτὸν καὶ ἀντιπροσώπευσις τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, ἀναμένει τοὺς Ἑλληνας φιλολόγους νὰ ἐργασθοῦν μεταξὺ τῶν πρώτων διὰ τὸ μέγα, τὸ ἔθνικὸν αὐτὸν ἔργον.

* * *

Αλλ' ἀν διά σύνταξις ἐνὸς Thesaurus Graecus εἶναι καθήκον καὶ ζήτημα τιμῆς διὰ τὴν ἐπι-
στήμην, τὴν γερμανικὴν δόσω καὶ τὴν Ἑλληνι-
κήν, διά σύνταξις ἐνὸς Νεοληνικοῦ Λεξικοῦ εί-
ναι καὶ αὐτὴ ἔνα ζήτημα, ποῦ περισσότερον
ἀπὸ κάθε ἄλλο πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν νέαν
γενεὰν τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων, προστκόντως
καταρτιζομένων εἶναι ζήτημα τὸ δόποιον διεκ-
φεῦγον τὰ δρια τῶν κύκλων φιλολόγων καὶ
γλωσσολόγων ἔχει κατ' ἔξοχην ἐθνικὴν σημα-
σίαν, καὶ καιρὸς θὰ ἦτο νὰ ληφθῇ φροντὶς διὰ
νὰ γίνωνται κάπως συστηματικάτεραι αἱ προ-
καταρκτικαὶ ἐργασίαι, τῶν δοποίων δὲ ἔκτασις
καθὼς δείχνει ἡ σχετικὴ ἐμπειρία ποτὲ δὲν ἥμ-
πορεῖ νὰ ὑπολογισθῇ δόσω πρέπει μεγάλῃ. Διὰ
τὴν σύνταξιν τοῦ Γερμανικοῦ θησαυροῦ, ὑπο-
λογίζει ὁ Diels ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας τοῦ

ΜΑΝΟΔΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

Λατινικοῦ θησαυροῦ, ὅτι ἡ δελτίωσις δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρχίσῃ ποὺν ἀπὸ τὸ 1950, ἀν, ἐννοεῖται, ἀρχίσῃ ηδη ἡ ἔργασία ποὺν πρέπει νὰ προηγηθῇ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν πρέπει:

1). Νὰ δημοσιευθοῦν ἐκδόσεις φιλολογικαὶ τῶν πηγῶν ἢ τῶν λογοτεχνικῶν μνημείων, ὅσα είναι ἀνέκδοτα ἢ ἔξετυπώθησαν ἀργαίωτεον.

2). Οι κλασσικοί συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς ἐπιστημονικὰς ἐκδόσεις, εἰς τὰς δύοίας νὰ γίνωνται εὔκολα αἱ παραπομπαί, καὶ νὰ συνδέωνται ἀπὸ εἰδικὰ λεξιλόγια.

3). Αἱ σπουδαιόταται διάλεκτοι πρέπει νὰ μελετηθοῦν καὶ περιγραφοῦν φωνητικῶς, γραμματικῶς καὶ λεξιλογικῶς, σύμφωνα μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης.

4). Τὰ πραγματικὰ ὄντα (Realien) ποέ-
πει νὰ ὑπάρχουν ἔξτασις μένα εἰς περιεκτικὰς
ἔγκυωλοταιδείας καὶ εἰδικὰ λεξιλόγια.

‘Η Ἀκαδημεία τοῦ Βερολίνου, ἥρχισε ἥδη νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά’ ἔσυστηθήκε μία «Γερμανικὴ ἐπιτροπὴ» καὶ ὑπὸ τὴν δόηγίαν τῶν καταλλήλων προσώπων ἥρχισαν ἐργασίαι καθὼς αἱ ἀκόλουθοι: δημοσιεύσεις ἀνεκδότων μεσαιωνικῶν γερμανικῶν κειμένων, παρασκευὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως κλασικῶν (Wieland, Klopstock, Winckelmann, Justus Möser, Hamann), ἐπεξεργασία ἐνδεικνυόμενων ιδιωτικοῦ, ἔρευναι τῆς ἴστορίας τῆς νέας ὑψηλ. γερμανικῆς ἀπὸ τὸ 1300 ἕως εἰς τὸν Γκαίτε, καταγραφὴ τῶν λογοτεχνικῶν κειρογράφων ἕως εἰς τὸν 16ον αἰῶνα.

Αι Ἰδιαι ἡ ἀνάλογοι θὰ είναι αἱ ἐφρασίαι
μιὰ τῶν δποίων θὰ συναχθῇ τὸ ἀπαραίτητον
ιλικὸν τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ. Ἀφοῦ δὲ
ἡς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημείας ὑπάρχει πρὸς τὸ
ταρὸν μόνον τὸ περίκοσμον κτίριον, τὸ ἔργον
δὲ δποῖον δικαιωματικῶς εἰς αὐτὴν θάνηκε,
τεριέρχεται εἰς τὴν «Γλωσσικὴν Ἐταιρείαν» ἡ
ποία ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν
δρύθη, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ δρα-
τηριότητα τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ Γ. Χατζι-
άκι. Νομίζομεν δτι εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἐ-
ταιρείαν ὅχι μόνον τὸ εὐχάριστον δικαίωμα,
λλὰ καὶ τὸ βαρὺ δσφ καὶ εὐτυχὲς ἀνήκει καθῆ-
τον, νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰς προκα-
ρικτικὰς ἐργασίας διὰ τὸ Λεξικὸν τῆς ἐθνικῆς
ας γλώσσης ἡ δὲ σύνδεσις τῆς ἐφρασίας αὐτῆς
ἐ τὸ ὄνομα τοῦ Χατζιδάκι, ὡς πρωτεργάτου
αἱ ὁδηγοῦ, ἀποτελεῖ τὸ ἀσφαλέστατον ἔχεγ-
υον διὰ τὴν ἐπιτυγίαν.

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

МПЕТОВЕ

χει τῆς συγκινήσεως ταύτης, εἶνε συνάμα πνεῦμα· ὁ Μπετόβεν βεβαίως δὲν θ' ἀπεκήρυξε τὸν δρισμὸν τῆς νεαρᾶς του φύλης. Ἡ μουσικὴ του ὑπέρ πᾶσαν ἄλλην εἶνε πνεῦμα.

Τὸ ἔγον τοῦ Μπετόβεν εἶνε ἐν τῶν θαυμα-
στοτάτων προϊόντων τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ τῆς
ἀνθρωπίνης λογικῆς. Ὁ θέλων νὰ συγγράψῃ τὴν
ἰστορίαν τῆς μορφῆς ἢ τῆς κατηγορίας ταύτης
τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, τὴν ὅποιαν καλού-
μεν μουσικὴν σκέψιν, θ' ἀνεγνώριζεν ἀσφαλῶς
ὅτι ὁ Μπετόβεν δεσπόζει αὐτῆς διολκήδον καὶ
ἀπὸ ὑψίστης περιποῆς. Ὁ Μπετόβεν εἶνε ἀπὸ
ὅλους τοὺς μουσικοὺς ἔκεινος ὁ ὅποιος ἐφιλο-
σόφησε μετὰ μείζονος μεγαλείου, δυνάμεως,
εὐρυθμίας καὶ ἐλευθερίας. Ὁ Μπάχ παραβαλ-
λόμενος πρὸς αὐτὸν παρίσταται σχολαστικός ὁ
Χάύδην, αὐτὸς οὗτος ὁ Μόζαρτ, καπτως ἰσχνός
ὁ Μένδελσον εἶνε πέραν τοῦ δέοντος χαρίεις,
ὁ Σοῦμαν σκοτεινὸς καὶ ὁ Βάγνερ ἀσυμμέτρως
μέγας.

Τόσῳ ἀπολύτως καθαρὰ εἶνε ἡ πνευματικότης τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μπετόβεν ὥστε οὗτος σχεδὸν ἐντελῶς περιεφρόνησε τὸ θέατρον, τὸ πέραν τοῦ δέοντος πραγματικὸν καὶ πέραν τοῦ δέοντος αἰσθητὸν δύ' αὐτόν. Ὁ Μπετόβεν ἔδημοιούργησεν ἰδεάς καὶ ὅχι πρόσωπα ὁ λόγιος αὐτοῦ δὲν ἐνεστρώθη, καὶ παρὰ πάσαις ταῖς τέχναις τὸ τοιοῦτον ἀπρόσωπον εἶνε οὕτως εἰπεῖν πρωτόφανές. Ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἔχουσι τὰ πρότυπα αὐτῶν. Αὐτὴ ἔτι ἡ ἀρχιτεκτονική, ὅταν ἀνεγειρῇ ἀνάκτορον ἢ ναόν, περιορίζεται καὶ ἀπομονοῦται ἐν τῷ θέματι ἡ ἐν τῇ τῇ ἰδέᾳ τὴν ὅποιαν ἔξελεξε Παρὰ τῷ Μπετόβεν ἔξεναντίας ἡ σκέψις ὑφίσταται καὶ ὑπάρχει ἔξι πάστης συγκεκριμένης μορφῆς. "Αὐλος, ἀνώνυμος, ἔξελίσσεται χωρὶς τίποτε νότην καθορίζῃ καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ τὴν ἐλαττώνῃ.

τε
λη
νη
τη

α-
είς
δς

ον

Αλλ' οὐχὶ διλγώτερον τοῦ πνεύματος δὲ Μπε-
τόβεν ἀποκαλύπτεται ἐνδόξως εἰς τὴν ψυχὴν
καὶ ἀπὸ τὴν διπλῆν ταύτην ἐνδοξὸν ἀποκάλυ-
ψιν ἀποτελεῖται ἡ λαμπτηδῶν του. Ἰσως μάλι-
στα εἶνε ἔτι τελειότερος καὶ θειότερος διὰ τοῦ
πάθους ἢ διὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου. Προτοῦ νὸ^ν
εἶνε ἡ μεγίστη διάνοια τῆς μουσικῆς, εἶνε
φρονῶ, ἡ μεγίστη αὐτῆς καρδία.

Ο Καρδιάνι δικαιώς ἀποκαλεῖ ἥρωα πάντα

Ο Καρκανός οποίας απειλεῖ την πόλη της Αθήνας με την κατάσταση της στην Ελλάδα.

σις τῆς ὑπεροχῆς του. Καθιέρωσε διὰ τοῦ ὄνοματος τούτου τινὰς ποιητάς· ώς τὸν Δάντην τὸν Σαΐζπηρ. Διατί νὰ μὴ χαιρετίσῃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μπετόβεν τὸν μουσικὸν ἥρωα. Παρὰ τῷ Μπετόβεν τὸ πᾶν εἶναι ἡρωϊκόν διαβίος καὶ τὰ ἔργα του. Εἶνε γνωστὸν τί τῷ ἐπέπρωτῳ νὰ ὑποφέρῃ καὶ τί ὑπέφερεν. Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν ἦτο κωφός. Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν ὁ Μπετόβεν δὲν ἤκουε πλέον τὸν Μπετόβεν. Ἡγάπησε καὶ δὲν τὸν ἥγαπτοσαν. «Εἰς τὴν Ἀπούσαν Ἀγαπωμένην» ἴδουν διάτιλος μιᾶς συλλογῆς του ἀπὸ lieeder. Ἄλλοι μονον! Ὁπωσδήποτε καὶ ἀνὴν ἐκαλεῖτο αὐτη, Thérèse de Brunswick, Julietta, Guicciardi, Thérèse Malfatti, ἡ ἀγαπωμένη τοῦ Μπετόβεν ὑπῆρξεν ἡ αἰωνία ἀπούσα. Ἀνευρέθη μεταξὺ τῶν σημειωμάτων του ἡ σπαρακτικὴ αὐτη ἐπίκλησις. «Ἀκούσε με, Ον τὸ δποῖον δὲν ἤξενύρω πῶς νὰ δονομάσω! Εἰσάκουσον τὴν δέησιν τοῦ δυστυχεστάτου δλων τῶν θνητῶν, τοῦ ἀτυχεστάτου δλων τῶν πλασμάτων σου!» Καὶ ἀλλαχοῦ ἀνεφώνει: «Ἐν τούτοις θὰ ἔξακολουθήσω ἀντιπαλαίων γενναίως κατὰ τῆς σκληρότητος τῆς τύχης. Ομνύω δὲν δὲν θὰ κατορθώσῃ αὕτη νὰ μὲ κάμψῃ καὶ νὰ μὲ ταπεινώσῃ». Η τύχη πράγματι δὲν τὸ κατώρθωσε, καὶ περὶ τοῦ ἀγώνος καὶ περὶ τοῦ θριάμβου τοῦ Μπετόβεν, τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐσαεί, τὰ ἔργα αὐτοῦ πάντα θὰ μαρτυροῦν.

Μία συμφωνία, μία εἰσαγωγή, μία ξέτι σού-

νάτα τοῦ Μπετόβεν εἶνε σχεδὸν πάντοτε μία
ἡθικὴ παράστασις, ἡ ἀναπαράστασις ἀγῶνος
ἔξαισιον καὶ ἐν τέλει θριαμβευτικοῦ. Ὁ Μόζαρτ
κατέχει τὴν γαλήνην. Ὁ Μπετόβεν κατακτᾷ τὴν
δόξαν. Τί εἶνε ἡ ἡρωϊκὴ συμφωνία, ἡ συμφω-
νία εἰς δο ἔλαττον, τὸ τρίο τὸ ἀφιερωμένον εἰς
τὸν ἀρχιδοῦκα Ροδόλφον, ἡ διὰ κλειδούμβα-
λον σοννάτα ορ. iii, ἡ Σοννάτα τοῦ Κρότυτεο,
τί εἶνε κάθε ἔνα ἀπὸ αὐτὰ τ' ἀριστουργήματα,
ἄν μὴ τὸ δρᾶμα μιᾶς ψυχῆς παλαιούσης κατὰ
τῆς τύχης, κατὰ τῆς ὁδύνης ἢ κατὰ τοῦ ἔρω-
τος κατὰ τοῦ ἔξω κόσμου ἢ καθ' ἐαυτῆς, ἐν
ἐνὶ λόγῳ κατὰ δυνάμεως τὴν δποίαν ἀντιμετω-
πίζει καὶ τὴν δποίαν ἐπὶ τέλους κατανικᾷ; Εἶνε
γνωστὴ ἡ μέθη ἡ ἐκ τοιούτων νικῶν γνωστὸν
μετὰ ποίας ἀπεγνωσμένης καὶ παραβόλου φρενί-
τιδος ὁ Μπετόβεν περιπτύσσεται θλίβων τὸ ἄλω-
θὲν ἰδεῶδες. Ἡ θέλησις παντοδύναμος, ἴδούν ὁ
ψυχιστος βαθμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου μένους, καὶ
ἴδούν ὅλος ὁ Μπετόβεν. Καὶ διὰ τούτου ἔτι ὁ
Μπετόβεν εἶνε ὁ πρώτιστος πάντων διὰ τούτου
ἐν τῷ Ἐργῷ αὐτοῦ τὸ Καλὸν προσεγγίζει εἰς
τὸ Ἀγαθὸν καὶ διμοιάζει πρὸς αὐτό. Ἡ ζωὴ
εἶναι ἐν μυστήριον «ἀπόρροητον ἀποκεκαλυμμέ-
νον» ὡς λέγει ὁ Γκαΐτε, τὸ δποίον ὅλοι παρα-
τηροῦμεν, τὸ δποίον δλίγιστοι διαβλέπομεν.
Μυστήριον διὰ τὸ πνεῦμα καὶ μυστήριον διὰ
τὴν ψυχήν. Ὁ Μπετόβεν εἶνε ἐκ πάντων τῶν
μουσικῶν ἐκεῖνος ὁ δποίος ἐν τῷ διτλῷ τούτῳ
μυστηρίῳ εἶδε βαθύτατα.

[Μετάφρ. Χρ. Θ. Δ.] CAMILLE BELLAIGNE

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ ΥΠΟ Ν. ΑΛΕΚΤΟΡΙΔΗΝ

ZAPHEION

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ νέα ἡδονή

ΕΚΤΟΣ τῶν παλαιῶν ἡδονῶν, ποὺ ἔχάρισεν ὁ παγκόσμιος Θεὸς εἰς τὰ ζῶα καὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῶν ὅπιών ἡ ἐπιθυμία γεννᾶται κατὰ φυσιολογικὴν τάξιν, περιορίζεται ἡ ἀτάξιαν καὶ ἔκτος ἐκείνων ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἐφευρήκαν μὲν τὸν καιρὸν, ὑπάρχουν μερικαὶ τὰς ὅποιας ιδιαιτέρως ἐδημιούργησεν ὁ πασγνωστος Ἑλληνικὸς Θεὸς ἢ ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ὀνομάζεται συνηθέστερα. Μεταξὺ αὐτῶν εἰνε καὶ ἡ ἡδονὴ τῶν ἐκλογῶν, μία ἡδονὴ, ποὺ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλαύει τὴν πλέον συβαριτεκτή τελείωτητα, πολυτέλειαν καὶ ποικιλίαν. Ή νέοι ἡδονὴ τόσον ἔγινε φυσιολογικὴ ἀνάγκη διὰ τὸν νεοελληνικὸν ὅργανισμόν, ώστε, λαμβάνων ὃν πψιν τὸ φυσιολογικὸν ἀξιωμα, διὰ τὴν λειτουργία γεννᾶται τὸ ὅργανον, τείνω νὰ πιστεύσω διὰ ἀπέτητες καὶ ιδιαιτεροὺς ψυχικὸν κέντρον εἰς τὸν νεοελληνικὸν ἔγκεφαλον.

Τάς ημέρας αὐτάς δόλη ἡ Ἑλλάς, ὑπὸ τὴν ἔποιψιν αὐτήν, διατρέχει πάλιν τὴν κανονικὴν περιόδον τοῦ εἰδικοῦ ὀντοῦ ὁργασμοῦ. Πρέπει νὰ είνε κανένας τυ-
φλὸς διὰ νά μὴν τὸ βλέπῃ. Ὁ κ. Μερκούρης, ὁ κ.
Πυρῆς, ὁ κ. Ρετονίας, ὁ κ. Σκυλίτσης, ὁ κ. Δαμαλᾶς
καὶ αἱ λοιπαὶ μυριάδες τῶν ὑποψήφιών δημάρχων
καὶ συμβούλων τοῦ κράτους δὲν είναι παρὰ ἀπλαῖ
προφάσεις. Ἐὰν ἀντὶ ὅλων αὐτῶν ὑπῆρχαν ἴσαριθμα
εἰδώλα, ἔσσανα ἡ ἀπλᾶ σύμβολα, ὁ ἐκλογικὸς ὁργα-
σμὸς θὰ ἐλάμβανε πάντοτε τὴν ἰδίαν μορφὴν καὶ σφο-
δότητα καὶ δὲν θὰ ἔλειπε τίποτε ἀπὸ τὰ χαρακτηρι-
στικὰ τοῦ ἐκλογικοῦ παραληγήματος, μέχρι τῶν ὑπ-
σιῶν τοῦ ἀιματος, ποὺ τόσον ἀφθονον ἔχειν τὰς ἡ-
μένους αὐτάς.

Έχω όντας δψιν μου δλας τάς άντιρρήσεις αί δόποια
θάντιταχθοῦν εἰς τὴν θεωρίαν μου αὐτήν. Τὸ δτι τὰ
αἱρετὰ ἀξιώματα ἀνυψώθησαν εἰς προσοδοφόρον ἐ-
πάγγελμα, εἰς τοῦ δποίου τὰ κέρδη μετέχουν κατὰ
διαιρόδρους ἀναλογίας ἐκλογεῖς καὶ ἐκλεγόμενοι, τὸ
δτι αὶ ἐκλογικάι σερενάδαι, αἱ δποίαι ἀπηκούν δλον
τὸ πάθος ἐρωτευμένων ψυχῶν, ἀποτείνοντα συνήθως
εἰς τὰ δημόσια, δημοτικά καὶ λιμενικά ταμεία («ἔν
τινι ταμείῳ μέλιτος ἐκχυθέντος μιᾶι προσπτᾶσαι
κατήσθιον» λέγει γεω-Αἰσωπος) τὸ δτι ὁ στόμαχος
κατὰ μέγα μέρος εἶνε δ μέγας τελετάρχος τῶν ἐκλο-
γικῶν ἑορτῶν καὶ τόσα καὶ ἀνάλογα ἐπιχειρήματα,
δὲν ἀποτελοῦν σοβαράς ἀντιρρήσεις. Τὰ ἄμεσα δη̄ μη-
μεσα συμφέροντα δὲν ἀποτελοῦν οὔτε τὸ μυριοστὸν
ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐκλογικῆς μέθης. Καὶ αὐτὸ εἶνε
πρὸς τιμὴν τῆς νεοελληνικῆς ψυχολογίας· Ή ἐκλογικὴ
μέθη, μὲ δλην τὴν βαναυσότητα τῶν ἐκδηλώσεών της,
εἶνε περισσότερον ίδανική ἀπ' δτι φαίνεται. Αὐτὸ
εἶνε βέβαιον.

ετείνε περαύον. Οἱ κ. Μερκούνης. Πυρῆς καὶ Σα είμπορει νὰ είνε υπερήφανοι. Ταχιγύρω των πετούν ἔρωτες μὲ τὰ πλέον ἄνηλα πτερά, ὅσον καὶ ἀν δόμοιαζουν μὲ βθέλλας. Ὑπάρχουν ἀνθρώποι οἱ ὅποιοι είνε ἔτοιμοι νὰ χύσουν εἰς τὰ πόδια των τὸ αἷμα τους καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν τους, πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ τὸ ἔκαμναν διὰ τὸ κοματάκι τοῦ ψωμιού ποὺ ὑποτίθεται ὅτι περιμένουν ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸν τους. Εἶνε ἔτοιμοι νὰ τὸ χύσουν, ποτως θὰ τὸ ἔχουναν διὰ τὴν ἐφωμένην τους ἡ τῆται πατριδῖα. Ὑπάρχουν γυναικεῖς, καὶ ὥραιοταται μάλιστα, ποὺ θὰ ἥσσαι νὰ λησμονήσουν τὸν ἔ-

οαστήν τους και νὰ φιλήσουν εἰς τὸ στόμα τὸν κ. Μιστρώτην, ἐάν ή δημαρχικὴ του ὑποψηφιότης εἰμ-
ποδούσε νὰ τοὺς δώσῃ την ἔκλογικὴν μέθην. Υπάρ-
χον γάρ ἀθῶα βρέφη, εἰς τὴν ἡλικίαν, ποὺ δὲν γνωρίζει
κανένας ἀντί γεννηθῆ Ρότσιλδ ή Σακουλές, τὰ δοποῖα
πιπιλίζουν ἐνα ὄνυμα ὑποψηφίου μὲ τὸν ἔφωτα ποὺ
πιπιλίζουν τὴν βρόντην τῆς ζωῆς των. Καὶ διὰ νὰ μὴ
πολυλογῷ, ἐγνώρισα μέξισθεστον κύριον ποὺ θὰ ειμ-
πορδουσε νάγορασῃ τὰ δημοτικὰ ταμεῖα τῶν Ἀθηνῶν
καὶ τὸν Πειραιῶν — δό λόγος τὸ φρέσον διότι τάς, ἡ-
μερας αὐτάς θὰ είμπορδουσα νὰ τάγγοράσω κ' ἔγω —
καὶ διοῖς εἰς τὰς περασμένας ἐκλογας δὲν ἐκοιμήθη
τρεῖς νύκτας, διότι ἀπέτυχεν ὁ ὑποψηφιός του. Εἰδε
κανένας παρόμοιον ἔφωτα, εἰς ἡλικίας καὶ κράσεις,
ποὺ ὅλα τὰ ἄλλα αἰσθήματα η δὲν ἔχουν ἀνάψει ἀ-
κόμα η ἔχουν στρύσει διὰ παντός; Ἐγώ τὸν είδα μό-
νον εἰς ἡμέρας ἐκλογῶν.

Κανένας λοιπόν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νάποβλέπη μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸ πολύμυροφον ἐκλογικὸν πα-ραλήρημα. Εἰναι ἔνα παραλήρημα ποὺ ἔχει τόσα στοιχεῖα εὐγένειας δισα δὲν φωντάζεται κανένας. Καὶ εἰνει μία ἡδονὴ ποὺ τὴν γνωρίζουν μόνον δοσι τὴν ἐδοκίμασσον. Θὰ ἦμουν πολὺ εὐτυχῆς ἂν είχα γνωρίσει ἀρκετά τὴν νέαν αὐτὴν ἡδονήν, διὰ τὰ τὴν ὑμήσιον μὲ τὸν λυρισμὸν ποὺ τῆς ἀξίει καὶ μὲ τὸ πάθος ποὺ κάμει ταῖς φωνάς νά λυποθυμοῦν καὶ νά τρέμουν εἰς τὰς ἐκλογικὰς νυντιφδίας. Δυστυχῶς, ἀπὸ φυσιολογικήν μου ἀτέλειαν, δὲν τὴν ἐγγνωρίσα αἰκόμη καὶ αἰκόμη δὲν αἰσθάνθηκα τὸν πόθον νά ἐναγκαλισθῶ τὸν κ. Μερκούρην, μὲ δῆλην τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπτην ποὺ τοῦ ἔχω, νά φιλήσω τὸν κ. Πυρηνή, νά τραγουδήσω μίαν σερενάδαν κάτω ἀπὸ τὰ παραδίχυρα τοῦ κ. Σκυλιώντση, νά προσφέρω ἔνα τριαντάφυλλον εἰς τὸν κ. Ρετσίναν καὶ νά σφιξω ἐρωτικὴν τὴν μέσην τὸν κ. Δαμαλᾶ. "Υπάρχουν ὄμως οἱ ἀνθρώποι ποὺ τὸ κάμινουν, ποὺ χύνουν τὸ αἷμα των ἀκόμα καὶ ποὺ θὰ ἴσσαν ἔτοιμοι ναντοκτονήσουν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ παραδίχυρα των. Και ἔνοσα ὑπάρχουν καὶ ἐνόστα τούς βλέπω καὶ τοὺς ἀκούω δὲν εἰμιορθῶ νά μην ἀναγνωρίσω τὴν νέαν ἡδονὴν καὶ νά μην τὴν ἐκτίμησο κατ' ἀξίαν.

“Η ἐκλογική ἡδονή είνε ἔνα φυσιολογικόν γεγονός. Καὶ μὲ τὸ νὰ είνει ἡδονὴ καταντῷ συγχρόνως καὶ βιο-λογική ἀνάγκη. ‘Εάν δὲν μὲ πιστεύετε δοκιμάσατε νὰ καταργήσετε τὰς ἐκλογές. Θά δῆτε ὅτι ὅλοι οἱ ‘Ἐλλη-νικὲς θὰ γεύσουνται ἀπὸ ἔξανθήματα.

E. N. B.

TA BIBAIA

*Παῦλος Νικοβάνας «Παγὰ Λαλέουσα» Ἀθῆναι
"Εκδοσις «Παναθηναϊών» 1907.*

ΜΟΛΙΣ ἔφερε τὰ μάτια μου στὰ τετράστιχα τοῦ Νιοβάνα, ἔννοιωσα ἕνα πόθο μέσα μου· νὰ διαβάσω τὴν «Ἐλληνικὴ Ἀνθολογία». Ο πόθος αὐτὸς δείχνει πῶς πολλὲς φορὲς καὶ τὸ βιβλίο ποὺ μᾶς βλέπετε νὰ κρατᾶμε δὲν εἶναι κατὶ σάν ἀπὸ τὴν τύχη φερμένο χωρὶς λόγο, κ' ἔξω ἀπὸ τὸ εἶναι μας. Κ' ἔνα βιβλίο εἶναι σα μιὰν ἴδεα, κ' ἔνα διάβασμα μιὰ ἐφωτιά λειτουργία γιὰ κάποια γέννηση. Πρόχειρο ηδρά τὸν ἔνα μόνο τόμο τῆς Ἐλληνικῆς Ἀνθολογίας ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ Διδότου. Ξανάειδο, καὶ προσεχτικώτερα τὰ πέρασα τὰ ἐρωτικά, τὰναθματικά, τὰ ἐπιτύμ-

βια' τὰ πιὸ σύντομα ἀπ' αὐτὰ εἰναι δυὸ στίχοι, καὶ τὰ πιὸ ποικύλογα πᾶνε πέρ' ἀπὸ τὰ εἴκοσι. Την ἔνθαξα τὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων στεφανοπλόκων δὲν εἶναι τόσο ἀπλή καὶ τόσο μονότροχη ὅσο φαίνεται ἀπὸ τὴν πρώτην ματιά. Η σκάλα τῆς ἡ μουσικὴ πηγαίνει ἀπὸ τὰ λακωνικά, στρογγυλά καὶ ἀστόλιστα λόγια τοῦ Σιλμωνίδη ὡς τοὺς λεπτοκάμωτους καὶ γυναικεια φροντισμένους στίχους τοῦ Μελέαγρου, πειρώντας ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ πραγματισμὸ τοῦ Λεωνίδου τοῦ Ταραντίνου, κι ἀπὸ τὴν πότε ἔξυπνη καὶ πειραχτική, πότε ἐρωτόπαθη καὶ παραστατική, μιὰ πάντα ἀπλὴ γιὰ μᾶς, τέχνη πολυώνυμων ἀλλων. Νομίζω πῶς ἡ ποίηση τῆς Ἐλληνικῆς Ἀνθολογίας κρίνεται κάπως αὐστηροῦ μιλῶν γιὰ τὸ γενικὸ κανόνα. Μέσα στὸ σχεδὸν ὀλότελο καμῷ τοῦ ἀπέραντου λυρικοῦ δάσους τῶν ἀρχαίων, εὐτύχημα πῶς ἀπόμεινε τὸ στενὸν κάπως, μά πυκνάνθιστο περιβόλι τῶν Ἐπιγραμμάτων. Οἱ ἀρχαῖοι κόσμοι δείχνει μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβόλι ἔνα δροσερὸ καὶ μοσκοβολισμένο μέρος τῆς ὄψης του· κι ἡς μᾶς ἔρχεται ἡ Ἰωνιαρφάια σὰν ψιλογραφημένη σὰ γέννημα, τὶς περιστοτερες φορές, ὑπομονῆς, ὅχι ἀγάπης, σὰν κατόρθωμα, ὅχι καλλιτέχνημα. Τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἐλληνικῆς Ἀνθολογίας εἶναι, τὰ πιὸ πολλά, σὰ βγαλμέν' ἀπὸ τὸ ἔδιο τὸ καλούπι, σὰν παραγγελμένα στὰ ἴδια μέτρα· ἄλλα μᾶς γαργαλίζουν τῇ σάρκᾳ, ἄλλα διέ τάφουνε πιὰ νὰ μᾶς συγκινήσουν τὴν καρδιὰν, ἄλλα χρειάζονται ἕηγητη γιὰ νὰ τὰ καταλάβῃς· ἀπὸ τοῦτα λείπει ἡ ψυχή· μέσα σὲ κείνα ὁ κόσμος μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἀπὸ μόνος του, καὶ δὲν τὸν ἔσωνίγουμε μέσον· ἀπὸ τὸ πορφυρὸ ἡ μέσον· ἀπὸ τὸ γαλανὸ κρύσταλλο κάποιου πρόσωπου. Καὶ ὅμως. Καὶ μ' ὅσα τούς λείπουν, τὰ τραγουδάκια τῆς τέλλουνται· τέλλουνται τῆς Ἐλληνικῆς Ἀνθολογίας διαλαλοῦντε μιὰ ἡσωή ἀκέραια πεθαμένη καὶ χαριτωμένη, μέσα σὲ μύριες τῆς ὄψεως, σὲ χίλιες τῆς ἔγνοιες, σὲ λογῆς συγκίνησες. Μέλισσες σιγοβούνιζουν μέσα τους καὶ εἶναι γιομάτες ἀπὸ ἀντηκέμενα. Τὸ ὑποκείμενο, ὡς ποιητής, παραμερίζει γιὰ νὰ φανῇ στὴν ἕηγην ὁ θεατρόνος, διὸ κόσμος. Μᾶς γνωρίζουνε μ' ἔνα κόσμο· κι ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ὠρισμένος, μὲ καθαρώτατο ἀέρα καὶ μὲ φῶς. Στὸ στενό τους κύκλῳ μᾶς Ἰωνιαρφάιζουν δι, τι δὲ βρίσκουμε σήμερα σὲ διλόκηρες σελίδες ποιητὴ ἀπὸ τοὺς τωριούνος.

Μά λόγος μου δὲν είναι σήμερα έδω ἡ ἐντύπωσή μου ἀπὸ τάρχατα ἐπιγράμματα. Θέλησα νὰ ξεδιαλύσω κάποια συγγένεια τούτων μὲ τὰ τετράστιχα τοῦ Παύλου Νιοβάνα. Βέβαια πῶς μοιάζουν κάπως μὲ κεῖνα: τὸ λέει ἡ ἔξωτική τους μοφή, κάποιο εὐγενικό συγκράτημα στὴ συγκόνηση, κάποιος τόνος ἀπὸ ἀπλότητα, καὶ πιὸ πολὺ ἡ συντομία τους⁵ μᾶ τὰ στοιχεῖα ποὺ δὲ μοιάζουν είναι πιὸ οὐδιστικά. Ἡ ποίηση τοῦ Νιοβάνα είναι πάντα *νεωτερική*. Πρέπει νὰ τῆμε σ' ἐνὸς δυὸς ἐπιγράμματα τοῦ Πλάτωνα γιὰ νὰ αἰσθανθοῦμε κάπι σὸν ἀπὸ τὸν παθητικὸ ἰδανισμὸ τῆς νέας ψυχῆς, γιὰ νὰ συλλάβουμε κάπι σὸν πρωτόπλασμα τῆς νεωτερικῆς ποιητικῆς ποὺ μέσα σὲ μᾶ ἡ δυὸς στροφοφύλες πολεμάει νὰ βάλῃ κάπι ἀπέραντο καὶ δυσκολοπρόσδιοιστο. Πρέπει νὰ σταματήσουμε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Γκάτε καὶ στὰ περισσότερ⁶ ἀπὸ τὰ σοννέττα τοῦ Ἐρεδιάλ γιὰ νὰ συλλάβουμε κάποια ἰδέα τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματικοῦ ὑφους. Τὰ τετράστιχα τοῦ φίλου μας Νιοβάνα, σωστά σωστά, δὲν είναι ἐπιγράμματα δηλόντι λογοτεχνικά κατοοδῷματα παραγγελμένα, ἡ παιγνίδια ποὺ ἡ κατασκευή τους είναι τόσο σφιχτή καὶ στην ἐντέλεια, ποὺ σὰ νὰ μη βρίσκῃ τόπο ἡ ψυχὴ γιὰ νὰ σταθῇ, καὶ πνίγεται⁷ ἀπὸ τὸ σφιξέμιο. Είναι ποιηματάκια ἀδέσμευτα χωρίνα ποὺ τὰ γιομίζει μιὰ ψυχὴ. Μόνο πώς ἡ ψυχὴ αὐτῆ – μπορεῖ κανεὶς νὰ πει – κάποτε αἰσθάνεται βαθιά, γι' αὐτὸς τῆς φτωχείας τὸ ἀπλό, γοργό μαζί καὶ κρυφό φανέρωμά της, τὸ ἔνα, χωρὶς ξαναγυρίσματα,

ξετυλίματα, ξαναφερόματα μέσα σὲ βιὸς εἰκόνων καὶ σὲ λυρισμοῦ ἀράταγο μεθύσι μόνο πᾶς ἡ ψυχὴ αὐτῆ — θὰ μποροῦσε δόμοια κανεὶς νὰ πῆ — καπότε πάλε δείχνει πῶς δὲν αἰσθάνεται ἀρκετὰ βαθιά, γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δοκιμάσῃ τῇ δύναμῃ του φτεροῦ της πιο συγκρατητά, καὶ σταματάει μὲ τὴν πρώτη δόμη. Κι αὐτὸ είναι τὸ μεγάλο χρόισμα, μὰ καὶ τὸ ἐλάττωμα, πολλὲς φορές, τοῦ εἴδους τούτου. "Επειτα στῶν ὁρχαίων τὰ ἐπιγράμματα, ὅταν τὴ βρίσκουν τὴν δόμοφιά, τὴν δόμοφιάν αὐτῇ τῇ βλέπουμε τὴν ἴδια νὰ περνᾷ μπροστά ἀπὸ τὰ μάτια μας, κα-
θὼς ἡ Ἐλένη στὴν Ἰλιάδα μπροστά ἀπὸ τοὺς γέ-
ρους. Στὰ τραγούδια τοῦ Νιοβάνα, κάθε φορά ποὺ
βλέπουμε τὴν Ἐλένη, τὴν ἀγνωνεύουμε καθὼς ὁ
Φάουστος, μέσα στὸ μαγικὸ καθορέφτη εἰδῶλο καὶ
ἄρα. Κι ἂς ἔχῃ ὁ στίχος τοῦ Νιοβάνα κάτι ἀπλὸ
καὶ καθαρό, (καὶ καπότε μάλιστα καὶ κάτι σὰν ἀσυ-
γρίστο στὴν κατάσκευή του καὶ σὰν πύχειρο στὴ
γλῶσσα του, ποὺ πιὸ πολὺ χειράει σὲ τόσο μικρο-
κάμωτα ἔργα, πάντα κρατημένα, κυριώτερο), ἀπὸ τὴν
ἐντέλεια τῆς μορφῆς) τὰ ἀπλὰ τοῦτα καὶ τὰ καθαρὰ
μᾶς φανερώνουν, τὶς περισσότερες φορές, ψυχικὴ κα-
τάσταση ὅχι ἀπλὴ καὶ ὅχι καθαρή. Καὶ ἵσως τετοιο
πρόπειν νὰ είναι τὸ ἀγνὸ τραγούδι, ^{τὸ} οὗ τέστι μπορεῖ νὰ
καταλάβει καὶ τὴν ἀπλότητα: προτιμότερο ἀπὸ τὸ
τραγούδι τῆς ἀπλῆς συγκίνησης ποὺ ντύνεται μιὰ φο-
ρεσιά σκοτιαδερή ἔτσι θαρρεῖς γιὰ νὰ ξαφνίσῃ, ἡ καὶ
γιατ' εἰν' ἀδύνατος ὁ ποιητής πιὸ λίγο, πιὸ πολὺ σκο-
τεινὸς είναι, φυσικά, ὁ ποιητής, ὅταν είναι βαθιός καὶ
τὸ βαθιὸν πηγάζει ἀπὸ τὴν ουσία, ὅχι ἀπὸ τὸ φρα-
στικὸ τούτο.

‘Η βρόνση πού τρέχει «μέσο» στήν κουφάλα ένδς γκρεμού’ (μόλις της τό λιγοστή και μονόχρο στάλασμα) σάν ιερὴ πηγὴ πού είναι, μᾶς μιλεῖ για τοὺς τόπους δύλους πού παντοτινὰ τοὺς ἀγάπτῃ ἡ Ποίηση, κι δύλους, μέσα σὲ μιὰν ἀστραφεῷη ἡ σὲ μιὰ συγγεφιασμένη στιγμή, ἀπὸ τοὺς πιὸ μακρυσμένους ὡς τοὺς πιὸ κοντινούς, κατορθώνει νὰ τοὺς καθερεφίσῃ μέσα της. Μᾶς θυμίζει ἀκοργιαλιές καὶ ὠκεανούς, ὅπως κύματα βραχούλες κι ἀστρα πτάνη φψη καὶ στὰ βάθη, ἀρχαιώνς θεούς καὶ χλωμές Παναγιές, τὴν πεθαμένη μητέρα καὶ τὸ νεκρὸ φίλο, δομαντικοὺς δόδιοπτρούς καὶ μυστικούς κήπους τῆς ψυχῆς, στοιχειωμένα καράβια καὶ σπιτικούς σκύλλους. Χαραχτηριστικώτερες είναι οἱ μολυβιές οἱ χαραγμένες ἀπὸ τὸν ταξιδευτὴ ποιητὴ μέσῳ ἀπὸ λογῆς χώρες κι ἀπὸ λογῆς προσκυνήματα. ‘Ανδισμένες καὶ περασμένες πολιτεῖς καὶ τάφοι ἀκουστοί, Δελφοὶ καὶ Μυκῆνες, ἡ Κύπρος καὶ ἡ Τσερναγόρα, Κόρινθο καὶ Χίο, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Ἐλληνικὴ ἥμέρα, ἡ Κρήτη σ’ ἔνα ὠδαῖο λιόγερμα, γιομίζουν ἀπὸ κόσμο τοὺς στίχους του. Δέξει σ’ ἔνα τοῦ ἐπίγραμμα δὲ Γκαϊτε ‘Καὶ οἱ δύο μας ζητᾶμε τὴν ἀλλήθευτα ἐσύν ἔξω στὴ ζωὴ κ’ ἔγω μέσα στήν καρδιά· κ’ ἔτοι θὰ τὴ βροῦμε τὴ ζωὴ κι ὁ ἔνας κι ὁ ἄλλος’. Κ’ ἔγω θάλεγα: Ποιητές, γιομίζετε τὸ μέσα τῆς καρδιᾶς σας μὲ τὸ ἔξω τῆς ζωῆς! ‘Αν τὸ νὰ συμβουλεύῃ κανείς, παντοῦ, δὲν είτανε κάπως ὀψυχολόγητη δουλειά καὶ κάποιε κι ἀνόητη, δὲ θὰ είχα πιὸ καλὴ συμβουλή νὰ σᾶς δώσω ἀπὸ τούτη!

Μερικοί, καὶ οἱ πιὸ πολλοί, κ' ἔμεις οἱ ἴδιοι, καὶ οἱ στοχαστικοὶ, φαντάζονται τὸν τεχνίτη τοῦ λόγου σᾶ μιὰ μποτίλια μὲ τὴν ἐτικέτα τῆς Γι αὐτὸς ἔμφρι- στήκαν κάποιοι σὰν εἰδάνω νὰ δημοπιεύονται τοῦ Νιφάνα· στίχοι. Ἡ ἐτικέτα τοῦ Νιφάνα σημειώ- νει «πεζογράφος». Ἀπὸ ποῦ κι ὃς σὺν ὁ Νιφάνας ποιητής; Δὲν τοῦ φτάνουν τὰ πεζά; Καὶ λησμονοῦμε τὴν ἀλήθεια τὴν κοινότατη πῶς ἡ ποίηση, κανὼς πολλὲς φωρὲς φεύγει ἀπὸ τὸ στίχο, ἔτοι συχνότατα φρίσκει καταφυγή στὸ λόγο τὸν πεζό. Οἱ Νιφάνας, ίσως δὲ φιλοσοφικώτερα καταρτισμένος ἀπ' δόλους μας, περνάει ἄγναλι ἄγναλι ἀπ' ὅλα τὰ εἴδη τοῦ καλλι-

τεχνικοῦ λόγου· καὶ μαζὶ δὲν ἔχην· πώς εἶναι πάντα καὶ διάκτωρ κύριος Ἀποστολῆς. Καὶ διμως κυριώτατα — κατὰ τὴ γνώμη μου — δὲν εἶναι παρὰ ποιητής. Ἀπὸ στίχους θυμούμαι πώς ἄρχισε, καὶ στὴν πρόξει του σα νὰ νοσταλγή πάταν γιὰ τὸ στίχο· καθὼς ἀλλων ποιητῶν διὰ στίχους φαίνεται σα νὰ γρεεύνῃ λιμάνι στὸν πεζὸ λόγο. Τίς μικρές ἵστοριες ποὺ ἀπὸ καιρὸ δὲ σε καιρὸ δημοσιεύει διὰ Νιφβάνας καὶ στὰ «Παναθηναϊκά» καὶ ἄλλο δὲν τις ἔχωροίσει. σωστά σωστά, μήπε τὸ χρῶμα κανενὸς τόπου, μήπε διὰ καραχτήρας κανενὸς προσώπου, μήπε καμιαμά δώρισμένη ζωγραφιά· γνώρισμά τους εἶναι πιὸ πολὺ τὸ συμβολικὸ πλάσιμο, ἡ τυπικὴ παράσταση ἀπάνου σὲ κάποια ίδεα, ἀπάνου σὲ κάποιο αἰσθημα. Οἱ μικρές ἵστοριες τοῦ Νιφβάνα εἶναι ποιητικές. Τέτοια καὶ οἱ σειρὲ τῶν διηγημάτων «Γιὰ φιλόσοφους καὶ γιὰ παιδιά» που φανήκανε στὸ «Νουμᾶ». Ανίσως δὲν ἔχω λάθος, διὰ Νιφβάνας θὰ δονειρεύεται τῆς ποίησης πιὸ πολὺ τη φυσικὴ παρὰ τὴ ορηγοικὴ χάρη μιὰ ποίηση ποὺ νὰ συγκινεῖ ἀερογράστα καὶ τὸ φιλόσοφο ποὺ λέγεται Νοῦς, καὶ τὴν παιδιόντα ποὺ λέγεται Καρδιά. Γιατὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι εἶναι πιὸ ἀπλοὶ παρὰ δόσο τοὺς φανταξόμαστε καὶ πιὸ βαθιοὶ τὰ παιδιά.

Ακόμα ἔνα τετράστιχο τοῦ Γκαίτε: «Περπατοῦσα στὴν ἀκρογιαλιά, ψάχνοντας γιὰ κοχύλια μέσα σ' ἔνα κοχύλι ηῆρα ἔνα μαργαριτάρι. Ἀπὸ τότε τὸ φύλαξα στὴν καρδιὰ μου. Χαίρεσαι κάποια ποιήματα, καθὼς καίρεσαι, κολυμπώντας εἴτε ταξιδεύοντας, τῇ θάλασσᾳ. Τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Νιφάνα τοὺς καίρεσαι σὰν τὸ μάζωμα τῶν κοχυλιών στάκρογιαλι. Στίχους σὰν τὴ Γαλήνη, τὸν Ἐλλήνικὸν "Ορθό, τὴν Animula blandula, τὴν Μοναξιά, τὸν Κρίνου υμο, τὸ Προσώνυμα τὸν Οδοιτόρο, τὴν Πρώτη Πατριόδο, τὸν Ἄοιδό, τὸ Σαπφικὸ Παράπονο, τὴν Λέσιο, τὴν Ἀτλαντίδα, τὶς "Αλπεις, τὴ Χίο, τὸ Σποιχειωμένο Καρδάβι, τὴν Κρήτη, τοὺς Δελφούς, τὸ Παράπονο, καὶ τὰ δυὸ τάγαπτημένα μου, τοὺς Μαγνῆτες καὶ τὴν Anima Rerum τοὺς κρατάμε σὰν τὰ λαμπερόχωρα κοχύλια, καρά τοῦ ματιοῦ, καὶ στολίδια μας. Μὰ κλειοῦνται κάποια καὶ κανένα μαργαριτάρι; Δὲν ἔξετάζω. Κρύβουν κάπι σημαντικώτερο. Στὸ λιγοστὸ κόρμι τοὺς μιὰ βοὴ σὰν ἄπο τὸν ὥκεανό.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Υ. Γ. Στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» τὸ τυπωμένο στὰ «Παναθήναια» (30 'Απριλίου), ὃ Νιοβάνας σημειώνει: «Ἄν δὲν ἀπατῶμα, μία ὑποσημείωσίς τινος εἰς τὸν πρόλογον τοῦ σημερινοῦ βιβλίου τοῦ περὶ τῆς θέσεως τῆς «σκέψεως» εἰς τὴν ποίησιν, ὑπαινίσσεται κάποιας ιδικάς μας γνώμας, ποὺ ἀτελῶς ἀνέπτυξα εἰς παλαιοτέραν κριτικὴν μου». 'Ο φίλος Νιοβάνας ἔχει λάθος. Οσο νι ἀν μπορεῖ νᾶ-χονις διαφορετικὲς γνῶμας ἀπάνου σὲ ζητήματα ποὺ εἴκολα διαφέρενταν, στὸ σημειώμα ἐκεῖνο εἶχα στὸ νοῦ μου κάποια πρόχειρα, ἀνεξέταστα καὶ μὲ δημοσιογραφικὴ γοργάδα ωγμένα ἀπὸ κάποιους ἄλλους δόγματα μπορεῖ μιὰ κρίση τοῦ Νιοβάνα νὰ μὴ τῇ βρεῖ σωστή, μᾶς δὲ θὰ τῇ βάφτιζα, Βέβαια, ἀτεία.—«Ομως πολὺ θὰ ἐπιμυηδῆσα μιὰ πλατύτερη ἐξήγηση γιὰ τὴν πίστη μου «εἰς τὴν ἔξτρεμην τῆς ποιητικῆς φιλολογίας», καθὼς τὴν ἀναφέρει ὁ φίλος Νιοβάνας στὰ «Παναθήναια» πάλι (15 Μαΐου) γράφοντας γιὰ τὸν «Προσκυνητὴ» τοῦ Βουτιείδην. Τὸ μόνο ποὺ μπορῶ νὰ σημειωσω ἐδῶ πέρα είναι πῶς πρέπει νὰ δῶσουμε στὴν ίδεα τοῦ ξετυλιμοῦ αὐτοῦ κάποιο νόημα ἀνάλογο μονάχα μὲ τὸ νόημα τὸ ἐπιστημονικὸ τῆς λέξης, καθὼς πάντα σχεδὸν συμβαίνει στοὺς ὅρους ποὺ δανείζονται οἱ Ιστορικὲς ἀπὸ τὶς φυσικὲς ἐπιστήμες πάντα, καὶ σωτά, φιλοδοξῶντας πῶς καὶ αὐτὲς — οἱ Ιστορικὲς δηλονότι ἐπιστήμες — στοὺς δικοὺς νόμους ἀκούνε καὶ ὑποτάζονται. Μά πάντα, μ' ὅλα τους τὰ

ιασίματα, φύση και ίστορια είναι δύναμες κάπως αφορετικές. Καλά καλά τώρα δε δυνάμαι ποῦ και νές ήποτηρίξα την ίδεα του ξετυλιμού· βέβαια μιντάς για την ἔξελιξη της ποιητικής φιλολογίας θά νοοῦσα κάποιο συνθετικό τρόπο, άγαλια άγαλια, διάλυμα και της, κάποιο κανονικό περιπάτημα και ἀλλαγήμα προσδευτικό. "Αν και δέν ἔχω καμιά δυσκολία να πιστεύω και νά τη διαλαλήσω την ἔξελιξη παντού τοτέ τα φυσικάτερα και θετικάτερα της πλάστης ως ι πιὸ έτετρα και δυσκολοζωγράφιστα ἀντικείμενα τού θικού κόσμου· θά μοῦ ἔδινε τέτοιο θάρρος τὸ παράγειμα ἐνὸς μεγάλου φιλόσοφου, τοῦ Σπένσερ, κ' ἐνὸς γεγάλου κριτικού, τοῦ Βουντειέρ. "Ο Σουλλήν Προντώμ ναι τρανός, βέβαια, ποιητής και πολυαγαπημένος μου. Ιτότε δε μ' ἐμποδίζει νάθρω τὸ δρισμό του πολὺ τόπομα και δυσκολοστήριχτο. "Η ποιητική φιλολογία" ὑποτάσσεται κι αὐτῇ σὲ νόμους· ἀποτέλεσμα, ἔτει τις ἀφορμές του· η πρωτοτυπία δέν είναι τίποτε αγακό παρονίσισμα και ἀνεψηγτὸ τὴν ἔξηγονε τὴν προσδοκίεζουν χλίεις δυὸς ἐπιφροδες και δύνασης. Τίποτε δέν είναι οὐρανοκατέβατο. Είναι ἀλητεία πώς τώρα τελευταῖα κάποια ἀντιδαρβινικὰ κρούματα ἀρχίσαν και φανερώνονται στοὺς πλατιοὺς ἔξαι τιστημονικοὺς κύκλους. "Ενας φυσιοδίφης μᾶς λένε δῶνδων ζωιῶν. Και νά στὸ πλάι του μονοκράτορα yell μὲ τη θεωρία του πῶς λίγο λίγο και ἀπαρατήητη γίνονται οἱ μεγάλες ἀλλαγές ξαναθροιάζεται τὸ ἀντασμά του Κυβιέρου μὲ τοὺς καταλυσμούς του. Και παθήματα σὰ δὲ σὲ κάνουν για δόλα νάμφηράλλης, σὲ φέρουντα ἀνέλα πρός τὸν ἐκλεχτικό, πρός τὸντιλλεταντισμό, πρός τῶν ὅλων τὸ συνταῖοισμα. Και στοχάζεσαι, μαζὶ μὲ τὸ σοφό: "Άδεοφράδες εἰς ή ἔξελιξη και ή Ἐπανάσταση, μέσος στη φύση. υπναπάρχουν τὰ ξαφνικά ἀλλαγματα και τὰ ἀργά επαρμοσφώματα. Είναι και ὑφαίστεια και δέλτα -Κ'- σοι δόλα συμβιβάζονται "Εμένα σά νά μη μοῦ πολυφρόσουν πάντα και παντοῦ οἱ ενύκολοι συμβιβασμοί. Και νά περιπατο ἐλεύνεται και σά νάχω φτερά στὰ άδια μον, μοῦ χρειάζεται νά νοιώθω κάτω ἀπὸ τὰ διάσια ψωμά στέρεον γῆ.

EATPON

Θέατρον Συντάγματος: «Ο «Κλεπτης» δρᾶμα εἰς πράξεις τρεις, τοῦ Bernsteini, κατὰ μετάφρασιν Π. Καλογερίκου.

ΝΕΑΡΑ παρισινή, ή Μαρίς, λατρεύει τὸν ἄνδρα τῆς καὶ θέλει νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Τὰ εἰσοδήματα μως τοῦ νέου ἀνδρογύνου δὲν ἀρκοῦν διὰ τὰς τουα-
έττας τῆς ἐρωτευμένης φιλαρέσκου. Η Μαρίς λοι-
όν, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της, γίνεται κλέ-
πτια. Εἰς τὴν ἐπαυλήν, ὅπου φιλοξενοῦνται, παρι-
μάζει καθέ τόσον ἔνα συρτάρι, εἰς τὸ ίδιαίτερον
ωμάτιον τῆς φίλης της, καὶ ὑπεξαιρεῖ δλίγον κατ'
λίγον, ἔως εἴκοσι χιλιάδες φράγκα. Μὲ αὐτὰ πληρό-
ει τὰ ὡραῖα καπέλλα καὶ τὰ ὡραῖα φουστάνια, τὰ
ποια τρελλαίνουν τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τῆς τὸν κρα-
μαγά τιστάν.

ΟΥΝ ΠΙΟΤΟΝ.
Η **κλοπή** ἀνακαλύπτεται. Μερικαὶ συμπτώσεις κά-
νουν νὰ ἔνοχοποιηθῇ ὁ Φερνάνδος, διὸ τοῦ οἰκο-
εσπότου, ἔνας νέος δεκαεννέας ἐτῶν, ἔρωτευμένος
φελλὰ μὲ τὴν Μαρία. Ἐκείνη, φυσικά, ἀποκρούει τὸν
ρωτά του, ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν δὲν διστά-
ει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς καλοτυχίας καὶ νὰ ζητήσῃ
πό τὸν Φερνάνδον μίαν θυσίαν: Νὰ προσποιηθῇ διτὶ
ἔνοχος εἰνὲ αὐτός. Ο νέος τὸ κάμνει μὲ δλῆγη τὴν
ὑπατάρρην τοῦ ἔρωτευμένου, καὶ ἡ ὅμολογία του

πίπτει ὡς κεραυνὸς κατά τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχισμένου πατρός του. Ὁ οὐίος του κλέπτης!.. Ἡ γυναῖκά του, ἡ φίλη του, δὲν ἡξεύδουν πᾶς νὰ τὸν παρηγορήσουν. Ἡ Magis σιωπᾷ...

Αλλὰ τὴν ιδίαν νύκταν, ὅταν μένη μόνη μὲ τὸν ἄνδρα της, ἔξαναγκάζεται νὰ ὀμιλήσῃ Μέσα εἰς τοποθετούμενη της, τυχαίως, ὁ ἄνδρας της ἀνακαλύπτεται ἐξ χιλιάδεων φράγκων. Τὴν ἐρωτὴν ἐπιμόνων τοῦ ηδοτούσος ποσόν, κ' ἐκείνην διμολογεῖ ὅτι εἶνε ή κλέπτρια.
Ἐξαλλοὶ δὲ ἄνδρας της θέλει νὰ τρέξῃ, νὰ εὐθῃ τὸ Φερονάνδον, νὰ τοῦ ζητήσῃ τὸν λόγον τῆς αὐτοθυσίας του, νάποκαλύψῃ τὰ πάντα. Ἀλλ' ή Μαρίς τὸν ἀπειλεῖ ὅτι ἀν τὸ κάμψη, θὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ παράθυρον. Καὶ τὸν κρατεῖ ἐκεὶ διὰ τῆς βίας...

Δέν θά δημιήσῃ κανείς τὰ πράγματα θὰ βαδίσουν τὸν δρόμον των. Διὰ νά σωφρονίσῃ τὸν κλέπτην, ὁ πατέρας του τὸν ἔξορίζει εἰς τὴν Ἀμερικήν Ὁ Φερνάνδος ὑποχρεούνται νάναχωρήσῃ ἀμέσως. Καὶ τὸ πρώτης τροφεᾶς συζυγῆς νυκτός, ἀκολουθεῖ ἡ σκηνή τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ. Κλαίει ὁ Φερνάνδος, κλαίει ὁ πατέρας του, ἡ μητριά του, ὅλοι... Ἡ Μαρίς δὲ ἀντέχει περισσότερον. Καὶ ἔσφωνίζει τὴν ἐνοχήν της ἐνώπιον ὅλων. Ἐτελείωσε! Τώρα, ἀντὶ τοῦ Φερνάν-

δου, θαναχωρήσουν διὰ τὴν Ἀμερικὴν οἱ νεαροὶ σύγυοι. .
Αν ἔξαιρέσση κανεὶς τὸν ἔρωτα τοῦ Φερνάνδου, ὁ δόπιος εἶνε ἀλλιθινός, καὶ κάπως τὸν χαρακτῆρα τοῦ συζύγου, δόλα τὸ ἄλλα, εἰς τὸ δρᾶμα αὐτό, κατὰ βάθος εἶνε φευδῆ καὶ συνθηματική· Ἡ σοφαρότης του εἶνε ἐπίπλαστος. Ἀπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι κάτι μέγια βλέπουν, ἐνῷ τωρόντι δὲν βλέπουν τίποτε. Ἄλλος ἡ ἀπάτη αὐτή Ἱσα-ΐσα τὸ κάμνει ἔργον. Διότι χρειάζεται μεγάλη τέχνη διὰ νὰ λημονῇ ὁ θεατὴς τὴν ἀπιθανότητα τῆς βάσεως, τοῦ θεμελιώδους ἐπειδούν, τῶν περισσοτέρων χαρακτήρων, καὶ νὰ μὴ βλέπῃ παρὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν καταπληκτικὴν τρώντι ἀλήθειαν, μερικῶν λεπτομερειῶν. Τί θαυμασία ἔκεινη σκηνῇ μεταξὺ τῶν δύο συζύγων, τὴν γύκτα! Ἄλλα ἂν γένει οὐδιάλογος εἶνε τόσον φυσικός, τόσον ψυχολογικός, ποῦ νομίζει κανεὶς διὰ τὸν ἐπήρωα φωνογράφος. Κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν, καὶ δίδει συγκίνησιν καὶ προξενεῖ ἥδονήν, μολονότι, σημειώσατε, δὲν ἔχει καμμίαν εὐφυολογίαν, κανένα χαριτολόγημα ἢ καλαμπούρι. "Εχει μόνον τὴν ἀνωτέραν, τὴν μεγάλην εὐφυίαν τῆς ἀντιγράφης ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Πάδες ἥθελε νὰ τὸν ἱκούναν καὶ νὰ τὸν ἐπόρσεχαν ίδιαιτέρως οἱ συγγραφεῖς μας, οἱ δόπιοι διὰ νὰ κάμουν τάχα τοὺς ἥρωάς των νὰ ὅμιλοιν ὥραια, τοὺς κάμουν νὰ ὅμιλοιν ἀφύσικα! Ἡ φυσικότης εἶνε ἡ μεγαλητέρα φύσιστος Καὶ αὐτὴ ἥμπτορε νὰ θαυματουργήσῃ ἀκόμη καὶ εἰς ἓν δρᾶμα, τοῦ δόπιου τὸ βάθος δὲν εἶνε ἀλλιθινόν

Ἐννοεῖται, δτι τὸ εἰδός ἀπαιτεῖ καὶ ἔξοχως φυσικὴν ἀπόδοσιν. Εἴς την μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου — ἔως τώρα ἀριθμεῖ δέκα παραστάσεις, — συνεπέλεσε τουλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ ή ὡραίᾳ μετάφρασις τοῦ καλογερίου, ή θαυμασίως φεύγαστική υπόκρισις τοῦ κα. Βονασέρα, καὶ προπάντων η Δίκη Μορίκα Κοτοπούλη ἡ ἀριστούρα τῆς Μαρίας τρέψει τοῦ πάθους.

Θέα τρον Νεαπόλεως: «Ο Ναστραδίν Χότζας», φάρσα εἰς πράξεις τρεῖς. ὑπὸ Γερ. Βώκον

Τὴν ἐπομένην τῆς πρώτης παραστάσεως, ἔγραψε
διὰ τὸ «Νέον Ἀστυ» μίαν κριτικήν. Μολονότι τὸ ἔρ-
γον—παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν,—ἐπαίχθη ἀκόμη πέντε
φρούρια, δὲν ἔχει κανένα λόγον νὰ μεταβάλω γνώμην
περὶ τῆς ἀξίας του. Και ἀντιγράφω ἐδῶ τὴν κριτι-
κήν μου, σχεδόν αὐτολεξεῖ.

Τὸ πλέον κτυπητόν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸ μεγαλήτερο
λάττωμα τῆς φάρσας αὐτῆς, ἐίνε ὅτι διαψεύδει τὸ

τίτλον της. Ὁ Ναστραδίν Χόντζας, δὲν είνε ό θυμάσιος ἐκείνος Χόντζας ποῦ ξεύρομεν. Ἀπό τὰ ἀνέκδοτά του τουλάχιστον, εἴχαμεν πολὺ διαφορετικὴν ιδίαν περὶ τοῦ χαρακτῆρος του, τῆς ιδιόθυμητος του, τῆς εὐφυίας του, τῆς φιλοσοφίας του, τῆς μορφῆς του ἐν γένει — ἀκόμη ἵσως καὶ περὶ τοῦ βίου του. Ο κ. Βάδοκος ἡ θέληση σε νὰ μᾶς ἀνατρέψῃ αὐτήν την ιδίαν καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ εἰπὲ τῆς σκηνῆς ἀντὶ τοῦ εἰδωνος φιλοσόφου ἔνα ἀνήθικον λογάν, ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου πανύργου ἔνα κοινὸν κατεργάριν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀκάπου κατὰ βάθος νοικοκοίην, ἔνα ἀτρόποτον καὶ φαμφαρόνον Πρωθυπουργόν, ό δυνοις ἀπὸ τὸν ἀλληλινὸν Ναστραδίν δὲν διατρέσει παρὰ τὰ παλῆα του ἀνέκδοτα: ὅλλα καὶ αὐτὰ φαίνονται τόσον ἀτάξιαστα μὲ τὸν νέον του χαρακτῆρα, ώστε εἰς τὸ στόμα του κατανιοῦν ἥλιθιότητες.

Ο κ. Βάκος πλάττει περὶ τὸ αὐθαίρετον αὐτὸ πρόσωπον ἔνα μηδὲν ἐπίσης αὐθαίρετον, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κάμῃ τὸν φανταστικὸν του Ναπολεόν

διοργανωθήσεις και λαμψί την φαντασίαν του να διασκευάσει την έννοια του Κράτους, δημιούργησε τάχα με τό ίδιοκόν μας, και νά λάβῃ άφορμήν επικαίρων υπαινιγμάτων και συγκρίσεων εις βάρος μας. Ή ίδεα αυτή δὲν είναι τόσον άτυχής μας. Μία πολιτική φάρσασ ανατολίτικη, ήμπορούσε νά σανώνει τη δραστική του «πρότυπων της Ανατολής». Άλλ' από τους αντιπατρωτικούς υπαινιγμούς του κ. Βώκου, — και αυτή είναι ή μόνη άτυχία, — λείπει το πνεύμα που θά τους έξηγνιζε. Σάτυρα δὲ κωριάς πνεῦμα είναι μόνον κακία και ασέβεια.

Έδω προέτει λανόνευτο μήνα πραέθησαν. Ό, τη Βα-

Εως πρεπει νανοίξω μιαν παρενθέσιν. "Ο κ. Βώκος, άπαντν είς τό ζηρδον μου αυτό, μ' ἐπροκάλεσε νά τοῦ δηλώσω ἂν δὲν θεωρῶ κ' ἔγώ την πολιτικήν μας κατάστασιν τόσον ἔκουθμον, ὡστε νά νομίζω ὅτι ἐπιτρέπεται καὶ ὃ ἀπὸ σκηνῆς σατυριώθης της, χωρίς νά είνει τούτο κακά καὶ ἀσθετία. Πῶς ὅχι; Άλλα ἔγω δὲν είτα ὅτι κάθε σάτυρα ἐν γένει είναι κακά καὶ ἀσθετία. Άλλα μόνον ἔκεινη ποὺ δὲν ἔχει πνεῦμα. "Αν

δ. Βάθος νομίζῃ διτή ή σάτυρά του ἥτο πνευματώ-
δης, ἐγώ δὲν ἔσχημάτισα αὐτήν την ιδέαν Και δυσ-
τυχῶς ούτε δ ἄλλος κόσμος. Οι «ὑπαινιγμοί» ἑκεῖνοι
περὶ στρατοῦ, στόλου, διοικήσεως, δικαιοσύνης κτλ.
ἔθιμωσαν μᾶλλον ἀντί νὰ φαιδρύνουν τὸν δεατάς.
Ο συγγραφεὺς δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς κάμῃ γὰ γε-
λάσουν τόσον, ὥστε νὰ συγχωρήσουν τὴν ἀσέβειαν.
Και ἐδῶ η παρένθεσις κλειέι.

"Οσον διὰ τὴν κατασκευήν, τὴν πλοκήν^{πα} καὶ τὴν σκηνικήν οἰκονομίαν τοῦ ἔργου, τίποτε τὸ «τεχνικὸν» δὲν ἔχουμεν νὰ σημειώσωμεν. «Ἄλλοτε ὁ κ. Βῶκος μᾶς ἐφάνη πολὺν θεατρικάθεος. Τὸ νέον ἔργον του ἔχει τὸν ἔξωφρενισμὸν μιᾶς φάρσας: ἀλλ' ὅχι εἰς τὸν πρέποντα βαθμόν. Θά ηγέτη κανεὶς ἡ νά ήτο διληπτός, διὰ νὰ ἔχῃ νά κάμη μὲ ἀλλητινήν, σοβαράν καιωμάδιαν^{πα} ἢ πολὺν μεγαλείτερος, διὰ νὰ γελᾷ ἐπιτέλους μόνον μὲ τὸν ἔξωφρενισμόν. Ο διάλογος πάλιν δὲν μᾶς ἐφάγη οὕτε λεπτός, οὕτε κανὸν χονδρονόστιμος. Καὶ ἀπὸ τας ἐπικαίρους εὐφυολογίας, μία ἡ δύο νομίζομεν ὅτι ἐπροκάλεσαν ἀλληλυνήν ἵλασσητα.

Τὰ τραγουδάκια τοῦ δημοφιλοῦ συνυθέτου καὶ Κοκκίνου, ἀνατολικῆς χροιᾶς, εὐχάριστα ἀλλ᾽ ἡ «ἐνορχήστρωσίς» των μᾶς ἐφάντη ἀκατάλληλος,— ἀν καὶ εἰς αὐτὸν ἡμπορεῖ νάπτισμα. Καὶ η̄ ὑπόκρισις ἀρκετά αιλὴ καὶ οὐκινοθεσία καλλίστη. Μόνοντα αὐτοσχέδια ιταλικά τοῦ κ. Ταβουλάρη,— τὰ συμπεριλαμβάνονταν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν οκηνόθεσίαν, διότι δὲν εἶνε βέβαια ἔργον τοῦ συγγραφέως,— μᾶς ἔκαμπαν τὴν ἐντύπωσιν πολυτελείας ὑπὲρ τὸ δέον περιττῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

‘Η «Νέα Σκηνή» ἔδωσε τὸ «Κόλπο» (*Le tour de main*) τὸ ὄραῖον καὶ λεπτότατον δραματάκι (*comédie*) τῶν A. Tarride καὶ F. de Croisset: τὸ δὲ σίγα-

τρον τοῦ Συντάγματος τὴν «Κυρίαν τοῦ Μαξίμου» (*La Dame de chez Maxim*), τὴν πολύνεκτον παροισινήν φάρσαν. Εἶχε κ' ἐδῶ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ παιζέταν κάθε βράδυ, ἐνῷ — εἶνε περιττόν νὰ τὸ εἴταμεν, — τὸ «Κόλπο» μόλις ἐπαίχθη δύο φοράς

Προετοιμάζονται: Τὰ «Παναθήναια», ἀθηναϊκὴ ἐπιθεώρησις τῶν καὶ Χ. Ἀννίνου καὶ Γ. Τοσκοπόύλου εἰς τὴν «Νέαν Σκηνῆν» ἡ «Κασσοιανή», βυζαντίνὸν δρᾶμα τοῦ καὶ Α. Κυριακοῦ, εἰς τὸ Σύνταγμα ἡ «Χίλιαι μαρια», συμβολικὸν δρᾶμα τοῦ καὶ Α. Νέη, εἰς τὸ «Ἀθηναῖον» καὶ ἐν ἴστορισμῷ δρᾶμα τοῦ καὶ Α. Τανάγρα εἰς τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως.

Ισθησαν τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα, κατὰ τὸν παλαιό. ἔρους χρόνους, ἀφιερώσαντες τὰς περιουσίας των οἵτινες ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν».

Nuova Rassegna τῆς Φλωρεντίας, τεῦχος 2—3.
σελ. 331) δημοσιεύει τὸν ἔκηγο μῦθον τοῦ σέρβου
υγροφώέως Katalinie Jeretov.

ΠΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕ τὸ προσεκὲς τεῦχος ἀρχῖζομεν «Τὸ Βιβλίο τῆς Αὐτοκρατείας Ἐλισάβετ» τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χρηστομάνου.¹ Ήμπορεῖ κανεὶς νά τὸ δονομάσῃ πρωτότυπον ἀφού μεταφέρεται ἐλληνικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐν συγγραφέα. ² Ήτο ίνως εἰς μόνος ἐνδεδειγμένος διὰ ν' ἀποδώσῃ ὅλας τὰς λεπτότητας τοῦ ἔργου αὐτοῦ διὰ τὸ ποιὸν τόσα ἔγαρησαν. Οὐ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Μπαρόες ἔχει ἀφιερώσει ὡραίας σελίδας εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χρηστομάνου. Μεταφέρομεν εἰς τὸ τεῦχος αὐτὸδο μερικὰς ὡς πρόλογον χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Μέ την μετάφρασιν αυτήν ότι ἔχωμεν νά ἐπιδείξω-
μεν ἐν ἀπὸ τὰ ὡραῖα σύγχρονα φιλολογικά προ-
ϊόντα. Μία ὑπαρξίης ὑπερέτρεψα, καὶ δόπια ἔζησε ἀπό-
μονωμένη μέσα εἰς τὴν πιὸ θορυβώδη ζωὴν, μὲ
τὴν ἀγάπην τοῦ πάνου καὶ μὲ τὴν λατρείαν τοῦ ὄρασιον.
Ἐπειτα ἔνας ποιητὴς ὁ δόπιος διείδε τὴν ὑπαρξίην αὐ-
τὴν καὶ μᾶς ἔδωσε μὲ τέχνην τὸ πορτραΐτο της. Εἴτε
ἀφηγούμενος τὴν ζωὴν τῆς Αὐτοκρατέριας εἴτε ἀπό-
διδόντας τὰς σκέψεις της, ὁ καὶ Χρηστομάνος εἶναι ὁ καλ-
λιτέχνης που ἔγραψε εἰς πεζὸν ἔνα ποίημα ἔξοχου
ἔμοιοφμας.

ΑΙΩΣΠΩΜΕΝ τὰ ἔξης ἔκ τινος ἴστορικου ἄρθρου τοῦ κ. Μαρίνου Σιγουρόου, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ηγόνμενος τῆς ἐν Ζακύνθῳ μοῆς τις Ἀραφωνητρίας*», δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινούπολει ἐκδόθεν Ημερολόγιον τῶν Ἐθμικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων:

«Διηγούνται ότι ἐμπορικὸν πλοῖον κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντίνουπόλεως ἀνέχῳραν ἔκειθεν καὶ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξεδίου, ἐνανάγησε πλησίον τῆς Ζακύνθου. Μεταξὺ τῶν ναυαγίων, τὰ ὅποια ἐφέρον τὰ κύματα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ζακύνθου, ὑπῆρχε καὶ ἀγία εἰκών, τὴν ὅποιαν εἶδον βισκοί, κατὰ τύχην

ἐκεῖνεν διαβαίνοντες. Οἱ λερεῖς τοῦ χωρίου, παρακολουθούμενοι ὑπὸ ἄγροτῶν περιέργων, μετέβησαν εἰς τὴν ἀκτὴν ὅπου ἐνδόν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτοκοῦ. Κατὰρχάς φωκοδημήθη μικρὸς ναΐσκος· καὶ κατόπιν διέρανον ἀνηγόρευθι λαμπρὸς ναὸς ἐν τῷ δυοῖς κατετέθη ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτοκοῦ. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐθεωρεῖτο θαυματουργὸς καὶ διὰ τοῦτο συγχάκις, ἐν καιρῷ ἀνομβρίας, μετεφέρετο εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐγίνεται λιτανεία. Τώρα δὲ τὸ εἰκόνισμα τοῦτο λιτανεύεται ἐκάστην δευτέραν τῶν Διακονητούμονων. Ἡ μονὴ τῆς Ἀναφωνητρίας ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς ἡγεμονίδος ἀδελφῆς τῶν Δέ Τόρκων ὅπερ ὄντοι διετέλουν κυρίαρχοι τῆς νήσου

Τοικών, στε ουτού διετέλουν καρδιάρηση της νήσου Ζακύνθου, είναι δὲ πλουσιώτατή εἰς κτήματα κείμενα ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου. Προὶν διαλυθῆ ἦτο μία τῶν μεγίστων ζακυνθίων μονῶν. Πλειστοί είναι ἐν Ζακύνθῳ ναοί και πολλαὶ αἱ μοναῖ. Τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθητη τούτου λαοῦ τούτου ἔξεδηρλαθη κατὰ καιρούς διὰ τῆς ἀνεγέρσεως πολλῶν ιερῶν ἰδρυμάτων και διὰ τῆς καθιερώσεως εἰς τὸν μοναστικὸν βίον διαφόρων εὐγενῶν. Πολλοὶ εὐπατρίδαι ἐνηγκα-

ΕΞΕΔΟΘΗ ἐν Μονάχῳ μετάφρασις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰταλοῦ φιλοσόφου ἀρβᾶ Γκαλιάνη (17281-777), ὃν ποιὸν δὲ Νίτεσ ἀπέκαλε «πνευματωδέστερον τῶν ἑποχῆς του», καὶ τὸν ἔθεωρεις ὡς ἀνάπτερον καὶ οὐ Βολταῖρον. Οἱ ἀδελφοὶ Γκογκούδη εἰς τὴν Γαλλίαν γραψαν ἐνθουσιωδῶς περὶ τοῦ Γκαλιάνη καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ» του ἐδημοσιεύθησαν εἰς πολλάς ἐκδόσεις. Γὸν ὑφος του είναι θαυμάσιον, εἰς κάθε σελίδα διαρινέται ὁ χαρακιήρ του καὶ λάμπει τὸ παράδοξον τυεῦμα του.

ΕΙΣ τὸ Παρίσι ἐδημοσιεύθη μία πολὺ ἐνδιαφέρουσα κριτικὴ μελέτη τοῦ Λαζέβεν περὶ τοῦ τοιητικοῦ ἔργου τοῦ ὀποθανόντος ποιητοῦ Ἐρεδιά. Τὰ Τρόπαια, λέγει ὁ κριτικός, δὲν είναι παρὰ λειτουργία εἰλημμένα ἐκ τῶν παλαιῶν, νεωτέρων καὶ συγχρόνων συγγραφέων ὅποιο ὁ δώραιοτερος στολισμός των

άνελυθή καὶ ἐσμιλεύθη κατόπιν ἐκ νέου καὶ ἐπὶ τοῦ δόποιον ὁ Ἐρεδιά ἔθεσε τὴν ἀνεξίτηλον σφραγίδα του». «Η παρατηρησις αὗτη, ἡ τόσον δικαία, δεικνύει μίαν φρονᾶν ἐπιτέλουν τὴν μέθοδον τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, καὶ ή δόποια είνε ἡ μέθοδος ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν. Εἶνε πασίγνωστον διτὶ διὰ τὸν Ἐρεδιά ἔνα σοννέτον ἡτο ἐργασία κοπιώδης ἀφοῦ διὰ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ ἔξωνύχιεν ὀλοκλήρους τόμους. Η μέθοδος τοῦ Ἐρεδιά διοικεῖται πολὺ μ' ἐκείνην τοῦ Φλωμπέρδο διότι καὶ οἱ δόποι εἰχον τὴν αὐτὴν περὶ τέχνης ἀντίληψιν. «Αλλως ὁ ἴδιος ὁ ποιητής ὡμολογεῖ τοῦτο ὁ δὲ Jean de Gourmont φυλλομετρῶν τὸ «Δελτίον τῶν αὐτογράφων» τοῦ Σαραβέθ ενδειχει χαρατηριστικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐρεδιά διὰ τῆς δόποιας οὗτος ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ συνάδελφον του ὃς μη δυναμένος νὰ μετεβῇ πλησίον του. «Ἐργάζομαι, λέγει διὰ τὸ σοννέτον μου» ή Φαιδρα τὸ δόποιον ἐλπίζω νὰ τελειώσω ἐν καιρῷ διὰ νὰ τὸ στείλω εἰς τὴν Σάρραν Μπερνάρδο.

ΜΟΔΟΝΟΤΙ οι Ρουμάνοι ἔχουν κηρύξει ἀνήλεκτο πόλεμον ἐναπέτιον πατρὸς Ἑλληνικοῦ, αἱ Ρουμανίδες ἀπεναντίας δχι μόνον συμπαθοῦν δ. τι ἑλληνικὸν ἀλλ' ἥχοισαν καὶ νὰ νοσταλγοῦν καὶ τὸν ἥλιον μαζὶ ἀκόμη. Είνε ή περίτεωσις τῆς Comtesse de Noailles τῆς τρυφερᾶς Καλλίδος ποιητήριας ἡ οποία ἐκ πατρὸς είνε Ρουμανίς ἐι μητρὸς δῆμος Ελληνίς.

Εἰς τὴν τελευταίαν ποιητικήν της συλλογήν ή κόμησσα de Noailles είνε ἀλληδῶς Ἑλλήνις παρά Ρουμανίς. Τὰ περισσότερα τῶν ποιημάτων της γέμουν ἐλληνικῶν ἐμπνεύσεων αἱ ὅποιαι ἀνάμνησις βισθήτως προσδίδονται μίαν ίδιαζόνταν χάριν εἰς τὸ ποιητικόν της τάλαντον. Φυσιολάτρις ἡ ποιήτρια δὲν ἀρκεῖται ὁμοῦ εἰς τὴν θεωρίαν τῆς φύσεως τὴν ὅποιαν περιγράφει. Μέσα εἰς τὴν ἀνήσυχον ψυχήν της ζητεῖ κατεῖ τι ἄλλο καὶ αὐτὸν εἶνε ἡ ἀγάπη της ἡ περιπαθής πρός τούς ήλιους.

Προγματικῶς ή κ. de Noailles είς τὴν ποιητικὴν αὐτην̄ συλλογήν της είνε ἐρωτευμένη μὲ τὸν ἥλιον διότι μόνον αὐτὸν ἐπικαλεῖται εἰς τοὺς στίχους της καὶ ἐπιθυμεῖ νά αἰσθανθῇ τὴν «κεφαλὴν τοῦ ἥλιου ἐπὶ τοῦ στήθους της».

Hτελευταίως ἐκδοθείσα ἀλληλογραφία τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ ἡ ὅπου περιλαμβάνει τὰ νεανικά του γράμματα είνει ἀλληλως πλήρης ἐνδιαφέροντος. Τὰ γράμματα αὐτά ἀπευθύνονται εἰς τρεῖς ἐκ τῶν ἐπιστηθιώτερων φίλων τοῦ μεγάλου μαθητοριογράφου τὸν Baille, τὸν Gézane καὶ τὸν Roux καὶ μᾶς παρουσιάζουν τὸν Ζολᾶ πῶς ἐσκέπτετο εἰς τὴν ἥλικιαν τῶν ἔτεοις οὗτον ὃπου προώριζεν ἐναυτὸν διό τὸ ποιητικὸν ἐπάνυνελαια.

Χόντρη επαγγελμάτων.
“Η ἀλληλογοραφία του αὐτῆς είνε μᾶλλον φιλολογικά γυμνάσματα καὶ σχεδὸν δύσκοληρος περιστρέφεται εἰς τὸν ἔρωτα, τὴν τεχνήν καὶ τὰς γυναῖκας. Διότι εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτῆς ὁ Ζολᾶ ἦτο ὁ φορμαντικώτερος τῶν ποιητῶν καὶ ἐφαντάζετο μίαν ζωὴν τελειῶν ἡρεμον, μίαν ζωὴν ἐργμικὴν καὶ πεπλωμένην ἀπὸ δύνεις. Οὐδὲν τῶν μάλιστα τοῦ εἰνεπιστότερον ποθήτος ἀπὸ τὴν δοξαν. Ἐπὶ τοῦ θέματος δὲ αὐτοῦ είνε ἀνεξάνηλητος ὥστε αἱ ἐν λόγῳ ἐπιστολαὶ τουνάνε εἰνε ἀληθιναὶ προδιγατεῖαι ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, τοῦ ὅποιου ἐπιθυμεῖ δύος τὰς ἐκδηλώσεις, ἀπὸ τοῦ σαρκικοῦ μέχρι τοῦ ελαττωνικοῦ.

Ἐπειδὴ τούτοις ἡ νεανικὴ του αὐτῆς ἀλληλογραφία μᾶς παρουσιάζει τὸν Ζολᾶ ὃς ἀνθρώπων μὴ προκινέμενον καὶ πολὺ μὲν φιλογογικὸν τέλαντον. Καμμία πρωτοτυπία, καμμία σκέψις, ἔλλειψις καὶ ὑφός: μόνη μία ἀπαταγώνιστος θέλησις μὲν ἡ Φάσανη μεθ' ὅλας ἄς ἐλλείψεις των εἰς ὃ σημεῖον ἐκείνο τοῦ νὸς εἰνε-

κάπτοις. «Αἰσθάνομαι κάτι τι μέσα μου, λέγει εἰς μίαν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, καὶ ἀν πράγματι αὐτὸ τὸ κάτι τι ὑπάρχῃ, πρότερι γλίγωρα ἡ ἄργα νά ἐκδηλωθῇ». Ο,τι τοῦ λείπει μᾶλιστα, καὶ τὸ μαντεύει καὶ ὁ Ἰδιος, είνε τὰ ὑλικὰ μέσα τῆς ἐκδηλώσεως. Διὰ γά

ἀποκτήσῃ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ὀνειροπολεῖ, ὁ στίχος εἰνε ἔνα ἔξοχον γύμνασμα. Θὰ κάμη στίχους καὶ τοιουτοτρόπως μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνη συγγραφεὺς μεθ' ὅλην τὴν δυσμένειαν τῆς μοίρας ἡτού τοῦ ἥρηνθη ἀντὸ τὸ δῶρον τῆς «αὐθόμψιτου ἐκδηλώσεως».

Καὶ ὅμως ἡ ποίησις εἰς τὴν στιγμὴν αὐτῆν τῆς ζωῆς του εἰνε σκοπός παρφ φιλολογικὸν γύμνασμα. Δέν ἔργαζεται δὲ διὰ τὴν δόξαν. "Οχι." Αλλας τε μόνος του λέγει ὅτι ὁ ποιητής «παίρνει τὴν λύραν του, ἀποσύρεται εἰς τὴν μοναξίαν καὶ ζῇ μέσα εἰς τὸν κόσμον τῶν ὄνειρων». Ή ποίησις ποὺ ὀνειροπολεῖ ως ἀντίδρασην τοῦ καταρακωθέντος ρομαντισμοῦ, δὲν εἰνε καὶ γελοία. Διότι βοαδύτερον ἔνθ' ὁ

Λαπτράδδ ἐστράφη πρός τὸν λακασιτισμόν, αὐτὸν ἐπόθει μίαν ποίησαν πού νά ἦτο πλησιεστέρα πρός τὸν πραγματισμὸν ὅπως καὶ ὁ Ἰδιος τὸ γράφει εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του, ὅτι αὐτὸν δὲν θὰ περιεφρόνει τὰ πλέον πραγματικά θέματα. Τοίουντοτρόπως ἀναφαίνεται ὁ πραγματιστής καὶ ἐν ἔξακολουθῇ νά φαντάζεται ὅτι πλησίον μιᾶς ὕδαθον συντρόφου «Στεφανώνεται μὲ ρόδα» καὶ «μεθδὴ ἀπὸ οὐράνιον ἥδονήν» ἡ ἀλληλής κλίσις τοῦ Ζόλα δεικνύεται πασιφαλκή καὶ τὸν κάμνει νά ἰδῃ τὴν ζωὴν υπὸ ἐντελῶς διαφρεστικῆν ὄψιν.

ΕΙΣ τὸ Λονδίνον ἔξεδόθη ἔνα βιβλίον τοῦ Στάρ πραγματευόμενον τὴν ἔξελιξιν τῆς Ἀγγλίδος. Μολοντή φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν σοφῶν συγγραφέων οἵος δι Ζιάρ καὶ Δικούν, ἐν τούτοις ἡ πρωτοτυπία τῶν σκέψεων του δὲν ἐλαττούται καθόλου ἐκ τῆς ἐπιδόσεως ταύτης.

Οσον ἔνα ἀτομον ἔξελισεται εἰπει τοσούντον αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὰς ψυχικάς καταστάσεις τῶν προσώπων ποὺ τὸν εἶνε ἀγαπᾶτα, ή καὶ ἀλλων ἀκόμη τῶν προσώπων ἡ ἡδη ἀναμιγνύεται μὲ τὴν ἰδίειν του. Ως ἐκ τούτου ὁ Στάρκ ἀποδίδει μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὴν κοινωνικήν ἔξελιξιν τοῦ ἀτόμου. Ή κοινωνία πράγματι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔνα ὄρισμένον ἀριθμὸν προσώπων. Τοιοντορθότως κάθε διανοητική ἐντύπωσις ἡ ὅποια θίγει τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν ἀφίνει ἐν αὐτῇ τὰ ἔγνη της.

Δι τούτων τα ἄρχοντας μηχανισμού ἀγνώστου, λέγει δι Στάρο, ἀλλὰ δὲν ὅποιον καλοῦμεν «ὑποβολῆν» κάθε ψυχική ἐνέργεια ἐκκολάπτει εἰς τὸ πνεῦμα ποὺ τὴν ἀποδέχεται απομοίαν ἔνεργειαν, ή ἵδεα μίαν ἵδεαν, τὸ αἰσθῆμα ἕνα μισθημα. Ή αἰσθηματικότης εἰς τὴν ὑποβολήν τοικιλλεῖ, ἀλλὰ κανεὶς δὲν δύναται να εἰπῃ μένει διδιάφορος διὰ μίαν ἵδεαν ἀενάως ἐπαναλαμβανομένην. Κάθε ἀτομον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν προσώπων ποὺ τὸν τεριστοιχίζουν ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τῶν κινοιθώματος σχέσεων των. Τὸ χαρακτηριστικὸν λοιπὸν οὐ νεωτέρουν πολιτισμοῦ εἶνε ή διὰ τῆς ὑποβολῆς πέκτασις εἰς μέγαν ἀφιθμὸν διανοιῶν, τῶν λεγομένων γραφομένων ἵδεων. Τοιουτοφύτως τὸ ἀτομον ἔξεισσεται καταπληκτικῶς.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πλειότερον ἡ ἀλλαχοῦ ἐσυνείθι-
αν νὰ σέβωνται εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ψυχικὴν
ὑνάμων, καὶ αἱ βιογραφίαι ἀποτελοῦν σπουδαιότατον
ἱλορογικὸν κλάδον, διότι ἡ ἰδιαιτέρα ζωὴ τοῦ ἀπο-
ανόντος δρᾷ ἀκόμη διὰ τὸν παραδείγματος καὶ διαιω-
ζει τὴν ἀτομικότητα. Μερικαὶ προσωπικότητες μά-
ιστα καθίστανται ἑστίαι ψυχικοῦ φεγγοβολήματος
τυχοροτάτου οἷαι αἱ τρεῖς Ἀγγλίδες ἡ Ἐριέτα Μαρ-
ινώ, ἡ "Ελιού" καὶ ἡ Κόμπτε τῶν διόποιν ὁ Στάρ οὓς
τοῦ λόγῳ βιβλίον του χαράσσει τὴν ψυχικὴν ἔξελιξιν.
Παρόδιοιον βιβλίον εἶ τὸν Ἑλλάδα σκετικῶν

με τὴν ψυχικὴν ἐπίδοσιν, τιτλοφορούμενον ἡ «Δύναμις τῶν Ἰδεῶν» ἔξειδόθη ποδὸς ἐτῶν παρὰ τοῦ ἐν Ὁξεῖροδῇ διαμένοντος συνεργάτου μας καὶ ἐκδότου τῆς «Ἐρεύνης» κ. Πλάτωνος Δρακούλη.

ώτας αἱ δόποιαι νά χρησιμεύσουν εἰς τὴν τέχνην; Ἐν
δύντοις φαίνεται ὅτι ὁ μονιμός δόπις ὡς βάσιν ἔχει
τὸν φυσιολατρείαν θὰ δυνηθῇ κατὰ πᾶσαν πιθανό-
τητα νά μᾶς προμηθεύσῃ ἐπ' ἀπειρον ἀφετεῖς μορφὰς
χρησίμους εἰς τὴν τέχνην.

Ἡ δευτέρα κρίσις είνε δὲ ἡ ἀπτρεσιονισμὸς δοτις
χρύση ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς νέας αἰσθητικῆς. Ἀλλὰ μέ-
ρι τοῦ σημερινού δεν ἔφερε εἰς τὸν προσδοκώμενον σκο-
πόν. Καὶ ἡ τρίτη κρίσις είνε ἡ τῆς διακοσμητικῆς τέ-
χνης, ἡ δόπια ζητεῖ τὴν δημιουργίαν νέου χρυσοῦ
αἱ τὰ ἐπιπλά μας καὶ τὰ σπίτια μας, ἐπιθυμούσα νά
έσση τὴν κοινωνίαν μας εἰς τὸ πλαίσιον ποὺ τῆς ἀρ-
χεῖ, καὶ μή δυναμένη δυστυχῶν νά τὸ κατορθῶσῃ.

ΜΑΚΡΑΙ είνε αἱ συζητήσεις ποὺ ἐπροκάλεσεν εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον τοῦ Λονδίνου ἡ Ἱθικὴ τῆς Φύσης Περιοδικός τὸν Δεξομετέρο, δύστις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς φυσικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ο σ. οποὺ ἀλλώς δύσκολήριον τῆς δημιουργίας είνε ή ζωὴ, ἀλλ' ή ζωὴ ή πλέον δραστηρία, διανοητικὴ καὶ ηθικὴ ἐφ' οσον είνε τοῦτο δυνατόν.

Ελνε καιφός — λέγει δ Ἀγγλος φιλόσοφος — νὰ ξησωμεν δύο μας μίαν ζωὴν πλησιεστέραν πρὸς τὴν φύσιν, καὶ εὐδυτέραν διανοητικῶν καὶ αἰσθητικῶς, μίαν ζωὴν περισσότερον ἴσχυράν, ἐντονον, ώραιάν καὶ ἀρμονικήν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν τελείαν ὑπάπτυξιν τῆς ὑπάρξεως του Θέλει ἢ ὅφειλει νὰ θέλῃ ἕργασθη περισσότερον καὶ καλλίτερον, νὰ αἰσθανθῇ περισσότερον καὶ καλλίτερον καὶ ἐν γένει ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ βοηθῇ τὸν ὄμοιον του. Τὸ ἀγαθὸν συντελεῖ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ζωῆς, ἐνῷ τὸ κακὸν ἀπεναντίας παρεμποδίζει τὴν ἔξελιξιν της.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταῦτης ὁρμώμενος ὁ συγγραφεὺς ἐξά-
γει γνωμικά τινα τὰ δόπια ὄφελομεν νὰ ἔφαμόσωμεν
τοῖς τὴν Ἰωνίην μας καὶ ἀτινα περιολιμβάνουν κατὰ πρῶ-
τον τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχει ἔκαστος ἀνθρωπὸς πρὸς
τὸ ίδιον σῶμα. Ἐδῶ μάλιστα συνίσταται καὶ ἡ πρω-
τεύπια τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης συγγραφῆς, διότι δὲν
ἐπάρχει σχεδὸν ἡθικολόγος ὅστις ίδιαιτέρως νὰ ἐμε-
ριμνησει καὶ περὶ τῆς σωματικῆς ὑπάρχεισα.

ΠΟ τὸν τίτλον «Αγνωστοι φυσικαὶ δυνάμεις» ὁ Καῦλ Φλαμμαριῶν ἔξεδωκεν εἰς τόμον τὰς δια-
όρους περὶ στενυματισμοῦ μελέτας του. «Ο συγγρα-
φεὺς, λέγει, ὅτι ἀπὸ τεσσαρακονταετίας μελετῶν τὰ
στενυματιστικὰ φαινόμενα, μὲ δῆλους τοὺς γνωστούς
ποσάζοντας πολλάκις συνέλαβεν αὐτοὺς νά ψευδωνται
ἢ ωρισμένας στιγμάς. Ἐν τούτοις, βεβαιοὶ ὅτι, μεθ'
αλας αὐτὰς τὰς ἀδύναμίας τῶν μεσαζόντων, τὰς δοπίας
εφερε ἀνθρώπινους, καὶ αἱ ὄντοι προέρχονται ἀπὸ
τοι πολλὰ δυνησερείας τῶν πειραμάτων, πλεῖστα δο
στενυματιστικὰ φαινόμενα ἐβεβαιώθησαν, ἐπανελή-
θησαν, καὶ ἐταξιοῦθησαν. φαινόμενα τῶν δοπίων
ὑπαρξίες γενικῶς ἔγινε ἀποδεκτή.

Εἰς ὅλόκληρον τὸ ἀντιτέρῳ βιβλίον ἡ κυριαρχοῦσα
έα είνει ὅτι δὲ ὁ κόσμος περιβάλλεται ἀπὸ πολλὰς ψυ-
χὰς δυνάμεις ἐντελῶς ἀγνώστους ἀκόμη καὶ συμ-
φραῖνει ὅτι αἱ «Ψυχαὶ ἐπιζῶσιν καὶ μετὰ τὸν θάνα-
τον σώματος».

Ο «Σύλλογος τῶν Φιλάθλων» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰς πληροφορίας ἐνθουσιώδους φίλους τῶν ὡραίων σωματικῶν γραμμάτων συνεχωνεύνει μὲ τὸν γηραιὸν σύλλογον τοῦ «Μίλωνος». Τὸ εὐχάριστον τοῦδε γεγονός διὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὰ πράγματα — γοράφει ὁ επιστέλλων φίλος — θὰ παρέλθῃ ἀταρατήρητον, ἀλλὰ διὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἐν γένει τρόφοδον τοῦ ἀθλητισμοῦ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν παροικίαν εἰνεὶ πολὺ σημαντικόν. Διηγημένα ὡς ἡσαν τὰ δύο ἀθλητικὰ σωματεῖα ὑπῆρχε φόβος ν' ἀποσυντεθοῦν ἐνῷ ἥνωμένων πλέον ἡ δρᾶσις των εἰνεὶ ἔξησφα- λισμένη. Εἰς τὰς φλέβας τοῦ «Μίλωνος» εἰσέρευσε ἕνος αἱμάτων σύνζον απὸ ρῶμνην καὶ νεότατην διότι οὐδὲν θεῖται θ' ἀρνητῆν δῆτι ὁ «Σύλλογος τῶν Φιλάθλων» διατοπελούμενος ἀπὸ ἐκαποντάδοις νέων ἔδωκε, μιλονότι πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν συστηθείς, τεραστίαν ὠθησιν εἰς τὴν σωματικὴν διάπλασιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡ δοπιά εφερε καὶ τὴν ψυχικὴν τοιαύτην ὥστε σήμερον ἡ ἐκεῖ κοινωνία χάροις εἰς τὴν ἀθλητικὴν ἀνατροφήν γά τινθον- σάζεται διὰ πᾶν δῆτι εἰνεὶ ὡραίον καὶ ἀληθές.

Οἱ ἴδρυται τῶν «Φιλάθλων» ἀντιπροσωπεύονται εἰς ὅδον «Μύλων» διὰ τῶν κ. κ. Β. Σαφάντη, Κωνστ. Παπᾶ, Ι. Καζούλη, Γεωργ. Ἀρχοντούλη Βασ. Ιακωβίδη, Αλεξ. Σαραπατά καὶ ἄλλων ἀκόμη ἀφοσιωμένων φίλων τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων.

ΩΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

*Κατὰ τὸν θερινὸν μῆτρας Ιούνιον, Ιούλιον καὶ
ἄγοναστον τὰ «Παναθήναια» ἐκδίδονται εἰς τεύχη
γνιαῖα διπλᾶ.*

‘Υπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταρείας «Ἐλληνισμός» ἔξεσθη ἡ Ἐλλὰς τῶν Ὀρείων μον τοῦ κ. Ἀστερίου λεξάνδρου, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀκένωτον πηγὴν ἡ Μεγάλης Ἐθνικῆς Ἰδέας. Τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως

τοῦ βιβλίου ποσὸν θὰ διατεθῇ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων τῆς Ἡπείρου. Τιμὴ δρ. 3.

Ἐτυχεὶς νά πέσῃ στὰ χέρια μας ἔνα πρόγραμμα συναλίας τοῦ κ. Νίκου Δ. Πετροπούλου, μανδόλιστοῦ. «Ο ἔξοχος οὗτος καλλιτέχνης» λέγει τὸ πρόγραμμά του, «κατέχει τὸ μυστήριον νὰ συγκινῇ καὶ τὴν μᾶλλον σληροτέραν καρδίαν διὰ τοῦ δαιμονίου τοῦ δργάνου Μανδόλας». Καὶ παραπάτω: «Οἰονδήποτε τεμάχιον, ἐκτελούμενον διὰ τῆς μανδόλας του ἢ διὰ τοῦ μανδολίνου του, διατένεται ὑπὸ ἀπείρου γλυκύτητος καὶ ἀπὸ πρώτης στιγμῆς κρατεῖ αἰχμαλώτους τὰς καρδίας τῶν ἀκούοντων».

Ἐκατὸν δύο πνιγμένοι καὶ χίλια περίπου σπίτια παρασυρθέντα ἀπὸ τὰ νερά τοῦ μικροσκοπίου Ληθαίου. Λύτη είναι ἡ θλιβερά εἰκὼν τῆς καταστροφῆς τῶν Τρικκάλων.

Ἐρανοὶ ἐνεργοῦνται ὑπέρ τῶν δυστυχῶν Τρικκαλίτων. Ο Βασιλεὺς καὶ ὁ ὑπουργός κ. Καλογερόπουλος ἐπῆγαν αὐτοπροσώπως νά ἀντιληφθοῦν τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς.

Εἰς τὸ Ψδεῖον Λόττινερ ἔδόθη ἡ «Δημιουργία» τοῦ Χάϋδη ὑπὸ χρονὶ καὶ ὁρχήστρας. Ή κ. Νίνα Φωκᾶ, εἰς τὰς μονῳδίας. ἀπαράμιλλος.

Η Ἐπιτροπὴ τοῦ Οἰκονομείου Βραβείου προσκαλεῖ τοὺς θέλοντας νὰ διαγωνισθοῦν διὰ τὸ τρέχον ἔτος, νὰ δηλώσουν μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1907. Διεύθυνσις. Comunità Greco-Orientale, Trieste.

Εἰς τὸ Παρίσι ὁμάς ζωγράφων, συλλεκτῶν παλαιῶν ἐνδυμάτων καὶ μεγάλων ραπτῶν ἀπεφάσισε νά ἴδρυσῃ Μουσεῖον Ἀμφισσῶν. Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦτο νὰ συγκεντρωθοῦν δλα τὰ ἀντικείμενα τὸ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ιστορίαν τοῦ γαλλικοῦ φορέματος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μέχρι σήμερον.

Τὸ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ ἀνεγερθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ Γάλλου μουσουργοῦ Γκουνώ, τοῦ συνθέτου τοῦ «Φάουστ», θὰ γίνονται εἰς τὸ Σαιν-Κλού τὴν 2 Ιουλίου. Ἐπίσης ὁ Μπετόβεν θὰ ἔχῃ μετ' ὅλιγον εἰς τὸ Παρίσι τὸ μνημεῖον του.

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἔξ δλων τῶν ἔνεντων δραματικῶν διῆγοντας τὸ ἔργον τοῦ Φέλιξ Βεγκάρτνερ, δστις ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν Φάουστ τοῦ Ι' καίτε συνέθεσε νέαν μουσικὴν ἑταῖρον τοῦ. Τὸ ἔργον δὲ ἀναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ νέου θεάτρου τοῦ Βάιμαρ.

Ο μουσικὸς κόσμος τῆς Γερμανίας ἀναμένει μετὰ πολλῆς ἀνυπομονῆσίας τὸ ἔργον τοῦ Φέλιξ Βεγκάρτνερ, δστις ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν Φάουστ τοῦ Ι' καίτε συνέθεσε νέαν μουσικὴν ἑταῖρον τοῦ. Τὸ ἔργον δὲ ἀναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ νέου θεάτρου τοῦ Βάιμαρ. Τῷρα πωλεῖται ἀντὶ 75 χιλιάδων φράγκων!

Αἱ νεώτεραι κριτικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Σαΐζπηρ μᾶς πληροφοροῦν δτὶ ὁ δαιμόνιος συγγραφεὺς ἐκέρδιζε περισσότερα ὡς ἡθοποιός. Ως ποιητὴς ἐκέρδιζε μόλις πεντακόσια φράγκα τὸ ἔτος.

Τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου εἰς τὸ Παρίσι ἐπλου-

τίσθη μ' ἔνα ἐπιτλέον ἔνδινον ἄγαλμα τοῦ Βούδα ἐκ τῶν σπανιωτέρων διότι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 8ου αἰώνος μ. Χ. Ἐστάλη ἀπὸ τὴν Ἱαπωνίαν μαζὶ μὲ ἄλλας παλαιὰς εἰκόνας τὰς ὅποιας δύναται τις νὰ συγκρίνῃ μὲ τὰ ἔργα τοῦ διασήμου Ἱάπωνος καλλιτέχνου. Οὐταμάρα τὸν ὅποιον διαθέτειογράφος ἀπεκάλει «Ζωγράφον τῶν πρασίνων σπιτιών».

Εἰς τὴν Δυσμικὴν Εὐδώπητην θεωρεῖται ὡς γεγονὸς σημαντικὸν ἡ ὁριστικὴ πλέον προσχώρησις τῆς Ῥωσίας εἰς τὴν Σύμβασιν τῆς Βέργης πρὸς προστασίαν τῆς πνευματικῆς ἴδιοκτησίας. Καὶ ἡ Ἑλλάς πότε;

Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς ἡ φιλολογικὴ παραγωγὴ τῆς Γαλλίας ἐν συγκρίσει μὲ τὴν τῆς Γερμανίας δὲν φθάνει οὔτε τὸ ἥμισυ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ποσοῦ. Τὸ 1901 π. κ. εἰς τὴν Γερμανίαν ἔξεδόθησαν 25 χιλιάδες ἔργα, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν 11 χιλιάδες, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπισης 11, καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόλις ἔξ χιλιάδες.

Ωραῖον βιβλίον ἔξεδόθη ἐν Λειψίᾳ περὶ τῶν ἀσμάτων τῶν Φραμασόνων ὡς πηγῆς τῆς ποιήσεως τοῦ Σχίλερ πρὸ τοῦ 1785.

Τὸ τεῦχος 2-3 τῆς Nuova Bassegna ἀφιερώνει διάφορα ἀρχαὶ εἰς τὸν Καρδούντον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου. Τὸ ἐλληνικὸν τμῆμα τοῦ τεύχους τούτου δὲν είναι πλούσιον ὡς συνήθως περιέχει μόνον πεζὴν μετάφρασιν τοῦ ποιήματος τοῦ κ. Χ. Χρηστοφασίλη «Ἡ μεγάλη ἰδέα» εἰς τὸ ὅποιον προτάσσει συντόμους διασαφήσεις.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐλληνικὴ Ναυτιλία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἑταναστάσεως ὑπὸ Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου. Αθῆναι τυπογρ. «Κράτους» 1907.

Παλιὲς ἀμαρτίες στίχοι Z. Φυτίλη 1890-1900.

Σινοπτικὴ Στρατιωτικὴ Ιστορία τῶν Ἀρχαίων Ἐλλήνων ὑπὸ Χρ. Χατζημιχάλη — Στρατιωτικὴ Βιβλιοθήκη, τυπ. «Υπουργείου Στρατιωτικῶν» 1907.

Ἐλεγχος τῆς συγγραφῆς καὶ μεταφράσεως τοῦ ἐκλησιαστικοῦ Δικαίου Μιλάς ὑπὸ Ἱεζενιήλ Βελανδιάτου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

La France et la Grèce à l'époque du Directoire par Spyridon G. Pappas. Athènes éd. du «Monde Hellénique».

Die Schenkenreflexe angestrengter Körperteile. Untersuchungen an Marathonläufern, von Dr. Milt. Oeconomakis (Separat-Abdruck aus «Nevrologisches Centralblatt»).

Elsa roman par Suzanne Relda. Paris, 1907 éd. E. Sansot et Cie fr. 3.50.

Griechische Volkszählungen von Andreas Karkavitzas Universal Bibliothek Uebersetzung von Karl Dieterich. Leipzig Pf. 20.

La Vandale roman par Magali Boisnard. Paris 1907, éd. E. Sansot et Cie. fr. 3.50.